

Predodžbe o Turcima u udžbenicima njemačkog kao stranog jezika u usporedbi sa službenim podacima o Turcima u Njemačkoj

---

Kunštek, Iva

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:421918>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-20**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ODSJEK ZA HUNGAROLOGIJU, TURKOLOGIJU I ŽIDOVSKÉ STUDIJE
KATEDRA ZA TURKOLOGIJU
ODSJEK ZA GERMANISTIKU

**Predodžbe o Turcima u udžbenicima njemačkog kao stranog jezika u
usporedbi sa službenim podacima o Turcima u Njemačkoj**

Interdisciplinarni diplomski rad

Studentica: Iva Kunštek

Mentorice: doc. dr. sc. Azra Abadžić Navaey

doc. dr. sc. Mirela Landsman Vinković

Zagreb, lipanj 2024.

Izjava o autorstvu:

Ja, Iva Kunštek, izjavljujem pod punom moralnom odgovornošću da sam diplomski rad *Predodžbe o Turcima u udžbenicima njemačkog kao stranog jezika u usporedbi sa službenim podacima o Turcima u Njemačkoj* izradila potpuno samostalno uz stručno vodstvo mentorica doc. dr. sc. Azra Abadžić Navaey i doc. dr. sc. Mirele Landsman Vinković. Svi podaci navedeni u radu su istiniti i prikupljeni u skladu s etičkim standardom struke. Rad je pisan u duhu dobre akademske prakse koja izričito podržava nepovredivost autorskog prava te ispravno citiranje i referenciranje radova drugih autora.

_____ (potpis)

Zahvala

Zahvaljujem mentoricama, doc. dr. sc. Azri Abadžić Navaey. i doc. dr. sc. Mireli Landsman Vinković na svom trudu uloženom u mentoriranje ovog rada. Hvala im na svim komentarima i prijedlozima koji su unaprijedili ovaj rad. Mentorici dr. sc. Mireli Landsman Vinković posebno zahvaljujem na posudbi velikog broja udžbenika korištenih u ovom diplomskom radu.

Želim se zahvaliti i svojoj obitelji i prijateljima koji su uvijek bili uz mene. Moji dragi roditelji su mi omogućili život koji danas živim i bez njih ne bih bila tu gdje sada jesam. Na tome sam im beskrajno zahvalna. Uvijek ću pamtiti tatine riječi da ne odustajem dok postoji i najmanji tračak nade da ću uspjeti. Hvala mojoj sestri koja je sa mnom učila arapski, to je žrtva koju neću zaboraviti. Velika hvala i mome zaručniku na njegovoj podršci i bezbrojnim riječima ohrabrenja koje su uvijek dolazile u pravom trenutku. Mojim prijateljima, onima koje poznajem još od prije početka studija i kao i onima koje sam upoznala tijekom studija, hvala što su unijeli u moj studentski život radost i smijeh. Za kraj, hvala dragom Bogu na danoj upornosti te svima onima koji su me nosili u svojim molitvama.

Sadržaj

1. Uvod.....	5
2. Migracije Turaka u Njemačku.....	9
3. Službeni podaci o Turcima u Njemačkoj od 2015. do 2021. godine.....	11
3.1. Istraživanje „Osobe turskog podrijetla u Njemačkoj“ 2015.....	12
3.1.1. Osnovne informacije o ispitanicima.....	12
3.1.2. Državljanstvo	13
3.1.3. Religija.....	14
3.1.4. Obrazovanje	14
3.1.5. Posao	16
3.1.6. Socijalizacija.....	16
3.1.7. Diskriminacija.....	17
3.1.8. Poznavanje njemačkog jezika.....	17
3.2. Izvješće o migracijama 2016./2017.	18
3.2.1. Posao i obrazovanje.....	18
3.2.2. Poznavanje njemačkog jezika.....	19
3.3. Izvješće o migracijama 2018.	19
3.3.1. Posao i obrazovanje.....	20
3.3.2. Poznavanje njemačkog jezika.....	20
3.4. Izvještaji iz 2019. godine.....	21
3.4.1. Posao i obrazovanje.....	21
3.4.2. Poznavanje njemačkog jezika i socijalizacija.....	22
3.4.3. Religija.....	22
3.5. Izvještaji iz 2020. godine.....	23
3.5.1. Posao i obrazovanje.....	24
3.5.2. Poznavanje njemačkog jezika i državljanstvo	24
3.5.3. Religija.....	25
3.6. Izvještaji iz 2021. godine.....	25
3.6.1. Posao i obrazovanje.....	26
3.6.2. Poznavanje njemačkog jezika i državljanstvo	27
3.6.3. Diskriminacija.....	27
4. Predodžbe o Turcima i Turskoj u udžbenicima njemačkog jezika	28

4.1.	Udžbenici u nastavi stranog jezika	28
4.2.	Pojam <i>Landeskunde</i> u nastavi njemačkog kao stranog jezika	28
4.2.1.	Pristupi poučavanju <i>Landeskunde</i> sadržaja u nastavi njemačkog kao stranog jezika 29	
4.3.	Kriteriji za analizu udžbenika	31
4.4.	Analiza udžbenika i usporedba sa statističkim podacima	34
4.4.1.	Udžbenici iz 2015. godine	36
4.4.2.	Usporedba predodžbi iz udžbenika i statističkih podataka za 2015. godinu.....	43
4.5.	Udžbenici iz 2016. godine	46
4.6.	Udžbenici iz 2017. godine	61
4.6.1.	Usporedba predodžbi iz udžbenika i statističkih podataka za 2016. i 2017. godinu	74
4.7.	Udžbenici iz 2018. godine	77
4.7.1.	Usporedba predodžbi iz udžbenika i statističkih podataka za 2018. godinu.....	83
4.8.	Udžbenici iz 2019. godine	83
4.8.1.	Usporedba predodžbi iz udžbenika i statističkih podataka za 2019. godinu.....	87
4.9.	Udžbenici iz 2020. godine	87
4.9.1.	Usporedba predodžbi iz udžbenika i statističkih podataka za 2020. godinu.....	93
4.10.	Udžbenici iz 2021. godine	94
4.10.1.	Usporedba predodžbi iz udžbenika i statističkih podataka za 2021. godinu	97
4.11.	Tema religije i diskriminacije	97
5.	Zaključak	98
	Sažetak.....	111
	Abstract.....	112

1. Uvod

Tijekom diplomskog studija germanistike imala sam priliku pohađati izborni kolegij „Rad s udžbenicima njemačkog jezika“. Na tom sam kolegiju u udžbenicima njemačkog kao stranog jezika počela primjećivati sadržaje povezane s Turcima i Republikom Turskom koji su mi privukli posebnu pozornost, budući da je turkologija moja druga studijska grupa. Tada su se javile prve ideje o izradi jedinstvenog diplomskog rada koji bi se bavio analizom predodžbi osoba turskog podrijetla u udžbenicima njemačkog kao stranog jezika. Na kolegiju „Uvod u modernu tursku književnost“ u svojem seminarskom radu bavila sam se predodžbama o Osmanlijama u europskoj književnosti 19. stoljeća s posebnim naglaskom na njemačku književnost. Taj je rad produbio moju znatiželju za istraživanje predodžbi o Turcima u njemačkoj kulturi i potvrdio moju odluku za pisanje interdisciplinarnog rada o toj temi.

Posljednjih desetljeća svjedoci smo sve veće fizičke mobilnosti, posebno velikih migracija koje su se dogodile u Europi. Stanovništvo europskih zemalja sve je manje homogeno, a po svojoj etničkoj heterogenosti prednjači njemačko stanovništvo. U Njemačkoj već desetljećima žive brojne skupine s migracijskom pozadinom, među kojima brojčano najveću skupinu čine Turci.¹ S obzirom na dugu i kontinuiranu povijest njihova doseljavanja u Njemačku, Turci su na različitim razinama integrirani u njemačko društvo o čemu svjedoče brojni pokazatelji. Integracija je složen proces koji se odvija na kulturalnoj, društveno-ekonomskoj, socijalnoj i emocionalnoj razini.² Jedan od pokazatelja integriranosti Turaka u njemačko društvo jest i njihovo pojavljivanje u udžbenicima njemačkog kao stranog jezika. Upravo je zato istraživanje predodžbi o Turcima u udžbenicima njemačkog iznimno važno jer nam omogućuje bolje razumijevanje njihove integracije u njemačko društvo.

U ovom radu uspoređuju se predodžbe o Turcima u udžbenicima njemačkog jezika sa statističkim podacima Saveznog ureda za migracije i izbjeglice o turskim doseljenicima u Njemačku. Predodžba je pojam iz imagologije, istraživačke grane komparativne književnosti koja se bavi proučavanjem književnih predodžbi o stranim zemljama i narodima te vlastitoj zemlji i narodu³, a sam pojam predodžba definira se kao skup ideja o stranim zemljama.⁴

---

¹ Susanne Schührer, *Türkeistämmige Personen in Deutschland*, 2018, 10
<https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/WorkingPapers/wp81-tuerkeistaemmige-in-deutschland.html?jsessionid=2289A5593930980456DB03AB3DFE06D2.intranet242?nn=282388> (20.11.2023)

² Ibid., 10

³ Davor Dukić, „Predgovor: O imagologiji“ u *Kako vidimo strane zemlje*, ur. Davor Dukić et.al. (Zagreb: Srednja Europa, 2009), 5

⁴ Jean-Marc Moura, „Kulturna imagologija: pokušaj povijesne i kritičke sinteze“ u *Kako vidimo strane zemlje*, ur. Davor Dukić et.al. (Zagreb: Srednja Europa, 2009), 155

U europskoj znanstvenoj literaturi vrlo se dugo i opsežno pisalo o slici Turaka, no treba naglasiti da se većina tih izvora odnosi na Osmanlije jer je Republika Turska službeno proglašena 1923. godine. Slikom turskih migranata u Njemačkoj od 1960-ih do 1990-ih bavila se, između ostalih, Mediha Göbenli. U svojem članku Göbenli iznosi negativne predodžbe i stereotipe koji su povezani s Turcima u Njemačkoj. Turci su, kako navodi, smatrani strancima te ih je njemačko društvo kontinuirano isključivalo. Nijemci su ih opisivali kao „dvojezično nepismene“ i izgubljene između njemačke i turske kulture.⁵ Hanne Straube u svojem radu o slici Turaka u Njemačkoj donosi djelomično slične zaključke. Na temelju istraživanja provedenog među studentima ona predstavlja slike i stereotipe koji postoje o Turcima. Osobe turskog podrijetla percipirane su kao stranci različitog mentaliteta, dobri, ali slabo plaćeni radnici i muslimani. Kod muškaraca je naglašeno da oni zarađuju za obitelj, dok se žene brinu za kućanstvo i djecu. Žene su također opisane kao brižne, potlačene i usko ih se povezuje s hidžabom. Autorica u tekstu naglašava da turski migranti nisu prihvaćeni u Njemačkoj, ali nisu više prihvaćeni ni u svojoj domovini.⁶

Slikom Republike Turske i Turaka u njemačkom društvu bavio se Korkut Buğday u časopisu *Spiegel*. On zaključuje da je slika o Turskoj do sredine pedesetih godina 20. st. pozitivna. Turska je tada bila prikazivana kao moderna, demokratska zemlja s ponekim ekonomskim problemom. Nakon toga slika o Turskoj se pogoršava i doživljava svoj negativni vrhunac nakon vojnog puča 1960. godine. U tom razdoblju Turci se u časopisu *Spiegel* opisuju većinom pejorativnim terminima te se smatraju inferiornima Europljanima. Iako se u međuvremenu prikaz Turaka u časopisu *Spiegel* poboljšao, nakon turske invazije na Cipar Turci su ponovo opisivani kao barbari, a kritički stav prema Turskoj trajao je i tijekom konflikta između PKK (Kurdistanska radnička stranka) i Turske. Na početku 21. stoljeća ekstremne negativne slike u časopisu su ublažene, ali se nastavlja kritizirati turska politika i državne strukture.⁷

U ovom diplomskom radu fokus će biti na slici Turaka u međunarodnim udžbenicima njemačkog kao stranog jezika. Za predmet analize odabrani su udžbenici njemačkog za strance

---

⁵ Mediha Göbenli, „Turkish migrants in the Federal Republic of Germany: from „guest worker“ to minority“ u *Historical image of the Turk in Europe: 15th Century to the present; political and civilisational aspects*, ur. Mustafa Soykut (İstanbul: Isis Press, 2003), 289

⁶ Hanne Straube, „Images of turkish migrant workers: In Germany they are *Foreigners*, in Turkey they are *Almanlılar*“ u *The image of the Turk in Europe from the declaration of the Republic in 1923 to the 1990s*, ur. Nedret Kuran Burçoğlu (İstanbul: Isis Press, 2000), 144-145

⁷ Korkut Buğday, „The image of Turkey reflected in the German magazine *der Spiegel*“ u *Historical image of the Turk in Europe: 15th Century to the present; political and civilisational aspects*, ur. Mustafa Soykut (İstanbul: Isis Press, 2003), 306-307

pod pretpostavkom da bi upravo ti tekstovi svojim sadržajem i konceptom trebali odražavati realnost života u Njemačkoj, odnosno podastirati strancima zainteresiranim za njemački jezik i kulturu provjerene, nepristrane i objektivne podatke. Istovremeno, udžbenici jezika za strance zanimljivi su i stoga jer stvaraju sliku o Njemačkoj i njemačkom društvu na međunarodnoj razini. Budući da je moguće da brojni učenici koji dolaze u kontakt s međunarodnim udžbenicima stranog jezika usvajaju njihove kulturološke sadržaje bez kritičkog promišljanja, vrlo je važno utvrditi u kojoj se mjeri kulturološki sadržaji iz udžbenika temelje na činjenicama te kakve predodžbe o drugim narodima šire.

Predodžbama o Turcima u udžbenicima njemačkog kao stranog jezika bavio se Binnur Erişkon Cangil u svome radu „Das Türkenbild in den DaF-Lehrwerken“ (Slika Turaka u udžbenicima njemačkog kao stranog jezika). On je analizirao međunarodne udžbenike njemačkog za strance koje su objavili njemački izdavači između 1996. i 2008. godine. Zaključio je da se Turci i turska tematika u udžbenicima uvijek javljaju unutar nekoliko tema: Turska kao turistička destinacija, Turci kao *gastarbajteri* u Njemačkoj, turska kuhinja te Turci na tečajevima jezika/u školi. Na kraju članka autor zaključuje kako su Turci u udžbenicima još uvijek prikazani kao stranci i doseljenici u Njemačku bez obzira na to što neki od njih žive ondje već duže od 40 godina.⁸

Za razliku od istraživanja Binnura Erişkona Cangila, u ovom se radu analiziraju noviji udžbenici njemačkog jezika objavljeni između 2015. i 2021. godine te se uspoređuju njihovi sadržaji o Turcima sa statističkim podacima Saveznog ureda za migracije i izbjeglice koji daju objektivne i brojčano mjerljive informacije o životu osoba turskog podrijetla u Njemačkoj.

Cilj je ovog diplomskog rada usporediti statističke podatke o osobama s migracijskom pozadinom iz Turske koje žive u Njemačkoj i predodžbe o njima koje proizlaze iz udžbenika njemačkog kao stranog jezika te na temelju usporedbe utvrditi sličnosti i(li) razlike, odnosno ispitati jesu li udžbenički sadržaji o osobama turskog podrijetla u Njemačkoj usklađeni s nepristranim i objektivnim podacima koje o njima donosi Savezni ured za migracije i izbjeglice.

Uvodni dio rada donosi kratak pregled povijesnih i političkih prilika koje su dovele do prvih masovnih migracija Turaka u Njemačku. Potom slijedi detaljan prikaz statističkih podataka o osobama s migracijskom pozadinom iz Turske koji obuhvaća razdoblje od 2015. do 2021.

---

⁸ Binnur Erişkon Cangil, „Das Türkenbild in den DaF-Lehrwerken“ u *Globalisierte Germanistik: Sprache, Literatur, Kultur : Tagungsbeiträge ; XI. Türkischer Internationaler Germanistik-Kongress 20. - 22. Mai 2009*, ur. Yadigar Eğit (İzmir : Ege Üniversitesi Matbaası, 2010), 655-662

godine. U drugom dijelu diplomskog rada analiziraju se predodžbe o Turcima u udžbenicima njemačkog za strance i potom se uspoređuju sa statističkim podacima o turskim migrantima u Njemačkoj. Nakon kratkog povijesnog pregleda kriterija za analizu udžbenika, obrazloženi su kriteriji za odabir udžbenika analiziranih u ovom radu. Analizirani udžbenici odabrani su tako da godinom izdanja odgovaraju godini u kojoj su objavljeni statistički podaci, a poredani su kronološki te po jezičnim razinama od A1 do C1. Udžbenici su analizirani po kriterijima posebno osmišljenima za ovaj rad. Svaki udžbenik analiziran je prvo tablično kroz šest kriterija (konceptija, tema, svrha zadatka, način uvođenja sadržaja o kulturi i civilizaciji, diskriminacija i stereotipi), a zatim i opisno.

2. Migracije Turaka u Njemačku

Nakon Drugog svjetskog rata u Zapadnoj Europi postojala je velika potreba za radnom snagom. Marshallov plan bio je plan SAD-a za razvoj poslijeratne Europe i sprečavanje daljnjeg širenja komunizma. Potaknuta tim planom, u pedesetim godinama 20. stoljeća Savezna Republika Njemačka odlučila je ulagati u razvoj industrije i ekonomije. Radi bržeg ostvarivanja tog cilja odlučila je uvesti radnike iz drugih slabije razvijenih zemalja. Prvi sporazum o zapošljavanju stranih radnika Njemačka je sklopila s Italijom 1955. godine. Nakon toga uslijedio je sporazum sa Španjolskom i Grčkom 1960. godine, a godinu kasnije potpisan je i sporazum s Turskom. Tijekom šezdesetih godina takav sporazum Njemačka je potpisala s Marokom (1963), Portugalom (1964), Tunisom (1965) i Jugoslavijom (1968).⁹

Osim loše situacije u Europi i Turska je u razdoblju nakon Drugog svjetskog rata bila u krizi. Kraj pedesetih i početak šezdesetih godina 20. stoljeća bilo je ekonomski i politički nestabilno razdoblje u povijesti Republike Turske. Godine 1950. na izborima je pobijedila Demokratska stranka. Njezina pobjeda označila je odmak od politike kemalizma i početak značajnih promjena u turskoj unutarnjoj i vanjskoj politici. Na čelo Republike došao je Celal Bayar, a za premijera je izabran Adnan Menderes.¹⁰ Iako je Menderesova vlada novim razvojnim mjerama napravila velik napredak u poljoprivredi, u industriji su ulaganja i dalje bila premala i nije došlo do značajnog gospodarskog poboljšanja. Loša ulaganja u neisplativa područja dugotrajno su narušila stanje u državi koja se sve više zaduživala.¹¹ Već sredinom pedesetih godina stopa razvoja Turske pala je s 13% na 4%, a inflacija je nastavila rasti. Unatoč svemu 1955. godine uz velika predizborna obećanja Demokratska stranka uspjela je ponovo pobijediti na izborima. Nakon izbora Menderes je dodatno postrožio zakone i smanjio slobodu tiska te ograničio politička okupljanja.¹² Trajna nestabilnost zemlje alarmirala je vojsku koja je započela tajni otpor na čije je čelo 1959. godine došao zapovjednik Cemal Gürsel. Kap koja je prelila čašu bili su studentski prosvjedi u Istanbulu i Ankari koje vlada nije mogla ugušiti te je odlučila zatvoriti sveučilišta. Tome se suprotstavio Gürsel. Zatražio je od vlade da se ne koristi vojskom protiv studenata te da predsjednik podnese ostavku. Dana 27. svibnja 1960. u Turskoj je izvršen vojni udar. Uhićeni su predsjednik Bayar, premijer Menderes, svi članovi vlade i brojni članovi Demokratske stranke.¹³ Uhićeni su završili na sudu, a na kraju suđenja u kojem je bilo očitih nepravilnosti 15 je osoba osuđeno na smrt, 31 na doživotni zatvor, a 418 na manje

---

⁹ Göbenli, „Turkish migrants in the Federal Republic of Germany“, 287

¹⁰ Erik Zürcher, *Turkey: a modern history* (London : I.B. Tauris, 2007), 221

¹¹ Ibid., 225-226

¹² Antonello Biagini, *Povijest moderne Turske* (Zagreb : Srednja Europa, 2012), 139

¹³ Ibid., 141-142

kazne zatvora.¹⁴ Među pogubljenima bio je i premijer Menderes zbog nepoštivanja ustava i prisvajanja javnog novca. Kazna je izvršena 1961. godine.¹⁵ Takva politička i gospodarska situacija u Republici Turskoj potaknula je Turke na masovnije migracije u Europu. Samo godinu dana nakon državnog udara u Turskoj Njemačka s Turskom potpisuje sporazum o zapošljavanju stranih radnika, što je Turcima bio dodatni poticaj za preseljenje u Njemačku.¹⁶ Turska je u godinama nakon 1961. potpisala isti sporazum i s Austrijom, Nizozemskom, Belgijom, Francuskom, Švedskom i Australijom, no samo je sporazum s Njemačkom rezultirao velikim migracijama.¹⁷ Iseljavanje iz Turske povećalo se prvi put nakon 1963. godine kada je Turska potpisala ugovor i s Europskom ekonomskom zajednicom. Iseljenici iz Turske tada su i za Tursku predstavljali potencijalni izvor financijskog kapitala jer se očekivalo se da će radnici nakon povratka u Tursku imati vještine i kvalifikacije kojima bi mogli unaprijediti domaću industriju.¹⁸

U početku je doseljavanje turskih radnika u Njemačku bilo privremeno. Međutim, s obzirom na to da je broj useljenika-radnika godinama rastao, u njemačkom jeziku nastao je pojam *Gastarbeiter* koji doslovno znači 'gost-radnik'. Taj se pojam toliko raširio da se ta riječ susreće i u hrvatskom jeziku u obliku *gastarbajter* i značenju „onaj koji je na privremenu radu u stranoj zemlji“.¹⁹ Sporazum između Njemačke i Turske dozvoljavao je Turcima jednogodišnji boravak u Njemačkoj i radnu dozvolu za to razdoblje. U slučaju Turaka u Njemačkoj privremeno doseljenje pretvorilo se u trajno.²⁰ U početku su Turci radili samo u industriji, a kasnije i u drugim sektorima kao što su turizam i uslužne djelatnosti.²¹

U šezdesetim su godinama migracije iz Turske u Njemačku bile uglavnom iz gospodarskih razloga, no vremenom su i drugi razlozi postali relevantni. U sedamdesetim su se godinama vrste migracija promijenile. U tom periodu intenzivno su se doseljavale obitelji nekadašnjih *gastarbajtera*. To je razlog zašto se od početnog broja od nekoliko tisuća turskih radnika broj useljenika u sedamdesetim godinama povećao na više od milijun.²² Vremenom su

---

¹⁴ Zürcher, *Turkey: a modern history*, 247- 248

¹⁵ Biagini, *Povijest moderne Turske*, 144

¹⁶ Meltem Çelikleş Etki, „Türken in der Bundesrepublik Deutschland: Demographische Struktur der türkischen Gesellschaft in der Bundesrepublik Deutschland“, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 11 (2009), 22

¹⁷ Şule Toktaş, „Introduction: 50 Years of Emigration from Turkey to Germany - A Success Story?“, *PERCEPTIONS* XVII (2012), 5

¹⁸ Etki, „Türken in der Bundesrepublik Deutschland“, 22

¹⁹ Gastarbajter. *Hrvatski jezični portal* <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (11.12.2023)

²⁰ Toktaş, „Introduction“, 5

²¹ Ibid., 7

²² Etki, „Türken in der Bundesrepublik Deutschland“, 22

se turski stanovnici počeli doseljavati u Njemačku i zbog političkih razloga. To je bilo izraženo posebno nakon trećeg državnog udara 1980. godine te tijekom devedesetih godina kada su u Turskoj pod posebnim pritiskom bili ljevičari i Kurdi. Tijekom osamdesetih i devedesetih godina u nešto manjem broju u Njemačku su iz Turske počeli doseljavati i visokoobrazovani građani i studenti.²³ Tijekom 1990-ih broj doseljenika ponovno se povećava zbog povoljnih zakona za strance koji su omogućili lakše dobivanje njemačkog državljanstva i osiguravanje trajnog boravka u Njemačkoj.²⁴ Zadnji primjetan val doseljenika iz Turske dogodio se nakon pokušaja državnog udara 2016. godine. Nakon tog događaja iz Turske se u Njemačku sve više doseljavaju i znanstvenici, umjetnici, novinari te osobe s visokim stupnjem obrazovanja.²⁵

Zbog neprekinutog višedesetljetnog useljavanja u Njemačku Turci su na različitim razinama integrirani u njemačko društvo. Integracija je složen proces koji se odvija u više dimenzija. Prva dimenzija je kulturalizacija. Kulturalizacija podrazumijeva preuzimanje različitih kulturnih aspekata, kao što su znanje, životni stil ili društvene norme. Druga dimenzija je strukturalna integracija odnosno postajanje dijelom društveno-ekonomske strukture, što dovodi do ravnopravnosti u važnim životnim područjima. Treća dimenzija integracije je socijalna integracija. To je razina u kojoj se doseljenici povezuju s domaćim stanovništvom što se najčešće očituje sklapanjem prijateljstava, veza ili brakova. Četvrta i posljednja dimenzija integracije je emocionalna. To je dimenzija u kojoj doseljenici stvaraju emocionalnu povezanost sa zemljom u koju su se uselili.²⁶

3. Službeni podaci o Turcima u Njemačkoj od 2015. do 2021. godine

U sljedećem dijelu diplomskog rada bit će prikazani službeni podaci o Turcima u Njemačkoj za razdoblje između 2015. i 2021. godine. Prikaz se temelji na istraživanjima i statističkim podacima Saveznog ureda za migracije i izbjeglice (BAMF) koji djeluje već 70 godina. Savezni ured za migracije i izbjeglice redovito i sustavno prikuplja podatke o migracijama te ih objavljuje u obliku izvještaja i analiza koji su javno dostupni. Podaci Saveznog ureda za migracije i izbjeglice upotrebljavaju se i kao službeni podaci za Eurostat. Statistički podaci korišteni u ovom radu temelje se na realnim brojevima doseljenika i odražavaju stvarno stanje integracije turskih doseljenika u njemačko društvo zbog čega se mogu

---

²³ Sinem Adar and Stiftung Wissenschaft und Politik. „Eine Neubetrachtung der politischen Einstellungen türkischer Migranten in Deutschland“, German Institute for International and Security Affairs, April 2020, 7 <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2020S06/> (20.11.2023)

²⁴ Etki, „Türken in der Bundesrepublik Deutschland“, 22

²⁵ Adar, „Eine Neubetrachtung“, 7

²⁶ Schührer, *Türkeistämmige Personen in Deutschland*, 10

smatrati objektivnima i vjerodostojnim. Podaci će u radu biti predstavljeni u sljedećim kategorijama: državljanstvo, religija, obrazovanje, posao, socijalizacija, diskriminacija i poznavanje njemačkog jezika.

3.1. Istraživanje „Osobe turskog podrijetla u Njemačkoj“ 2015.

Podaci iz istraživanja pod naslovom „Osobe turskog podrijetla u Njemačkoj“ proizašli su iz velikog reprezentativnog istraživanja „Izabrane migrantske skupine u Njemačkoj 2015“. U sklopu tog istraživanja o pitanjima migracije i integracije ispitivani su Turci, Rumunji i Poljaci koji žive u Njemačkoj te osobe turskog podrijetla koje žive u Njemačkoj. Turci čine najveću skupinu s migracijskom pozadinom u Njemačkoj.²⁷ Osobe s migracijskom pozadinom u Njemačkoj definirane su kao osobe koje nisu stekle njemačko državljanstvo po rođenju ili čiji najmanje jedan roditelj nije stekao njemačko državljanstvo po rođenju. U toj se skupini u Njemačkoj nalaze stranci, useljenici koji su vremenom ostvarili pravo na njemačko državljanstvo, njemački iseljenici (u istočnoeuropske zemlje), osobe koje su dobile njemačko državljanstvo jer ih je posvojio roditelj koji je Nijemac te djeca prethodno navedenih skupina. Pod pojmom njemački iseljenici²⁸ misli se prvenstveno na pripadnike njemačkih manjina koji su generacijama živjeli u Istočnoj i Južnoj Europi te dijelom u Aziji i koji se od pedesetih godina dvadesetog stoljeća vraćaju u Njemačku.²⁹ Za istraživanje o Turcima u Njemačkoj ispitivane su osobe turskog podrijetla bez obzira na njihovo državljanstvo, njih ukupno 1233. Pri provedbi istraživanja nastojalo se napraviti vjerodostojan statistički uzorak s obzirom na spol i državljanstvo. Podaci su na kraju istraživanja valorizirani i predstavljeni tako da odgovaraju omjerima stvarnih brojeva u Njemačkoj.³⁰

3.1.1. Osnovne informacije o ispitanicima

U istraživanju pod nazivom „Izabrane migrantske skupine u Njemačkoj“ iz 2015. godine utvrđeno je više generacija turskih migranata koji su se doselili u Njemačku. Prvo su izdvojene četiri skupine kao što je vidljivo u tablici ispod. Zbog znatno manjeg broja ispitanika u drugoj i četvrtoj skupini te se skupine spajaju s prvom i trećom skupinom te tako nastaju dvije nove skupine koje nazivamo prva i druga generacija doseljenika. Prvu generaciju doseljenika čine svi ispitanici koji posjeduju neposredno iskustvo doseljenja bez obzira na svoju dob. Drugu

---

²⁷ Schührer, *Türkeistämmige Personen in Deutschland*, 5, 17

²⁸ njem. (Spät-)Aussiedler

²⁹ Bevölkerung mit Migrationshintergrund. *Bundeszentrale für politische Bildung* <https://www.bpb.de/kurz-knapp/zahlen-und-fakten/soziale-situation-in-deutschland/61646/bevoelkerung-mit-migrationshintergrund/> (12.12.2023)

³⁰ Schührer, *Türkeistämmige Personen in Deutschland*, 5, 17

generaciju čine svi oni koji su rođeni u Njemačkoj bez obzira na to je li se u Njemačku doselio samo jedan ili oba njihova roditelja.³¹

Tablica 1: Broj i postotak ispitanika po grupama i useljeničkim generacijama

	Prva generacija doseljenika		Druga generacija doseljenika	
	Osobe sa 6 ili više godina u vrijeme useljenja	Osobe sa 6 ili manje godina u vrijeme useljenja	Roditelji doselili (ispitanici rođeni u Njemačkoj)	Samo jedan od roditelja doselio (ispitanici rođeni u Njemačkoj)
Broj ispitanika	599	99	464	63
Postotak u ukupnom broju ispitanika	54,5%	7,5%	33,9%	4,1%
Postotak u ukupnom broju ispitanika po generacijama	62%		38%	

Sve dobne skupine ravnomjerno su zastupljene, samo najstarija skupina između 65 i 80 godina bilježi dvostruko manje stanovnika od mlađih skupina. Radno sposobno stanovništvo čini 70% ispitanika, što je više od prosjeka u Njemačkoj. Prosjek godina domaćeg stanovništva iznosi 47,1, dok prosjek godina useljenika podrijetlom iz Turske iznosi 33 godine.³²

3.1.2. Državljanstvo

Istraživanje donosi i podatke o državljanstvu već prethodno spomenutih skupina. Od ukupnog broja ispitanika u istraživanju 28,1% ih ima njemačko državljanstvo, 67,6% tursko, a samo 4,3% ispitanika ima dvojno državljanstvo.³³ Većina pripadnika prve generacije ima tursko državljanstvo (78,3%). U drugoj generaciji omjer je gotovo podjednak.³⁴

Gotovo svi ispitanici izjavili su da žele ostati u Njemačkoj 10 godina ili duže, a njih 67,4% želi ostati zauvijek. Kao glavna dva razloga za ostanak navode da su u Njemačkoj kao kod kuće te da im ondje živi partner i/ili obitelj. Nešto više od polovice (56,7%) onih koji su izjavili da žele ostati u Njemačkoj, a nemaju njemačko državljanstvo, izjavilo je da ga ne žele imati ni u budućnosti. Kao glavne razloge za to ispitanici navode da žele zadržati svoje

³¹ Schührer, *Türkeistämmige Personen in Deutschland*, 19

³² Ibid., 21

³³ Ibid., 20

³⁴ Ibid., 22

državljanstvo jer im njemačko državljanstvo neće donijeti nikakve prednosti i imaju već osiguran stalni boravak u Njemačkoj. S druge strane, skupina koja želi u budućnosti imati njemačko državljanstvo kao razloge za to navodi pravnu ravnopravnost s Nijemcima, veću povezanost s Njemačkom i korištenje povlastica koje nudi Europska unija. Drugi važni razlozi za uzimanje njemačkog državljanstva su mogućnost trajnog zadržavanja u Njemačkoj i rođenje u Njemačkoj. Jedan je od razloga za prihvaćanje njemačkog državljanstva (7,5%) izbjegavanje vojnog roka u Turskoj.³⁵ Vojni je rok u Turskoj obavezan i od promjene zakona 2019. godine traje 6 mjeseci.³⁶ Nezadovoljstvo životom u Njemačkoj je malo, a nešto više od polovice ispitanika vjeruje da su ravnopravni s ostatkom društva, iako je socioekonomsko stanje stanovnika s turskim podrijetlom u pravilu lošije od onih bez migracijske pozadine.³⁷

3.1.3. Religija

Od ukupnog broja ispitanika njih 80% izjasnili su se kao muslimani. Druga najveća vjerska skupina jesu aleviti. Između prve i druge generacije gotovo da i nema razlike u postotku muslimana, no postoji značajna razlika u postotku osoba koje ne pripadaju ni jednoj vjeri. U odnosu na prvu generaciju u drugoj generaciji ima dvostruko više osoba koje ne pripadaju niti jednoj religiji, no to je gledajući cijeli uzorak mali broj ukupnih ispitanika. Značajnije razlike javljaju se u usporedbi osoba s turskim i njemačkim državljanstvom. Među osobama s turskim državljanstvom ima 83,9% muslimana, dok je među onima s njemačkim državljanstvom postotak muslimana 69,6%. Među doseljenicima s njemačkim državljanstvom ima više alevita (10, 5%), vjerski neopredijeljenih (11, 1%) te više kršćana (5, 5%).³⁸

3.1.4. Obrazovanje

Istraživanje u sljedećem dijelu donosi podatke o obrazovanju. Iz usporedbe prve i druge generacije proizlazi podatak da je stupanj obrazovanja bolji u drugoj generaciji, no kad se to usporedi s ostatkom njemačkog stanovništva, taj napredak nije značajan. Ovaj podatak upućuje na zaključak da se socijalni i ekonomski položaj doseljenika turskog podrijetla nije znatno poboljšao. Doseljenici turskog podrijetla općenito imaju velike ambicije u obrazovanju, no ambicije ne ostvaruju zbog lošijeg socioekonomskog statusa, jezičnih zapreka i nedovoljnog poznavanja njemačkog obrazovnog sustava. U obzir treba uzeti i diskriminaciju u obrazovnom sustavu. Ona se često javlja u suptilnom obliku socijalno-psiholoških mehanizama kao što su

---

³⁵ Schührer, *Türkeistämmige Personen in Deutschland*, 46

³⁶ Temel Askerlik, *Milli Savunma Bakanlığı*, <https://www.msb.gov.tr/Askeralma/icerik/temel-askerlik> (14.9.2023)

³⁷ Schührer, *Türkeistämmige Personen in Deutschland*, 47

³⁸ *Ibid.*, 25

primjerice stereotipna očekivanja nastavnika. Ako oni očekuju od učenika manje, učenici će postizati manje uspjehe i neće ostvariti svoj potpuni potencijal.³⁹ Pri usporedbi prve i druge generacije doseljenika u prvoj generaciji najslabije su obrazovane žene među kojima više od 50% ispitanica ima samo obavezno obrazovanje.⁴⁰ Treba napomenuti da je u Njemačkoj obavezno obrazovanje⁴¹ od šeste do osamnaeste godine života, tj. do devetog ili desetog razreda ovisno o saveznoj državi. Nakon toga postoji obaveza strukovnog obrazovanja ako se ne pohađa gimnazija.⁴² U drugoj generaciji muškarci i žene slično su raspoređeni prema stupnju obrazovanja te je postotak visokoobrazovanih gotovo identičan (26,7% muškarca i 26,4% žena). Nešto veće razlike postoje u usporedbi osoba s njemačkim i turskim državljanstvom. Najslabije su obrazovane žene s turskim državljanstvom s gotovo polovicom žena samo s obaveznim obrazovanjem. Najviše osoba s visokim obrazovanjem nalazi se u skupini muškaraca s njemačkim državljanstvom, a oni se od žena s njemačkim državljanstvom razlikuju za čak 10%.⁴³ U usporedbi s ostatkom stanovništva među doseljenicima turskog podrijetla ima više onih bez obrazovanja i samo s obaveznim obrazovanjem, a manje osoba sa srednjom i visokom razinom obrazovanja.⁴⁴ Srednja razina obrazovanja podrazumijeva završen 11, 12. i 13. razred gimnazije, škole koja obuhvaća gimnazijski program i strukovne programe ili neke strukovne škole.⁴⁵ Podaci pokazuju da doseljenici turskog podrijetla s njemačkim državljanstvom studiraju dvostruko češće od onih s turskim državljanstvom.⁴⁶ Od ukupnog broja ispitanika 50% ih nije steklo zanimanje, što je dvostruko više od prosjeka za osobe bez migracijske pozadine. Općenito je kod doseljenika s turskim podrijetlom udio osoba bez

---

³⁹ Schührer, *Türkeistämmige Personen in Deutschland*, 26 - 27

⁴⁰ Ibid., 28

⁴¹ Obrazovanje u Njemačkoj počinje osnovom školom u koju djeca kreću najčešće sa šest godina. Osnovnoškolsko obrazovanje traje četiri godine. Nakon četiri godine osnovne škole učenici, ovisno o postignutom uspjehu u osnovnoj školi te svojim interesima i sposobnostima, dobivaju preporuku za jedan od četiri tipa škole: *Hauptschule*, *Realschule*, *Gymnasium* i *Gesamtschule*. *Hauptschule* (5. – 9. razred) je petogodišnja škola, a služi kao priprema za naukovanje, dok po završetku šestogodišnje *Realschule* (5. – 10. razred) učenici mogu izučiti zanat ili nastaviti svoje obrazovanje u srednjoj strukovnoj školi uz teorijsku i praktičnu nastavu za odabrano zanimanje. *Gymnasium* (5. – 12./13. razred) je kao i u Hrvatskoj najzahtjevniji tip općeobrazovne škole, a u Njemačkoj gimnazija traje osam ili devet godina. Nakon gimnazije učenici polažu maturu i upisuju se na željeni studij. *Gesamtschule* je vrsta škole koja objedinjuje sve prethodno opisane vrste škola. Treba naglasiti da postoje razlike u školskom sustavu među savezним državama u Njemačkoj. (Goethe Institut: *Das deutsche Schulsystem – Bildungsgänge und Schularten*, vidi detaljnije na: [chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.goethe.de/prj/dlp/dlapi/v1/index.cfm?endpoint=/t/m/download&file_ID=874&t/m_ID=259](https://www.goethe.de/prj/dlp/dlapi/v1/index.cfm?endpoint=/t/m/download&file_ID=874&t/m_ID=259)) (25.4.2024)

⁴² Schulpflicht. *Bundeszentrale für politische Bildung* <https://www.bpb.de/kurz-knapp/lexika/das-junge-politik-lexikon/321098/schulpflicht/> (12.12.2023)

⁴³ Schührer, *Türkeistämmige Personen in Deutschland*, 28

⁴⁴ Ibid., 29

⁴⁵ Bildungsstand der Bevölkerung. *Bundeszentrale für politische Bildung* <https://www.bpb.de/kurz-knapp/zahlen-und-fakten/soziale-situation-in-deutschland/61656/bildungsstand-der-bevoelkerung/> (26. 2. 2024)

⁴⁶ Schührer, *Türkeistämmige Personen in Deutschland*, 30

obrazovanja veći nego kod stanovništva bez migracijske pozadine, dok je među osobama s migracijskom pozadinom udio studenata manji u usporedbi s osobama bez migracijske pozadine. Jedina iznimka su muškarci s migracijskom pozadinom koji imaju njemačko državljanstvo.⁴⁷

3.1.5. Posao

Istraživanje u sljedećem dijelu donosi rezultate povezane s tržištem rada. Stanovnici turskog podrijetla teže pronalaze posao od stanovnika bez migracijske pozadine. Kao razlozi za to ističu se općenito lošije obrazovanje i dobna struktura stanovništva s migracijskom pozadinom. Izravan utjecaj imaju i razina poznavanja njemačkog jezika, uska specijaliziranost za neko područje koja proizlazi iz njemačkog obrazovnog sustava te okolina. Od ukupnog broja ispitanika zaposleno je njih 60%.⁴⁸ Kod ispitanih muškaraca neovisno o generaciji ili državljanstvu udio zaposlenih je uvijek gotovo 80%. Kod žena je situacija drugačija. Kod pripadnica prve generacije i žena s turskim državljanstvom stopa zaposlenosti iznosi oko 37%, dok je kod žena u drugoj generaciji i onih s njemačkim državljanstvom stopa zaposlenosti oko 54%. Postotak zaposlenih muškaraca turskog podrijetla jednak je ukupnom njemačkom prosjeku od 80%, no kod žena je stanje mnogo lošije jer je ukupan njemački prosjek 70%.⁴⁹

3.1.6. Socijalizacija

Podaci pokazuju da osobe s turskim državljanstvom češće žive u turskim naseljima u odnosu na one koji imaju njemačko državljanstvo. Isti trend može se primijetiti i kod socijalizacije. Osobe s turskim državljanstvom više se druže s osobama koje su podrijetlom iz Turske, dok se oni s njemačkim državljanstvom više druže s Nijemcima. Druga generacija doseljenika ima više kontakata i s Nijemcima i s doseljenicima iz Turske. Dvije trećine ispitanika žele više kontakata s Nijemcima.⁵⁰ Podaci pokazuju da pripadnici druge generacije (57,2%) i oni koji imaju tursko državljanstvo (58,2%) najviše žele zadržati vlastite tradicije, dok istovremeno pripadnici druge generacije (20,4%) i osobe s njemačkim državljanstvom (23,9%) s najvišim postotkom odbijaju tvrdnju da trebaju potpuno sudjelovati u životu Nijemaca. Ovakvi podaci upućuju na zaključak da dublje uranjanje u tuđu kulturu istovremeno donosi jaču potrebu za očuvanjem vlastite kulture.⁵¹ Moguće objašnjenje za to je da se pripadnici druge generacije ne uspoređuju više s osobama iz Turske, već s većinskim

---

⁴⁷ Schührer, *Türkeistämmige Personen in Deutschland*, 31

⁴⁸ Ibid., 32

⁴⁹ Ibid., 33

⁵⁰ Ibid., 42

⁵¹ Ibid., 41

stanovništvom u Njemačkoj. To kod njih izaziva dodatnu distancu prema većinskom njemačkom stanovništvu jer između njih postoje neosporive etničke i socioekonomske razlike. Moguće je da na temelju tih zapreka mladi stvore vlastitu kulturu s elementima njemačke i turske kulture, no ako naiđu na neprihvatanje u njemačkoj okolini, velika je vjerojatnost da će se puno više identificirati sa svojim turskim podrijetlom i kulturom.⁵²

3.1.7. Diskriminacija

U sljedećem dijelu istraživanja pozornost je posvećena diskriminaciji. Istraživalo se koliko se ispitanici osjećaju diskriminirano u svakodnevicu, u državnim uredima i tijelima, na tržištu rada te u potrazi za stanom.⁵³ Najveći broj ispitanika ne osjeća se diskriminirano u svakodnevnim situacijama (59,6%). Ispitanici se najviše osjećaju diskriminirano u potrazi za stanom ili na tržištu rada. Njih 26,1% osjeća se intenzivno ili vrlo intenzivno diskriminirano na tržištu rada, dok se 27,8% ispitanika osjeća intenzivno ili vrlo intenzivno diskriminirano u potrazi za stanom. Posebno diskriminirana skupina jesu pokrivene žene. Manje od trećine žena izjavilo je da uvijek u javnosti nosi pokrivalo za glavu, a gotovo 67% žena pokrivalo za glavu ne nosi nikada. Pri usporedbi tih dviju skupina podaci su pokazali da se pokrivene žene u svakoj od četiriju ispitivanih situacija osjećaju više diskriminirano, a posebno velika razlika očita je na tržištu rada i u potrazi za stanom. U tim situacijama više od trećine pokrivenih žena osjeća se intenzivno ili vrlo intenzivno diskriminirano. Te podatke podupiru i druga istraživanja o diskriminaciji.⁵⁴

3.1.8. Poznavanje njemačkog jezika

Istraživanje iz 2015. godine bavilo se i usvajanjem njemačkog jezika i razinom znanja njemačkog jezika. Turci su u Njemačkoj velika etnička skupina, što dovodi do puno kontakata među pojedincima iz te skupine. Zbog te činjenice postoji smanjena mogućnost za usvajanje njemačkog jezika jer će pojedinci iz te skupine međusobno komunicirati na turskom. Također treba istaknuti da su pripadnici druge generacije Turaka imali puno bolje mogućnosti za usvajanje njemačkog jezika jer su već kao djeca tijekom pohađanja dječjeg vrtića i škole bili izloženi njemačkom, što je omogućilo i lakše ovladavanje jezikom. To se jasno odražava i u podacima prikupljenima u istraživanju. Pripadnici druge generacije procjenjuju svoje sposobnosti pisanja, čitanja, govorenja i razumijevanja na njemačkom jeziku kao dobre ili vrlo dobre u više od 92% slučajeva u svakoj navedenoj kategoriji, a u kategoriji razumijevanja taj

---

⁵² Schührer, *Türkeistämmige Personen in Deutschland*, 42

⁵³ Ibid., 48

⁵⁴ Ibid., 49

postotak doseže 97,1%. S druge strane prva generacija svoje kompetencije procjenjuje dobrima ili vrlo dobrima u 60% slučajeva, s iznimkom pisanja koje procjenjuju dobrim ili vrlo dobrim u 43,7%. Vrlo sličan odnos postoji između osoba s turskim i s njemačkim državljanstvom, gdje postotak osoba s turskim državljanstvom odgovara prvoj generaciji, a onih s njemačkim državljanstvom drugoj generaciji i njihovoj procjeni poznavanja njemačkog jezika.⁵⁵

3.2. Izvješće o migracijama 2016./2017.

Izvješće o migracijama za 2016. i 2017. godinu donosi podatak o 20-postotnom povećanju broja doseljenih Turaka u Njemačku u 2016. u odnosu na 2015. godinu. Isti trend nastavio se i u 2017. s dodatnim povećanjem. U tom razdoblju porastao je i broj zahtjeva za azil u usporedbi s ranijim godinama. U 2016. godini zabilježen je pozitivan migracijski saldo s gotovo jedanaest tisuća doseljenika iz Turske. Pozitivan saldo bio je i godinu kasnije i još se povećao na više od dvadeset tisuća useljenika iz Turske.⁵⁶

Godine 2016. najviše doseljenika, njih preko sedam tisuća, uselilo se iz obiteljskih razloga.⁵⁷ I godinu nakon toga obiteljski razlozi ostaju najčešći poticaj za useljenje u Njemačku.⁵⁸ Godine 2017. broj useljenih iz Turske zbog obiteljskih razloga doseže svoj vrhunac u posljednjih petnaest godina. Treba naglasiti kako je na taj broj utjecao i broj sirijskih izbjeglica koje su na području Republike Turske zatražile vizu.⁵⁹ U 2017. godini postotak Turaka koji u Njemačkoj žive najmanje 30 godina iznosio je gotovo 30%.⁶⁰ Istraživanje je pokazalo da od turskih useljenika koji su 2017. živjeli u Njemačkoj njih 54% nema vlastito iskustvo migracija, što znači da su rođeni u Njemačkoj.⁶¹

3.2.1. Posao i obrazovanje

Godine 2016. u Njemačku je došlo gotovo dvadeset i pet tisuća doseljenika iz Turske koji su planirali ostati u Njemačkoj najmanje godinu.⁶² Od useljenika iz Turske koji su migrirali u Njemačku zbog posla omjer žena i muškaraca izrazito je asimetričan. Žena je mnogo manje.⁶³ Plava karta⁶⁴ je isprava koja omogućuje brz ulazak i trajni boravak u zemlji visokoobrazovanim

---

⁵⁵ Schührer, *Türkeistämmige Personen in Deutschland*, 51-52

⁵⁶ Migrationsbericht der Bundesregierung: Migrationsbericht 2016/2017, 44
https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2016-2017.pdf?__blob=publicationFile (20.11.2023)

⁵⁷ Ibid., 56

⁵⁸ Ibid., 60

⁵⁹ Migrationsbericht 2016/2017, 126

⁶⁰ Ibid., 153

⁶¹ Ibid., 195

⁶² Ibid., 61

⁶³ Ibid., 76

⁶⁴ njem.: „die Blaue Karte“

stručnjacima iz određenih područja. Od uvođenja plave karte 2012. godine svake godine povećava se broj useljenika koji se njome koriste, a to vrijedi i za turske doseljenike. Godine 2016. njome se koristilo 439, a 2017. godine 670 osoba.⁶⁵ U 2017. godini broj Turaka koji su započeli studij u Njemačkoj iznosio je više od 3500 osoba.⁶⁶ Godine 2016. posao je naveden kao drugi najčešći razlog useljenja u Njemačku, a studij kao treći.⁶⁷

3.2.2. Poznavanje njemačkog jezika

Kao što je već prije objašnjeno, kao najčešći razlog useljenja navodi se obitelj. Postotak polaznika koji su u Turskoj već položili osnovnu razinu njemačkog jezika na tečaju „Start Deutsch 1“ koji provodi Goethe-Institut u sklopu preseljenja u Njemačku iz obiteljskih razloga iznosi 62%.⁶⁸ Kako bi se životni partner neke osobe turskog podrijetla mogao useliti u Njemačku, jedan od uvjeta je poznavanje barem osnovne razine njemačkog jezika na A1 razini prema Zajedničkom europskom referentnom okviru (dalje u tekstu ZEROJ). To se treba dokazati pohađanjem tečaja i/ili polaganjem ispita njemačkog jezika. Potvrdu o znanju njemačkog jezika budući useljenici najčešće stječu na tečajevima i ispitima Goethe-Instituta.⁶⁹

3.3. Izvješće o migracijama 2018.

Izvješće Saveznog ministarstva za migracije i izbjeglice navodi da je u 2018. godini Turska i dalje država iz koje se velik broj ljudi useljava u Njemačku.⁷⁰ Turska se nalazi na šestom mjestu (3%) po broju useljenika u Njemačku u 2018. godini, nakon Rumunjske, Poljske, Bugarske, Italije i Hrvatske.⁷¹ Šesto mjesto Turska drži i na tablici zemalja u koje se vraćaju ljudi s migracijskom pozadinom.⁷² Unatoč tome zabilježen je pozitivan migracijski saldo od više od 17 tisuća useljenika.⁷³ Iste godine Turska je i dalje jedna od vodećih zemalja čiji su državljani uključeni u integracijske tečajeve.⁷⁴ Integracijski tečajevi namijenjeni su useljenicima, posebno onima koji ne govore njemački jezik u trenutku useljenja u državu. Svaki integracijski tečaj sastoji se od tečaja njemačkog jezika i od orijentacijskog tečaja. Opći integracijski tečaj sastoji se od 700 nastavnih jedinica, pri čemu se 600 nastavnih jedinica

---

⁶⁵ Migrationsbericht 2016/2017, 79

⁶⁶ Ibid., 88

⁶⁷ Ibid., 56

⁶⁸ Ibid., 133

⁶⁹ Migrationsbericht 2021, 102

⁷⁰ Migrationsbericht der Bundesregierung: Migrationsbericht 2018, 12

https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2018.pdf?__blob=publicationFile&v=6 (20.11.2023)

⁷¹ Ibid., 37

⁷² Ibid., 38

⁷³ Ibid., 40

⁷⁴ Ibid., 22

odvaja za učenje jezika. Na tečaju njemačkog jezika obrađuju se teme kao što su posao i zanimanje, obrazovanje, odgoj djece, zdravlje i higijena, korištenje medija i drugo. Osim toga useljenici uče kako napisati e-mail, ispunjavati formulare, telefonirati ili prijaviti se na posao. Na kraju tečaja osoba bi trebala imati jezične vještine na razini B1 prema ZEROJ-u. Orijentacijski dio tečaja bavi se njemačkom kulturom, poviješću, njemačkim pravom, načinom života te vrijednostima koje su u Njemačkoj važne.⁷⁵ Podaci pokazuju da se od 2008. do 2017. godine svake godine povećava broj turskih državljana koji dolaze u Njemačku na minimalno jednu godinu ili duže.⁷⁶ Prosječno trajanje boravka Turaka u Njemačkoj 2018. godine iznosilo je gotovo 30 godina.⁷⁷

Jedan od najčešćih razloga za useljenje Turaka u Njemačku 2018. godine jest obitelj koja tamo već živi.⁷⁸ Turska je treća po redu po broju zahtjeva za azil u Njemačkoj.⁷⁹ U odnosu na 2017. godinu, u 2018. godini zabilježen je dvostruko veći broj odobrenih zahtjeva za azil, a iznosio je 41%.⁸⁰ Iako je Turska u godinama prije 2018. bila daleko vodeća po broju odobrenih viza za članove obitelji koji se doseljavaju u Njemačku, u 2018. godini taj broj je pao za oko 50%.⁸¹

3.3.1. Posao i obrazovanje

Godine 2018. preko pedeset tisuća stranaca došlo je u Njemačku s tzv. plavom kartom, od kojih je njih 4,8% porijeklom iz Turske.⁸² Kod zaposlenih osoba s migracijskom pozadinom Turkinje su puno manje zastupljene u usporedbi s Turcima.⁸³ Godine 2018. na njemačkim je sveučilištima bilo 3600 studenata turskog podrijetla koji najčešće biraju studije tehničkih znanosti.⁸⁴

3.3.2. Poznavanje njemačkog jezika

Goethe-Instituti u Turskoj organiziraju početne tečajeve njemačkog jezika za odrasle osobe. Na te se tečajeve u Turskoj 2018. godine prijavilo preko 8400 osoba. Položen početni

---

⁷⁵ Integrationskurse: Inhalt und Ablauf. *Bundesamt für Migration und Flüchtlinge*
<https://www.bamf.de/DE/Themen/Integration/ZugewanderteTeilnehmende/Integrationskurse/InhaltAblauf/inhalt-ablauf-node.html> (26.2.2024.)

⁷⁶ Migrationsbericht 2018, 50

⁷⁷ Ibid., 178

⁷⁸ Ibid., 13

⁷⁹ Ibid., 15

⁸⁰ Ibid., 95

⁸¹ Ibid., 109 - 110

⁸² Ibid., 21

⁸³ Ibid., 62

⁸⁴ Ibid., 75, 79

stupanj njemačkog jezika broji se kao prednost kod dobivanja vize za boravak u Njemačkoj.⁸⁵ U Turskoj je 2018. godine postotak prolaznosti na tečaju „Start Deutsch 1“ iznosio 62%. Tim postotkom Turska se nalazi negdje na sredini ljestvice jer države⁸⁶ s najvećim postotkom dosežu malo iznad 80%, dok zemlja⁸⁷ s najnižim postotkom prolaznosti ima svega 44%.⁸⁸

3.4. Izvještaji iz 2019. godine

Izvještaj iz 2019. godine pokazuje da u Njemačkoj živi malo više od dva milijuna i osamsto tisuća Turaka.⁸⁹ U taj broj uključeni su samo doseljenici koji su zadržali svoje tursko državljanstvo. U 2019. godini Turska još uvijek predstavlja zemlju iz koje dolazi puno useljenika.⁹⁰ Na ljestvici zauzima četvrto mjesto po broju useljenika s 3,3%, a migracijski saldo iznosio je malo više od dvadeset i jednu tisuću useljenika.⁹¹ U usporedbi s 2018. godinom migracijski je saldo narastao za otprilike četiri tisuće useljenika.⁹² Zabilježen je porast turskih useljenika koji su se trajno preselili u Njemačku.⁹³ 2019. zabilježen je porast broja zahtjeva turskih državljana za azil od 6%. Uz taj podatak potrebno je napomenuti da je postotak odbijenih zahtjeva za azil iz Turske gotovo 50%.⁹⁴ Izvještaj iz 2019. godine donosi informaciju da prosječno trajanje boravka Turaka u Njemačkoj iznosi više od 30 godina.⁹⁵ Kao i prethodnih godina te godine je najčešći razlog useljenja bila obitelj. Više od sto dvadeset tisuća Turaka uselilo se te godine iz obiteljskih razloga.⁹⁶ Broj turskih doseljenika koji je prihvatio njemačko državljanstvo pao je u odnosu na prethodnu godinu.⁹⁷

3.4.1. Posao i obrazovanje

2019. turski useljenici u Njemačkoj čine jednu od brojnijih skupina koja dolazi zbog zapošljavanja te u toj skupini veliku većinu zauzimaju muškarci. Žene čine manje od 10% useljenika koji dolaze zbog zaposlenja. Turski useljenici bili su jedna od doseljeničkih skupina s najvećim postotkom kvalificirane radne snage.⁹⁸ Potrebno je istaknuti da je Turska na drugom

---

⁸⁵ Migrationsbericht 2018, 115 - 116

⁸⁶ Ukrajina, Rusija, Indija

⁸⁷ Irak

⁸⁸ Ibid., 117

⁸⁹ Migrationsbericht der Bundesregierung: Migrationsbericht 2019, 160

<https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2019.html?nn=403964> (20.11.2023)

⁹⁰ Ibid., 12

⁹¹ Ibid., 43

⁹² Ibid., 44

⁹³ Ibid., 52

⁹⁴ Migrationsbericht 2019, 21

⁹⁵ Ibid., 173

⁹⁶ Ibid., 175

⁹⁷ Ibid., 181

⁹⁸ Ibid., 62

mjestu po korištenju tzv. plave karte, odmah nakon Indije. Godine 2019. broj korisnika plave karte narastao je na 990 osoba.⁹⁹ Iste godine 19 poslovnih stručnjaka iz Turske iskoristilo je mogućnosti ICT–karte,¹⁰⁰ posebne pogodnosti za osobe koje već rade na vodećim pozicijama u različitim tvrtkama da dođu u Njemačku te ondje usavrše svoje znanje. ICT karta daje mogućnost boravka od jedne do tri godine, ovisno o konkretnom slučaju.¹⁰¹

Od kraja devedesetih godina dvadesetog stoljeća broj Turaka koji dolaze na studij u Njemačku kontinuirano se povećavao te je za 2019. godinu iznosio više od četiri tisuće studenata.¹⁰² Te je godine nakon završenog studija 354 turskih studenta dobilo dozvolu za ostanak u Njemačkoj radi traženja posla.¹⁰³ Turski studenti i dalje većinom odabiru studirati programe iz područja tehničkih znanosti.¹⁰⁴

3.4.2. Poznavanje njemačkog jezika i socijalizacija

U 2019. godini turskim je državljanima dodijeljeno više od pet tisuća viza na temelju obiteljskih razloga, što je više nego za bilo koju drugu državu. Najčešće je bila riječ o doseljenu djece ili supružnika/životnih partnera.¹⁰⁵ Svi oni morali su prije useljenja u Njemačku dokazati svoje znanje njemačkog jezika. U Turskoj je 2019. godine nešto više od devet tisuća ljudi pristupilo ispitu njemačkog jezika „Start Deutsch 1“ koji organizira Goethe-Institut, a 63% ga je i položilo.¹⁰⁶ Integracijski tečajevi također su jedan od načina na koji se turski useljenici susreću s njemačkim jezikom. Iste godine zabilježen je porast broja Turaka koji su uključeni u integracijske tečajeve.¹⁰⁷

3.4.3. Religija

Godine 2019. Centar za turske studije i istraživanje integracije objavio je istraživanje o utjecaju islamske vjeroispovijesti na integraciju useljenika u Njemačkoj. S obzirom na to da Turci čine više od polovice ukupne muslimanske populacije u Njemačkoj, ti se podaci odnose i na njih.¹⁰⁸ Istraživanje pokazuje da u postotku zaposlenja nema mnogo razlika među muslimanima, muškarcima drugih vjeroispovijesti i muškarcima bez migracijske pozadine.

---

⁹⁹ Migrationsbericht 2019, 65

¹⁰⁰ Ibid., 68

¹⁰¹ ICT – Karte. Die Bundesregierung <https://www.make-it-in-germany.com/de/unternehmen/einreise/arbeitsmarktzulassung/ict-karte> (26.10.2023)

¹⁰² Migrationsbericht 2019, 78

¹⁰³ Ibid., 80

¹⁰⁴ Ibid., 236

¹⁰⁵ Ibid., 110

¹⁰⁶ Ibid., 114

¹⁰⁷ Ibid., 26

¹⁰⁸ Martina Sauer i Dirk Halm, *Der Einfluss muslimischer Religiosität auf die gesellschaftliche Integration von Einwanderern in Deutschland* (Opladen, Berlin, Toronto : Verlag Barbara Budrich, 2019), 14

Kod žena su razlike vrlo uočljive. Ženske pripadnice muslimanske vjeroispovijesti puno su rjeđe zaposlene u usporedbi s useljenicama drugih vjeroispovijesti i ženama bez migracijske pozadine. Istraživanje je također pokazalo da se pri usporedbi generacija može uočiti kulturna asimilacija. Zabilježeno je također da je ona kod muslimana izraženija nego kod drugih vjerskih skupina. Muslimani u Njemačkoj pokazuju viši stupanj tolerancije prema ostalim vjerskim skupinama od osoba bez migracijske pozadine, no izjavljuju da bi voljeli da se i prema njima iskazuje takva tolerancija. Otprilike polovica svih muslimana doživjela je grupnu i osobnu diskriminaciju.¹⁰⁹ To je posebno prisutno u poslovnom svijetu gdje su muslimanski useljenici često zbog diskriminacije indirektno prisiljeni prihvatiti lošije poslovne ponude, što direktno utječe na njihov poslovni položaj i primanja.¹¹⁰ Kod pripadnika mlađih generacija ta se razlika sve više smanjuje. U usporedbi s nemuslimanima muslimani su češće dio neke radikalne, nasilne ili fundamentalističke skupine.¹¹¹

3.5. Izvještaji iz 2020. godine

Migracijski izvještaj iz 2020. godine donosi podatak da ukupan broj useljenika u Njemačku pada od 2016. godine, a taj se trend nastavlja i u 2020. godini te je dodatno pojačan pojavom pandemije covid-19. Unatoč tome u Njemačkoj je 2020. ponovno zabilježen pozitivan migracijski saldo. Godine 2020. u Njemačku se uselilo otprilike dvjesto tisuća stanovnika više nego što ih se iselilo.¹¹² Od ukupnog broja useljenika u Njemačku u 2020. godini (gotovo dva milijuna) Turci čine petu skupinu po veličini s 3% useljenika.¹¹³ 2020. Turci također čine najveću skupinu s migracijskom pozadinom u Njemačkoj. Više od 12% svih osoba s migracijskom pozadinom u Njemačkoj turskog su podrijetla.¹¹⁴ Statistika pokazuje da 42% osoba s turskim podrijetlom boravi u Njemačkoj više od četrdeset godina te time čine najveću skupinu među osobama turskog podrijetla prema trajanju boravka u Njemačkoj.¹¹⁵ U 2020. godini više od pedeset tisuća useljenika uselilo se iz obiteljskih razloga. Turci tu čine drugu najveću skupinu (10%) nakon useljenika iz Kosova. U usporedbi s brojem od godinu ranije zabilježeno je smanjenje, no to se može objasniti manjim ukupnim useljenjem u Njemačku.¹¹⁶ U 2020. godini bilo je 50% manje zahtjeva za azil nego u prethodnoj godini.¹¹⁷

---

¹⁰⁹ Sauer i Halm, *Der Einfluss muslimischer Religiosität*, 79-80

¹¹⁰ Ibid., 120

¹¹¹ Ibid., 79-80

¹¹² Migrationsbericht 2020, 13

¹¹³ Ibid., 42

¹¹⁴ Ibid., 168

¹¹⁵ Ibid., 173

¹¹⁶ Ibid., 13

¹¹⁷ Ibid., 98

3.5.1. Posao i obrazovanje

U 2020. godini nešto više od 7% Turaka migriralo je u Njemačku radi pronalaska zaposlenja.¹¹⁸ Petsto sedamdeset osoba turskog podrijetla uselilo se na temelju svojeg zanimanja, odnosno akademske titule. Više od 20% njih ima akademsko obrazovanje.¹¹⁹ Među onima koji migriraju iz Turske u Njemačku radi posla još je uvijek jako mali postotak žena.¹²⁰ U obiteljima s migracijskom pozadinom iz Turske u gotovo 50% slučajeva još uvijek samo otac ima radni odnos na puno radno vrijeme.¹²¹ Iste godine 572 stručnjaka iz Turske migrirala su u Njemačku pomoću plave karte, čime Turska čini drugu najveću skupinu nakon Indije.¹²² Godine 2020. više od tri tisuće turskih studenata započelo je studij u Njemačkoj.¹²³ Najveći broj Turaka u Njemačkoj i dalje odabire studije tehničkih znanosti, i to u 10% slučajeva ili više nego bilo koje drugo područje.¹²⁴ Nakon završenog studija u Njemačkoj 379 studenata dobilo je dozvolu za daljnji ostanak u Njemačkoj kako bi mogli pronaći posao.¹²⁵

3.5.2. Poznavanje njemačkog jezika i državljanstvo

Pojava korona virusa utjecala je i na tečajeve Goethe-Instituta. Unatoč pandemiji u 2020. godini provedeni su ispiti iz tečaja njemačkog jezika „Start Deutsch 1“, ali u manjim skupinama ili *online*. U Turskoj je na ispit izašlo skoro šest tisuća ljudi, a prolaznost je bila viša od 60%. U analiziranoj godini Turska se nalazila među lošijim zemljama prema postotku prolaznosti jer su zemlje¹²⁶ s najnižim postotcima imale prolaznost oko 58%, a zemlje¹²⁷ s najvišim postotcima dosezale su otprilike 85%.¹²⁸

U statistikama je zabilježen i podatak kako je 28% Turaka manje uzelo njemačko državljanstvo u usporedbi s razdobljem od prije jednu godinu. Pri promatranju tog podatka treba uzeti u obzir da je to godina zahvaćena korona virusom te da je pandemija možda utjecala na broj, no činjenica je da su neki drugi državljani, kao na primjer državljani Sirije i Rumunjske, upravo u toj godini povećali broj promjena državljanstva.¹²⁹ Zabilježen je i podatak da je u

---

¹¹⁸ Migrationsbericht 2020, 67

¹¹⁹ Ibid., 69

¹²⁰ Ibid., 70

¹²¹ Gelebte Vielfalt, 51

¹²² Migrationsbericht 2020, 72

¹²³ Ibid., 86

¹²⁴ Ibid., 87

¹²⁵ Migrationsbericht 2020, 89

¹²⁶ Nigerija, Albanija

¹²⁷ Ukrajina, Kina

¹²⁸ Migrationsbericht 2020, 122-123

¹²⁹ Ibid., 190

2020. godini iskorišteno samo 0,9% potencijala za prelazak s turskog državljanstva na njemačko državljanstvo.¹³⁰

3.5.3. Religija

Godine 2020. izdana je studija pod nazivom „Muslimanski život u Njemačkoj“ koju je izdalo Savezno ministarstvo za migracije i izbjeglice u suradnji s Njemačkom islamskom konferencijom. Prema toj studiji osobe turskog podrijetla čine najveću muslimansku zajednicu u Njemačkoj. Zbog dugog kontinuiranog boravka osoba turskog podrijetla u Njemačkoj postoji mreža vjerskih struktura i zajednica koje predstavljaju pojedince. Više od polovice muslimana turskog podrijetla smatra da ih neka od tih vjerskih struktura predstavlja djelomično ili potpuno.¹³¹ Od dva milijuna i petsto tisuća muslimana turskog podrijetla u Njemačkoj najveće dvije skupine čine suniti (74%) i aleviti (15%). Svaki drugi musliman turskog podrijetla rođen je u Njemačkoj. Otprilike polovica njih ima njemačko državljanstvo. Samo je 16% ukupnog broja muslimana turskog podrijetla u partnerskoj zajednici s osobom istog etniciteta. U prosjeku žive u kućanstvima koja imaju od tri do pet osoba te imaju jedno dijete. Ako se podaci iz ove godine usporede s prijašnjim podacima, može se zamijetiti da su Turci u Njemačkoj prošli određeni proces sekularizacije. To pokazuju podaci o praktičnom življenju vjere u svakodnevici (molitva, post, nošenje pokrivala za glavu kod žena) te njihova samoprocjena. Svi ti podaci pokazuju pad u odnosu na prijašnje godine.¹³² Među pripadnicima muslimanske vjeroispovijesti osobe turskog podrijetla imaju najveći postotak zaposlenosti, koji iznosi 60%.¹³³

3.6. Izvještaji iz 2021. godine

Nakon 2020. godine, u kojoj su migracije bile smanjene zbog pandemije, u 2021. zabilježeno je više useljenja u Njemačku nego u 2019. godini, što je prvo zabilježeno povećanje nakon 2016. Turska je ponovno jedna od zemalja iz koje se najviše ljudi iseljava u Njemačku.¹³⁴ Zabilježen je podatak da 2021. godine u Njemačkoj živi dva milijuna sedamsto pedeset tisuća osoba s migracijskom pozadinom iz Turske.¹³⁵ Time Turci u Njemačkoj čine najveću skupinu

---

¹³⁰ Migrationsbericht 2020, 192

¹³¹ Katrin Pfündel, Anja Sticks and Kerstin Tanis, Muslimisches Leben in Deutschland 2020, 9 https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Forschungsberichte/fb38-muslimisches-leben.pdf?__blob=publicationFile&v=15 (20.11.2023)

¹³² Pfündel et al, Muslimisches Leben in Deutschland 2020, 187

¹³³ Ibid., 188

¹³⁴ Migrationsbericht der Bundesregierung: Migrationbericht 2021, 12 <https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2021.html;jsessionid=F0ADBD26D5DE01C68BCFBB55532A7594.internet282> (20.11.2023)

¹³⁵ Ibid., 146

s migracijskom pozadinom.¹³⁶ U 2021. uselilo se gotovo pedeset tisuća Turaka.¹³⁷ Migracijski saldo Turaka u Njemačkoj za 2021. godinu iznosi gotovo devetnaest tisuća.¹³⁸ Među državama izvan Europe, koje su 2021. zatražile gotovo osamdeset i dvije tisuće boravišnih dozvola iz obiteljskih razloga, Turci čine drugu najveću skupinu sa sedam tisuća šesto deset zahtjeva.¹³⁹ Turska je četvrta zemlja po broju zahtjeva za azil u Njemačkoj i u ukupnom broju čini udio od 5%.¹⁴⁰ U 2021. godini Turska je druga zemlja po broju dodijeljenih viza za useljenje zbog obiteljskih razloga s gotovo dvanaest tisuća odobrenih viza.¹⁴¹ Zabilježen je i natprosječno velik broj doseljenja bračnih, tj. životnih partnera.¹⁴²

3.6.1. Posao i obrazovanje

U 2020. godini zbog pandemije broj useljenika koji su došli radi pronalaska posla bio je manji. Taj broj u 2021. godini opet raste na nešto više od četrdeset tisuća useljenika, što iznosi 36% više od prethodne 2020. godine.¹⁴³ Među značajnijim skupinama tu su i doseljenici iz Turske, koji čine 9% doseljenika.¹⁴⁴ Turski doseljenici također čine jednu od većih skupina koje se useljavaju zbog poslovnih mogućnosti i/ili usavršavanja. Turska je treća po redu po useljenju stručnjaka iz raznih područja, znanstvenika te istraživača, među kojima je svake godine vrlo mali broj žena, a taj se trend nastavlja i u 2021. godini.¹⁴⁵ Treba istaknuti da je 2021. zabilježen najveći broj Turaka koji su iskoristili plavu kartu do sad.¹⁴⁶ U ukupnom broju Turci čine 10% i drugu najveću skupinu nakon Indijaca.¹⁴⁷ Turski samostalni poduzetnici koji su se doselili u Njemačku i dobili dozvolu za rad čine treću najveću skupinu nakon Britanaca i Amerikanaca.¹⁴⁸ Od 2021. godine postoje novi olakšani uvjeti za useljenje IT-stručnjaka u Njemačku, među kojima važnu skupinu čine i stručnjaci iz Turske.¹⁴⁹

U 2021. godini povećao se i broj stranih studenata dosegnuvši sto i tri tisuće. Među stranim studentima turski studenti nakon Indijaca i Kineza čine treću najveću skupinu s 5%.¹⁵⁰ Od ukupno više od pet tisuća studenata njih četiristo i jedan dobiva dozvolu za ostanak u

---

¹³⁶ Migrationsbericht 2021, 148

¹³⁷ Ibid., 23

¹³⁸ Ibid., 24

¹³⁹ Ibid., 13

¹⁴⁰ Ibid., 78

¹⁴¹ Ibid., 99

¹⁴² Ibid., 101

¹⁴³ Ibid., 46

¹⁴⁴ Ibid., 47

¹⁴⁵ Ibid., 50

¹⁴⁶ Ibid., 52

¹⁴⁷ Ibid., 53

¹⁴⁸ Ibid., 57

¹⁴⁹ Ibid., 61

¹⁵⁰ Ibid., 14, 66

Njemačkoj i nakon studija radi pronalaska posla.¹⁵¹ Među stranim stanovništvom koje živi u Njemačkoj i studira 2021. godine Turci čine drugu najveću skupinu nakon Kineza. Najviše njih, 42% turskih studenata, i dalje se odlučuje za studije iz područja tehničkih znanosti.¹⁵²

3.6.2. Poznavanje njemačkog jezika i državljanstvo

Već spomenuti useljenici koji dolaze u Njemačku jer tu žive njihovi životni partneri moraju dokazati osnovno poznavanje njemačkog jezika. Najčešće se odlučuju za potvrdu o poznavanju jezika iz Goethe-Instituta. Godine 2021. Turska se nalazila među trima državama koje imaju najnižu prolaznost na ispitima njemačkog jezika u Goethe-Institutu. Za Tursku je prolaznost bila 61%.¹⁵³ Prosječni boravak Turaka u Njemačkoj u 2021. godini iznosi trideset i jednu godinu.¹⁵⁴ U 2021. godini preko dvanaest tisuća Turaka uzelo je njemačko državljanstvo, što je povećanje od 5% u usporedbi s godinom ranije.¹⁵⁵

3.6.3. Diskriminacija

U izvještaju o integraciji osoba s migracijskom pozadinom u Njemačkoj zabilježen je podatak da se osobe turskog podrijetla osjećaju diskriminirano u potrazi za stanom u 79% slučajeva. U usporedbi s njima doseljenici iz bivšeg Sovjetskog Saveza izjavljuju da se nikada ne osjećaju diskriminirano u potrazi za stanom, dok se doseljenici iz drugih muslimanskih zemalja osjećaju diskriminirano u 61% slučajeva.¹⁵⁶

Statistički podaci, čiji pregled završava s 2021. godinom, svjedoče o tome da su Turci najveća skupina s migracijskom pozadinom u Njemačkoj. Iako broj useljenika iz Turske nije bio jednak svake godine, zabilježeno je kontinuirano useljavanje. Kao glavni razlog useljenja osobe turskog podrijetla većinom navode obiteljske razloge te zbog toga unaprijed moraju dokazati svoje poznavanje njemačkog jezika. Najveći dio skupine s migracijskom pozadinom iz Turske pripada mladom stanovništvu, a većina njih se i dalje izjašnjava kao muslimani. Statistički podaci pokazuju da tijekom opisanih sedam godina ima sve više useljenika koji su visoko obrazovani i stručnjaci u svojem području. Podaci također pokazuju postojanje diskriminacije prema osobama turskog podrijetla, a najčešća je u poslovnom životu i u potrazi za smještajem. Najdiskriminiranija skupina su pokrivene žene. Ovi podaci o doseljenicima

---

¹⁵¹ Migrationsbericht 2021, 69

¹⁵² Ibid., 67

¹⁵³ Ibid., 102

¹⁵⁴ Ibid., 160

¹⁵⁵ Ibid., 170

¹⁵⁶ Integration in Deutschland. Erster Bericht zum indikatorengestützten Integrationsmonitoring, 2021, 223 <https://www.bib.bund.de/ Publikation/2021/Integration-in-Deutschland-Erster-Bericht-zum-indikatorengestuetzten-Integrationsmonitoring.html?nn=1219558> (20.11.2023)

turskog podrijetla smatraju se objektivnima zbog načina na koji su prikupljeni i analizirani te će kasnije poslužiti u usporedbi s predodžbama o Turcima iz udžbenika njemačkog jezika. Iako je izrada udžbenika određena nastavnim planom i programom te pravilima didaktike i metodike, podložna je subjektivnim mišljenjima i procjenama pojedinaca koji ga sastavljaju.¹⁵⁷

4. Predodžbe o Turcima i Turskoj u udžbenicima njemačkog jezika

4.1. Udžbenici u nastavi stranog jezika

Udžbenici određuju nastavu stranog jezika s udjelom od 80%, što nadmašuje sve druge faktore u poučavanju stranog jezika.¹⁵⁸ Udžbenik određuje ishode učenja, izbor i progresiju nastavnog sadržaja te način ocjenjivanja. Tijek nastave, način rada (rad u paru, grupni rad, samostalni rad...), izbor drugih medija i korištenje njima također su određeni udžbenikom kojim se koristi u nastavi. Nastavnik svojim trudom može nadoknaditi nedostatke udžbenika pripremajući dodatne materijale, no neupitno je da je i učenje i poučavanje produktivnije uz dobre materijale. Treba napomenuti da su udžbenici podložni promjenama zbog mnogih vanjskih faktora koji utječu na njih. U vanjske faktore možemo ubrojiti različite predodžbe o učenju i poučavanju u različitim kulturama koje utječu na autore udžbenika, pravila i okviri raznih institucija za obrazovanje koje udžbenici moraju poštivati, koncepti o učenju i poučavanju u didaktici njemačkog kao stranog jezika, kao i aktualne teorije u znanostima koje utječu na didaktiku njemačkog kao stranog jezika te uvjeti koji vladaju na tržištu.¹⁵⁹

Za ovaj rad važne su različite predodžbe o učenju i poučavanju koje utječu na autore udžbenika, ali i teorije iz drugih znanosti koje utječu na didaktiku, o čemu će biti riječ i u sljedećem dijelu ovog rada.

4.2. Pojam *Landeskunde* u nastavi njemačkog kao stranog jezika

Kao što je već ranije istaknuto, predmet ovog istraživanja su udžbenici njemačkog kao stranog jezika, s posebnim fokusom na njihove sadržaje povezane s Turskom i osobama turskog podrijetla budući da se posredstvom njih u najvećoj mjeri stvaraju i šire predodžbe o Turcima među polaznicima tečaja njemačkog jezika. Ti su sadržaji dio velike teme o kulturi i civilizaciji u udžbenicima. Zbog toga je prije same analize udžbenika potrebno definirati njemački pojam *Landeskunde* i pristupe poučavanju sadržaja o kulturi i civilizaciji.

---

¹⁵⁷ Udžbenik. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/udzbenik> (29.4.2024)

¹⁵⁸ Bernd Kast i Gerhard Neuner, *Zur Analyse, Begutachtung und Entwicklung von Lehrwerken für den fremdsprachlichen Deutschunterricht* (Berlin: Langenscheidt, 1994), 8

¹⁵⁹ Nevenka Blažević, *Grundlagen der Didaktik und Methodik des Unterrichts Deutsch als Fremdsprache* (Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2007), 197-198

Njemačka riječ *Landeskunde* krije u svojem značenju kompleksni pojam koji je tijekom vremena dobio mnoga značenja. Prema mrežnom izdanju njemačkog rječnika „Duden“ *Landeskunde* je znanost koja se bavi kulturom, geografskim odnosima, povijesnim razvojem i sličnim činjenicama koje su povezane s nekom određenom državom.¹⁶⁰ Prema Heyd taj pojam već nosi u sebi značenje prenošenja znanja o prirodnim uvjetima, životu stanovnika neke zemlje te o političkom, gospodarskom i kulturnom razvoju te zemlje.¹⁶¹ Na hrvatski se taj pojam najčešće prevodi kao „kultura i civilizacija“, a može se pronaći i doslovni prijevod „zemljoznanstvo“, odnosno „znanost o kulturi i civilizaciji (jedne) zemlje“.¹⁶² *Civilisation*¹⁶³ ili *culture*¹⁶⁴ su termini koji se u engleskom jeziku izjednačuju s pojmom *Landeskunde*.¹⁶⁵ Poučavanje o takvim sadržajima važno je u nastavi stranog jezika jer ti sadržaji pomažu u komunikaciji koja je prikladna za pojedinu situaciju. Jezik se mora promatrati kao sustav koji funkcionira unutar određenog društva. Sadržaji o kulturi i civilizaciji pomažu nadići međukulturne nesporazume i konflikte, a pokazalo se da ti sadržaji potiču interes učenika pri učenju stranog jezika. To može dugoročno pridonijeti boljim jezičnim kompetencijama.¹⁶⁶

4.2.1. pristupi poučavanju *Landeskunde* sadržaja u nastavi njemačkog kao stranog jezika

Tijekom povijesti razvili su se različiti pristupi poučavanju sadržaja o kulturi, geografiji, povijesti i ostalim temama vezanim uz pojedinu zemlju. U devedesetim godinama 20. stoljeća etablirala su se tri pristupa: kognitivni, komunikacijski i međukulturni pristup poučavanju sadržaja o kulturi i civilizaciji neke strane zemlje.¹⁶⁷ Na početku 21. stoljeća razvija se novi diskurzivni pristup, koji odgovara na izazove u poučavanju kulturoloških sadržaja koji se javljaju pojavom globalizacije.¹⁶⁸

Kronološki gledano najstariji je kognitivni pristup poučavanju sadržaja o kulturi i civilizaciji. Kognitivni pristup podrazumijeva poučavanje činjenica o zemlji i jeziku koje pripadaju „visokoj kulturi“. Najčešće su to sadržaji iz književnosti, filozofije i povijesti. Kod

---

¹⁶⁰ „Landeskunde“ u Duden online. <https://www.duden.de/rechtschreibung/Landeskunde> (31.1.2024)

¹⁶¹ Heyd, *Deutsch lehren: Grundwissen für den Unterricht in Deutsch als Fremdsprache*, 47

¹⁶² Renate Hansen Kokoruš et al., Njemačko-hrvatski univerzalni rječnik (Zagreb: Nakladni zavod Globus: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2005), 1026

¹⁶³ eng: civilizacija

¹⁶⁴ eng: kultura

¹⁶⁵ Ninočka Truck-Biljan, Mali rječnik i pojmovnik iz područja *Ovladavanja inim jezikom*, 13 <https://www.ffos.unios.hr/download/mali-rjecnik-i-pojmovnik-iz-podrucja-ovij-a-2015.pdf> (27.2.2024)

¹⁶⁶ Tursunova Odina Salimovna, „Die Rolle der Landeskunde im DaF-Unterricht“, *DaF – Unterricht im digitalen Zeitalter* (2021), 107-109

¹⁶⁷ Günter Storch, *Deutsch als Fremdsprache – eine Didaktik* (München: Wilhelm Fink, 2008), 286

¹⁶⁸ Eva Hamann et al, *Mitreden: diskursive Landeskunde für Deutsch als Fremd- und Zweitsprache* (Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2016), 8

poučavanja o kulturi i civilizaciji kognitivnim pristupom *Landeskunde* sadržaji se uvode u nastavu tek nakon što su učenici savladali jezične osnove. Glavni nedostatak kognitivnog pristupa je taj što sadržaji nisu prilagođeni postepenom usvajanju jezika niti polazna točka za njegovu daljnju uporabu, već se na te sadržaje gleda samo kao na prenošenje činjeničnog znanja.¹⁶⁹

Drugi pristup naziva se komunikacijski. Za razliku od kognitivnog pristupa, koji se ograničava samo na prenošenje činjenica, cilj je komunikacijskog pristupa omogućiti sporazumijevanje u svakodnevici i razumijevanje kulturnih fenomena iz svakodnevice. Zbog toga je komunikacijski pristup usko povezan s nastavom jezika te se usmjerava i na sadržaj i na primjenu tih sadržaja. Na taj se način nastoji spriječiti nesporazume u okruženju ciljnog jezika, odnosno u ciljnoj stranoj državi te omogućiti uspostavljanje svakodnevne komunikacije. Predmet poučavanja u komunikacijskom pristupu je „niska kultura“, tj. sve ono što čini kulturu u svakodnevici. U to ubrajamo obrazovanje, posao, slobodno vrijeme, medije i dr.¹⁷⁰

Treći, danas najzastupljeniji pristup jest međukulturni pristup poučavanju. Međukulturni pristup razvio se kao proširenje komunikacijskog pristupa. U međukulturnom pristupu učenje stranih jezika shvaća se kao stupanje u kontakt sa stranom sociokulturnom stvarnošću koja može utjecati na onoga tko o njoj uči. Prema međukulturnom modelu učenici na nastavi trebaju propitivati i kritički promatrati svoje stavove, reakcije i postupke koji su povezani s drugim narodima i kulturama. Pomoću sadržaja o kulturi i civilizaciji učenici se senzibiliziraju za kulturne razlike između vlastite i nove strane kulture. Na temelju toga, učenici koji usvajaju strani jezik trebaju naučiti razbijati stereotipe i predrasude povezane s vlastitom i stranom kulturom.¹⁷¹

Najnoviji pristup poučavanju sadržaja o kulturi i civilizaciji jest diskurzivni ili kulturno-znanstveni pristup. Diskurzivni pristup zagovara istovremeno usvajanje jezičnih i kulturnih sadržaja, tj. zagovara pristup po kojem kulturni i civilizacijski sadržaji postoje samo unutar jezika, točnije unutar konkretne primjene jezika.¹⁷² Međukulturni pristup u svojem je temelju imao tvrdnju da se zemlje, odnosno kulture mogu jasno odvojiti jedne od drugih, što je pojavom globalizacije postalo vrlo problematično. Zbog modernih medija i mogućnosti putovanja ljudi se mogu susresti s pripadnicima drugih država ili kontinenata te se zbog toga značenje pojma

---

¹⁶⁹ Storch, *Deutsch als Fremdsprache*, 286

¹⁷⁰ *Ibid.*, 286

¹⁷¹ *Ibid.*, 287

¹⁷² Hamann et al, *Mitreden: diskursive Landeskunde für Deutsch als Fremd- und Zweitsprache*, 7

„strana kultura“ mijenja. Kao posljedica toga u 21. stoljeću mijenja se shvaćanje pojma „kultura“ i to utječe na didaktiku stranog jezika. Pojam koji povezuje kulturu i jezik jest diskurs. U ovom pristupu diskurs se pojednostavljeno definira kao skup tematski povezanih izraza. Kako bismo u nekom razgovoru mogli primijeniti svoje jezično znanje, trebaju nam značenjski obrasci¹⁷³ povezani s određenom temom. Ti su obrasci naše znanje o pojedinoj situaciji ili temi koje možemo primijeniti po potrebi. Na temelju tih obrazaca u konkretnim situacijama možemo stvarati značenje, odnosno postići komunikaciju.¹⁷⁴ Cilj diskurzivnog pristupa jest ovladavanje jezikom, tj. konkretna primjena jezika u određenom kontekstu, što konačno znači sudjelovanje u društvenom, političkom i kulturnom životu.¹⁷⁵

Svaki pristup u središte stavlja neki drugi sadržaj ili vještinu. Zbog toga u različitim pristupima poučavanju u konkretnim primjerima možemo vidjeti na što se stavlja poseban fokus, što će biti korisno kasnije u analizi udžbenika.

4.3. Kriteriji za analizu udžbenika

Danas postoje različiti kriteriji za analizu udžbenika. Kriteriji za znanstvenu analizu udžbenika puno su detaljniji i koriste se stručnom terminologijom, dok su kriteriji kojima se nastavnici koriste u praksi puno jednostavniji te se bave samo najvažnijim aspektima analize udžbenika. Kriteriji za pojedinu analizu moraju uvijek biti usklađeni s područjem koje je u fokusu analize. Tako u slučaju odabira kriterija za analizu udžbenika u nastavnoj praksi treba izbjegavati stručnu terminologiju te po mogućnosti oblikovati kriterije kao kratka i razumljiva pitanja.¹⁷⁶ Kriteriji se temelje na saznanjima iz metodike stranih jezika i njoj srodnih znanosti - didaktike, psihologije i lingvistike.¹⁷⁷

Tijekom sedamdesetih godina prošlog stoljeća počinje sustavno i znanstveno proučavanje udžbenika. Tada je provedeno i prvo veliko istraživanje o udžbenicima njemačkog kao stranog jezika pod nazivom *Mannheimer Gutachten 1*. To je bio prvi pokušaj sistematizacije kriterija za analizu udžbenika. Sastavljena lista bila je vrlo dugačka te je zbog toga naišla na neodobranje. Lista je smanjena na pola i tako je nastala nova klasifikacija kriterija *Mannheimer Gutachten 2*.¹⁷⁸

---

¹⁷³ njem: Deutungsmuster

¹⁷⁴ Hamann et al, *Mitreden: diskursive Landeskunde für Deutsch als Fremd- und Zweitsprache*, 8-9

¹⁷⁵ Ibid., 10

¹⁷⁶ Blažević, *Grundlagen der Didaktik und Methodik des Unterrichts Deutsch als Fremdsprache*, 201

¹⁷⁷ Ibid., 199

¹⁷⁸ Blažević, *Grundlagen der Didaktik und Methodik des Unterrichts Deutsch als Fremdsprache*, 199

Budući da je i ova skraćena verzija još uvijek bila preopsežna, 1978. godine Eggers sastavlja novu listu sa šest glavnih kriterija: ciljevi i metode, struktura udžbenika, vještine i zadaci, mediji, lingvistički kriteriji te teme. Za svaki kriterij zabilježena su do četiri pitanja koja se usmjeravaju na ključne informacije za svaki kriterij.¹⁷⁹

Godine 1994. Duszenko razvija novi sustav kriterija koji obuhvaća deset područja: koncepcija udžbenika, tekstovi, jezik, teme i sadržaji, vježbe, vještine, gramatika, vokabular, fonetika i sadržaji o kulturi i civilizaciji. U usporedbi s prijašnjim kriterijima ova je lista praktičnija i jednostavnija za porabu. Ako kriterije sagledamo iz perspektive nastavnika koji mora utvrditi odgovara li pojedini udžbenik ciljnoj grupi, i ovi su kriteriji još uvijek preopsežni.¹⁸⁰

Godinu kasnije, 1995. Alan Cunningsworth objavljuje djelo *Choosing your Coursebook* u kojem donosi vrlo detaljan popis kriterija za analizu s brojnim potpitanjima za svaki kriterij. Neki od kriterija su organizacija udžbenika, gramatika, vokabular, izbor sadržaja, ocjenjivanje, slušanje, govorenje i čitanje.¹⁸¹ Ono što razlikuje njegov popis kriterija od ostalih je dodavanje kriterija za priručnike kojima se koriste nastavnici.¹⁸² Cunningsworth je svjestan poteškoća u općenitoj analizi pojedinog udžbenika te predlaže da se svaki udžbenik analizira u odnosu na točno određenu učeničku grupu i situaciju. Zbog toga Cunningsworth donosi i popis dodatnih pitanja vezanih uz ishode, odnos nastavnika i učenika te učenike i nastavnike zasebno. Ta su pitanja raznovrsna i nisu usko vezana uz sam udžbenik. Naprimjer, ispituje se koja je uloga engleskog jezika u zemlji u kojoj ga pojedinci uče.¹⁸³

Godine 2004. Hermann Funk daje novi prijedlog kriterija za analizu udžbenika. On sastavlja popis od dvanaest kriterija s nekoliko dodatnih natuknica za svaki od njih. Kod Funka je drugačiji način vrednovanja kriterija. Svaki kriterij, odnosno svaka natuknica unutar kriterija vrednuje se u dvjema kategorijama. Na skali od nula do dva vrednuje se koliko je pojedina natuknica važna i u kojoj se mjeri odnosi na pojedini udžbenik, tj. je li spomenuti sadržaj prisutan. Kao kriterije Funk navodi medijsku opremljenost i koncepciju, usklađenost plana i programa, prilagođenost u odnosu na vlastitu instituciju, didaktičku suvremenost u odnosu na vještinu slušanja, čitanja, govorenja i pisanja, koncepcije vježbi i zadataka, gramatiku i

---

¹⁷⁹ Ibid., 200-201

¹⁸⁰ Ibid., 201

¹⁸¹ Alan Cunningsworth, *Choosing your Coursebook* (London: Oxford Heinemann Publishers, 1995), 30, 34, 41, 61, 68, 70, 80

¹⁸² Ibid., 115

¹⁸³ Ibid., 149

fonetiku, rad na vokabularu, sadržaje, kulturu i civilizaciju, procjenu i samoprocjenu.¹⁸⁴ Za razliku od svojih kolega Funk među kriterije unosi i kategoriju procjene i samoprocjene jer smatra da i taj proces treba biti dio nastavnih materijala.

I hrvatski autori bavili su se kriterijima za analizu udžbenika. Nevenka Blažević u svojoj knjizi *Grundlagen der Didaktik und Methodik des Unterrichts Deutsch als Fremdsprache* iz 2007. godine donosi vlastitu listu kriterija. Blažević se odmiče od znanstvene analize udžbenika i sastavlja popis kriterija za analizu u skladu s praktičnim potrebama nastave stranog jezika. Ona ističe šest kriterija: koncept udžbenika, tekstovi, gramatika, vokabular, vještine i vježbe. Za svaki kriterij zabilježeno je i nekoliko pitanja koja usmjeravaju u analizi.¹⁸⁵

David Litz 2009. godine sastavlja novi popis kriterija za nastavničku analizu udžbenika upotrebljavajući sedam kriterija. Za svaki kriterij postoji određen broj izjava s kojima se osoba koja analizira udžbenik može slagati ili ne. To bilježi za svaku izjavu zaokruživanjem brojeva od jedan do deset. Broj jedan znači da se ne slaže uopće, dok deset znači da se slaže u potpunosti.¹⁸⁶ Iz ovakve analize moguće je dobiti samo numeričku povratnu informaciju i/ili rangirati udžbenike po njoj, no zbroj bodova za pojedini udžbenik ne mora značiti da je upravo taj udžbenik najbolji za pojedinu učeničku skupinu ili specifičnu situaciju.

Godine 2014. Marija Lütze-Miculinić sastavlja svoj popis kriterija za analizu i procjenu udžbenika za njemački kao strani jezik te ih prikazuje u obliku tablice. Ona izdvaja osam glavnih kriterija: koncepcija udžbenika, tekstovi, jezik, vokabular, gramatika, vještine, vježbe i učenička autonomija. Kod svakog kriterija izdvaja još nekoliko dodatnih natuknica koje usmjeravaju u analizi. Kriteriji nisu oblikovani kao pitanja, već se njima procjenjuje u kojoj su mjeri određeni sadržaji prisutni i/ili dobro prezentirani. Za tu procjenu izdvaja četiri kategorije: *sadržaja nema, zadovoljavajuće, sadržaj je dobar/ima ga puno/sadržaj je jasan* te posljednja kategorija *sadržaj je jako dobar/ima ga jako puno/vrlo je jasan*.¹⁸⁷

Godine 2019. autori von Brand i Radvan objavljuju priručnik za nastavu njemačkog jezika u kojem sastavljaju i svoj popis kriterija za analizu udžbenika. Njihov popis kriterija sastoji se od šest osnovnih i dva dodatna kriterija. Svaki kriterij ima potpitanja koja usmjeravaju

---

¹⁸⁴ Hermann Funk, „Qualitätsmerkmale von Lehrwerken prüfen – ein Verfahrensvorschlag“, *Babylonia* 3 (2004), 44-47

¹⁸⁵ Blažević, *Grundlagen der Didaktik und Methodik des Unterrichts Deutsch als Fremdsprache*, 224-225

¹⁸⁶ David Litz, „Textbook evaluation and ELT management: A South Korean case study“, *Asian EFL journal* 48 (2009), 43-45

¹⁸⁷ Marija Lütze-Miculinić, „Kriterienraster zur Analyse und Beurteilung von DaF-Lehrwerken“ (izlaganje, Krapina, 18. veljače 2014)

tijekom analize. Njihovi kriteriji su koncepcija udžbenika, orijentiranost na cilj, učenička progresija (postepeno usvajanje sadržaja), diferencijacija, primjenjivost sadržaja u stvarnom životu te orijentiranost na učenika. Kao dva dodatna kriterija navode formalni i sadržajni kriterij. Pod pojmom formalni kriterij podrazumijevaju cijenu, veličinu, težinu udžbenika te vizualno uređenje udžbenika primjereno određenoj dobi. U sadržajni kriterij ubrajaju točnost sadržaja, izbor tema i tekstova, odnos prema različitosti te višejezičnost. Kod von Branda i Radvana treba istaknuti kriterij diferencijacije koji drugi autori ne izdvajaju. Tim kriterijem analiziraju se socijalni, didaktički, metodički i organizacijski aspekti diferencijacije u nastavi.¹⁸⁸

Zbog specifične teme rada i uskog područja analize, koje uključuje predodžbe o Turcima u udžbenicima njemačkog kao stranog jezika, nije bilo moguće potpuno preuzeti neke prethodno opisane kriterije i prema njima analizirati odabrane udžbenike. Tablični oblik te kriteriji koncepcija udžbenika i tekst preuzeti su od Lütze-Miculinić (2014) i djelomično prerađeni, dok su ostali kriteriji osmišljeni za ovaj rad kako bi odgovarali specifičnim potrebama analize. Na vrhu svake tablice nalaze se osnovni podaci o udžbeniku, nakon čega slijedi šest kriterija s dodatnim natuknicama za specifičnosti koje se traže u udžbenicima. Nakon tablice slijedi kratak opis sadržaja u tablici. Šest izdvojenih kriterija su koncepcija udžbenika, kontekst/tema, tekst, svrha zadatka, način uvođenja sadržaja o kulturi i civilizaciji te diskriminacija i stereotipi. Koncepcija udžbenika potrebna je u analizi zbog konteksta analiziranih tekstova i zadataka. Naprimjer, iste teme neće se obrađivati na razini A1 i B2. Teme koje se obrađuju, tj. teme u okviru kojih se pojavljuju sadržaji o Turcima i Turskoj vrlo su važni zbog pretpostavke da se Turci pojavljuju samo u sklopu određenih tema. Svi ostali kriteriji daju nam dodatne informacije o tome koji se sadržaji pojavljuju izravno, koji suptilno i što poručuju.

4.4. Analiza udžbenika i usporedba sa statističkim podacima

U ovom diplomskom radu analizirano je trinaest udžbenika njemačkog kao stranog jezika. Udžbenički set *Aspekte neu B2* iz 2015. godine analiziran je u dvama zasebnim dijelovima jer su i udžbenik i radna bilježnica sadržavali sadržaje s turskom tematikom. Sve udžbenike izdali su renomirani njemački nakladnici Hueber, Cornelsen, Ernst Klett Sprachen i Klett-

---

¹⁸⁸ Tilman von Brand, Florian Radvan, ur, *Handbuch Lehr- und Lernmittel für den Deutschunterricht: Bestandaufnahmen, Analysen und didaktische Reflexionen* (Hannover: Kallmeyer in Verbindung mit Klett, 2019), dodatni materijali

Langenscheidt.¹⁸⁹ Svi su namijenjeni za međunarodnu upotrebu, tj. poučavanje njemačkog kao stranog jezika u Saveznoj Republici Njemačkoj i izvan nje.

Za analizu su izabrani udžbenici objavljeni od 2015. do 2021. godine, no nije odabran jednak broj udžbenika za svaku godinu. Iz 2015. godine odabrana su dva udžbenika. Najviše udžbenika je iz 2016. godine, njih čak četiri, a po broju slijedi 2017. godina s tri udžbenika. Samo po jedan udžbenik je iz 2018, 2019, 2020. te 2021. godine. Prije početka analize pregledani su brojni udžbenici za svaku od navedenih godina, no izabrani su samo oni koji su imali sadržaje turske tematike. Iz toga se može zaključiti da je 2016. i 2017. postojalo više udžbenika sa sadržajima o Turcima negoli kasnijih godina što odgovara kontekstu migrantske krize u Europi i Njemačkoj koja počinje 2015. godine.¹⁹⁰ Zbog toga ne iznenađuje više sadržaja o useljenicima općenito, pa tako i o Turcima u godinama nakon 2015.

Cilj analize udžbenika bio je izdvojiti sve sadržaje s turskom tematikom i analizirati predodžbe koje oni proizvode o Turcima u njemačkom društvu i Turskoj općenito. U analizi posebna je pozornost posvećena onim temama koje se susreću u službenim izvještajima o migracijama i turskim doseljenicima, navedenima u prvom dijelu rada. U tablicama su izdvojene tri teme koje se najviše pojavljuju u analiziranim udžbenicima: tečaj njemačkog jezika i obrazovanje, turska kuhinja te poznate osobe turskog podrijetla koje žive u Njemačkoj. Ostale teme pojavljuju se samo dva puta ili jedanput te su predstavljane u kategoriji „Ostalo“.

Analiza udžbenika bit će predstavljena kronološki, prema godini izdanja, kao i izvještaji u prvom dijelu diplomskog rada radi lakšeg praćenja i kasnije usporedbe. Unutar svake skupine udžbenici su razvrstani prema jezičnim razinama od A1 do C1 prema ZEROJ-u (Zajednički europski referentni okvir za jezike). Nakon analize udžbenika koji su izdani u pojedinoj godini slijedi usporedba sa statističkim podacima Saveznog ureda za migracije i izbjeglice. Iznimka su udžbenici za 2016. i 2017. godinu koji su zajedno uspoređeni sa statističkim podacima zbog jedinstvenog izvještaja izdanog za te dvije godine. Na kraju ovog poglavlja posebno su izdvojene teme diskriminacije i religije koje se ne spominju u udžbenicima, već samo u statističkim podacima, što šalje poruku da teme diskriminacije i religije nisu poželjni sadržaji koji se obrađuju u udžbenicima.

---

¹⁸⁹ 2019. godine izdavačka kuća Klett preuzela je Landgenscheidt

¹⁹⁰ Bježančević, „Migrantska kriza u Europskoj uniji“, 1232

4.4.1. Udžbenici iz 2015. godine

Tablica 2: DaF im Unternehmen A1

Osnovni podaci		
Autor i naziv udžbenika	Sander, Ilse. <i>DaF im Unternehmen. A1, Kurs- und Übungsbuch mit Audios und Filmen online</i>	
Mjesto izdavanja, izdavač i godina	Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2015.	
Kriteriji		
Koncepcija udžbenika	Ciljna skupina	Odrasli, poslovni njemački
	ZEROJ	A1
	Predznanje	-
	Analizirani dio udžbeničkog seta	Integrirani udžbenik i radna bilježnica
Kontekst/tema	Tečaj njemačkog/obrazovanje	-
	Kuhinja/hrana	-
	Poznate osobe turskog podrijetla	-
	Ostalo	Upoznavanje i predstavljanje
Tekst	Didaktiziran, autentičan	Didaktiziran tekst
	Oblik	Dijalog, natuknice
Svrha zadatka	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje gramatičkog sadržaja	Uvođenje gramatičkog sadržaja povezanog s geografskim imenima
	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje vokabulara	Uvođenje vokabulara za predstavljanje
	Uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji (<i>Landeskunde</i>)	-
Način uvođenja sadržaja	Direktno/indirektno uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji	Indirektno
Diskriminacija i stereotipi	Diskriminacija	-
	Stereotipi	-

Prvi analizirani udžbenik iz 2015. godine je *DaF im Unternehmen* autorice Ilse Sander, a izdao ga je nakladnik Ernst Klett Sprachen. Kao što je vidljivo već iz naslova, udžbenik je namijenjen odraslima koji počinju učiti poslovni njemački jezik.

Na samom početku knjige nalazi se poglavlje o upoznavanju i predstavljanju na njemačkom. Na devetoj stranici uvode se geografska imena kako bi polaznici znali kako izraziti svoje podrijetlo. Uz ostale navedene zemlje spominje se i Turska. Turska je pored nekoliko drugih država navedena u kategoriji iznimaka koje uvijek dolaze s određenim članom, za razliku od naziva većine ostalih država koje dolaze bez člana. Po tome možemo zaključiti da puno pojedinaca koji uče njemački kao strani jezik dolazi iz Turske jer se u takvim zadacima obično navode države povezane s Njemačkom.

U ovom primjeru riječ je o komunikacijskom pristupu poučavanju sadržaja o kulturi i civilizaciji. To možemo zaključiti prema sadržaju i svrsi tog sadržaja. U zadatku se uče izrazi pomoću kojih se pojedinac može predstaviti i tako uspostaviti komunikaciju, što je osnovni cilj komunikacijskog pristupa.

3 Woher kommen Sie?

Zeichnen Sie Ihr Land. Fragen und antworten Sie. → ÜB: A3

Woher komme ich?

Aus Polen?

Aus Frankreich?

Aus Spanien?

Ja, ich heiÙe Juan Fernández und ich komme aus Spanien.

TIPP

Ich komme ...
aus Argentinien.
aus China.
aus Deutschland.
aus England.
aus Frankreich.
aus Italien.
aus Japan.
aus Österreich.
aus Peru.
aus Polen.
aus Russland.
aus Spanien.
aus Südafrika.

Aber:
Ich komme ...
aus (dem) Irak.
aus (dem) Iran.
aus der Schweiz.
aus der Türkei.
aus den USA.
aus den Niederlanden.

neun 9

Slika 1: DaF im Unternehmen A1 (str. 9)

Tablica 3: Aspekte neu B2 - udžbenik

Osnovni podaci		
Autor i naziv udžbenika	Koithan, Ute, Helen Schmitz, Tanja Sieber, Ralf Sonntag. <i>Aspekte neu B2: Mittelstufe Deutsch Lehrbuch</i>	
Mjesto izdavanja, izdavač i godina	München: Klett-Langenscheidt, 2015.	
Kriteriji		
Konceptija udžbenika	Ciljna skupina	Mladi i odrasli
	ZEROJ	B2
	Predznanje	B1
	Analizirani dio udžbeničkog seta	Udžbenik
Kontekst/tema	Tečaj njemačkog/obrazovanje	Studentica turskog podrijetla
	Kuhinja/hrana	-
	Poznate osobe turskog podrijetla	Redatelj Fatih Akin
	Ostalo	-
Tekst	Didaktiziran, autentičan	Didaktiziran
	Oblik	Monolog, natuknice
Svrha zadatka	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje gramatičkih sadržaja	-
	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje vokabulara	Uvođenje vokabulara o studiranju
	Uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji (<i>Landeskunde</i>)	Uvođenje sadržaja o prvoj generaciji Turaka u Njemačkoj
Način uvođenja sadržaja	Direktno/indirektno uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji	Direktno i indirektno
Diskriminacija i stereotipi	Diskriminacija	-
	Stereotipi	-

Udžbenik pod nazivom *Aspekte neu B2* napisali su Ute Koithan, Helen Schmitz, Tanja Sieber i Ralf Sonntag. Izdan je 2015. godine, a izdavač je Klett-Langenscheidt. Udžbenik je

napisan za razinu B2. Ovaj udžbenik i radna bilježnica, koja je analizirana kasnije, dio su istog udžbeničkog seta.

Fatih Akin

(* 25. August 1973)

Filmregisseur

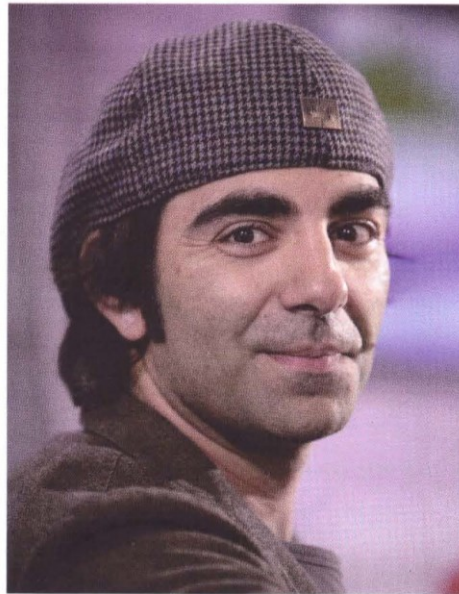
Fatih Akin ist deutscher Filmregisseur, Drehbuchautor, Schauspieler und Produzent türkischer Abstammung.

Fatih Akins Filme zeigen oft ein Milieu, das nahe „an der Straße“ liegt. Bereits in seinem ersten, von der Kritik gefeierten Langspielfilm „Kurz und Schmerzlos“ zeichnete Akin 1998 eine Kleinkriminellenstudie voller Schmerz und Härte, deutlich vom Gangsterkino seines Vorbilds Martin Scorsese beeinflusst.

Dabei entstammt der am 25. August 1973 in Hamburg-Altona geborene Sohn eines Arbeiters und einer Grundschullehrerin einem fast schon bürgerlichen Milieu, geprägt von der ersten Generation türkischer Einwanderer im Viertel. Obwohl die Eltern Fatih und den älteren Sohn Cem als gläubige Muslime erziehen, besuchen beide einen katholischen Kindergarten, später das Gymnasium. Im Jahr 2000 macht Fatih das Diplom für Visuelle Kommunikation an der Hamburger Hochschule für Bildende Künste. Denn schon mit 16 Jahren weiß er, dass er Regisseur werden will. So jobbt er bei der Hamburger Wüste-Filmproduktion, die später seine ersten Filme produziert.

Mit seinem dritten Spielfilm „Gegen die Wand“, der Geschichte einer unglücklichen Scheinehe mit Biröl Ünel und Sibel Kekilli in den Hauptrollen, gelingt dem Regisseur 2004 der internationale Durchbruch. Das Melodram erhält auf der Berlinale den Goldenen Bären – es ist das erste Mal in 18 Jahren, dass ein deutscher Film die begehrte Trophäe bekommt. Es folgt eine Einladung nach Cannes, dem Kino-Olymp, wo der Drehbuchautor und Regisseur im Folgejahr den Juryvorsitz der Reihe „Un Certain Régard“ übernimmt.

2007 wird „Auf der anderen Seite“ auf dem französischen Festival sogar mit dem Drehbuchpreis ausgezeichnet. Das Migrationsdrama erzählt von sechs Menschen auf ihrem

Lebensweg zwischen Bremen und Istanbul. Sein Kinofilm „Soul Kitchen“, eine Komödie um den Kneipenbesitzer Zinos und seine persönliche Hommage an Hamburg, ist in Deutschland mit 1,3 Millionen Zuschauern sein kommerziell stärkster und auch im Ausland an der Kinokasse erfolgreich.

Dem heimischen Kiez ist Akin stets treu geblieben. Der passionierte Hobby-DJ und Amateur-Boxer fühlt sich in Hamburg-Altona am wohlsten. Dort wohnt er mit seiner Frau, der Schauspielerin und Regisseurin Monique Akin, und den zwei Kindern.

www

Mehr Informationen zu Fatih Akin.

Sammeln Sie Informationen über Persönlichkeiten aus dem In- und Ausland, die zum Thema „Heimat“ interessant sind, und stellen Sie sie im Kurs vor. Sie können dazu die Vorlage „Porträt“ im Anhang verwenden.

Beispiele aus dem deutschsprachigen Bereich: Feridun Zaimoglu – Bülent Ceylan – Olga Grjasnowa – Wladimir Kaminer – Patricia Kaas – Elyas M'Barek – Zsuzsa Bánk – LaBrassBanda

20

Slika 2: Aspekte neu B2 (str. 20)

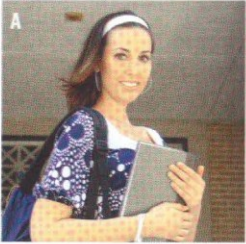
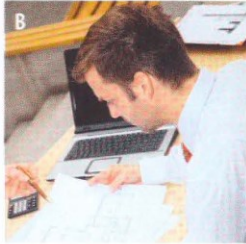
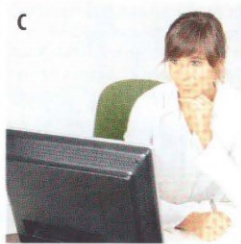

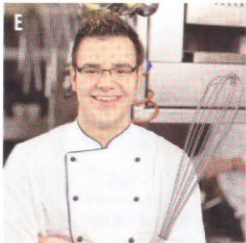

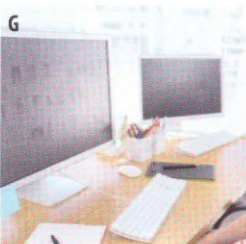

Na stranici dvadeset nalazi se tekst o Fatihu Akinu. Fatih Akin stvarna je osoba. On je uspješan režiser, glumac i producent koji ima migracijsku pozadinu iz Turske. Njegova obitelj pripada prvoj generaciji Turaka u Njemačkoj. U tekstu se, osim činjenica, iznose i neke zanimljivosti, naprimjer ta da su Fatih i njegov brat Cem odgajani kao muslimani, ali da su pohađali katolički vrtić. Na kraju teksta navodi se da Fatih živi u Hamburg-Altoni sa suprugom,

koja je također režiserka i glumica, i njihovo dvoje djece. Fatih Akin prikazan je u ovom tekstu kao idealan turski useljenik koji je potpuno integriran u njemačko društvo i time se potiče stvaranje predodžbe da su sve osobe turskog podrijetla u Njemačkoj potpuno integrirane u društvo, da su uspješne i da su ostvarile visoku kvalitetu života. Isti cilj želi se postići i u zadatku ispod teksta u kojem se od polaznika traži da nađu informacije o nekoj drugoj osobi koja se može povezati s pojmom „domovina“. Među ponuđenim primjerima iz njemačkog govornog područja je i komičar turskog podrijetla Bülent Ceylan. U ovom se tekstu direktno uvode sadržaji povezani s Turskom.

Mein Weg zum Job

1a Welche Möglichkeiten gibt es, eine Stelle zu finden? Sammeln Sie im Kurs.
Stellenanzeigen in der Zeitung ...

1.19-26 **b** Hören Sie die Umfrage. Wie haben die Leute ihre Stelle gefunden? Notieren Sie und vergleichen Sie dann mit Ihren Ideen aus 1a.

A Aylin Demir, BWL-Studentin	B Jan Hoffmann, Bauzeichner	C Sandy Wagner, Bürokauffrau
D Adele Weiher, Schneiderin	E Björn Burger, Koch	F Carolin Jaensch, Informatikerin
G Nadja Kluger, Grafikerin	H Fabian Drechsler, Jurist	

A: Webseite der Uni, Praktikumsbörse

c Hören Sie noch einmal. Warum haben die Leute eine Stelle gesucht? Ergänzen Sie Ihre Notizen aus 1b und vergleichen Sie.

Slika 3: Aspekte neu B2 (str. 42)

Na stranici četrdeset i dva nalazi se slušni tekst o tome kako su različiti ljudi našli posao. U tom tekstu spominje se Aylin Demir, studentica ekonomije. Po imenu možemo zaključiti da

je riječ o osobi turskog podrijetla, no to se nigdje izričito ne spominje. Uz ime Aylin nalazi se slika na kojoj je prikazana mlada djevojka tamnije puti i tamne duge kose, što je prototipni prikaz Turkinje. Ovim prikazom potiče se predodžba o (ženskim) turskim useljenicima kao uspješnim studentima. Za razliku od prethodnoga teksta o Fatihu Akinu, sadržaj povezan s Turcima u ovom zadatku uvodi se indirektno.

U oba teksta upotrebljava se međukulturni pristup jer je riječ o osobama s migracijskom pozadinom koje daju svoju perspektivu, što omogućava promišljanje o vlastitoj kulturi i usporedbe među kulturama.

Tablica 4: Aspekte neu B2 – radna bilježnica

Osnovni podaci		
Autor i naziv udžbenika	Koithan, Ute, Helen Schmitz, Tanja Sieber, Ralf Sonntag. <i>Aspekte neu B2: Mittelstufe Deutsch Arbeitsbuch mit Audio-CD</i>	
Mjesto izdavanja, izdavač i godina	München: Klett-Langenscheidt, 2015.	
Kriteriji		
Konceptija udžbenika	Ciljna skupina	Mladi i odrasli
	ZEROJ	B2
	Predznanje	B1
	Analizirani dio udžbeničkog seta	Radna bilježnica
Kontekst/tema	Tečaj njemačkog/obrazovanje	-
	Kuhinja/hrana	-
	Poznate osoba turskog podrijetla	-
	Ostalo	Turski kao materinski jezik u Europi
Tekst	Didaktiziran, autentičan	Autentičan tekst
	Oblik	Dijagram i vizualni prikaz
Svrha zadatka	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje gramatičkih sadržaja	-
	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje vokabulara	Uvođenje vokabulara (izraza) za opisivanje dijagrama
	Uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji (<i>Landeskunde</i>)	-

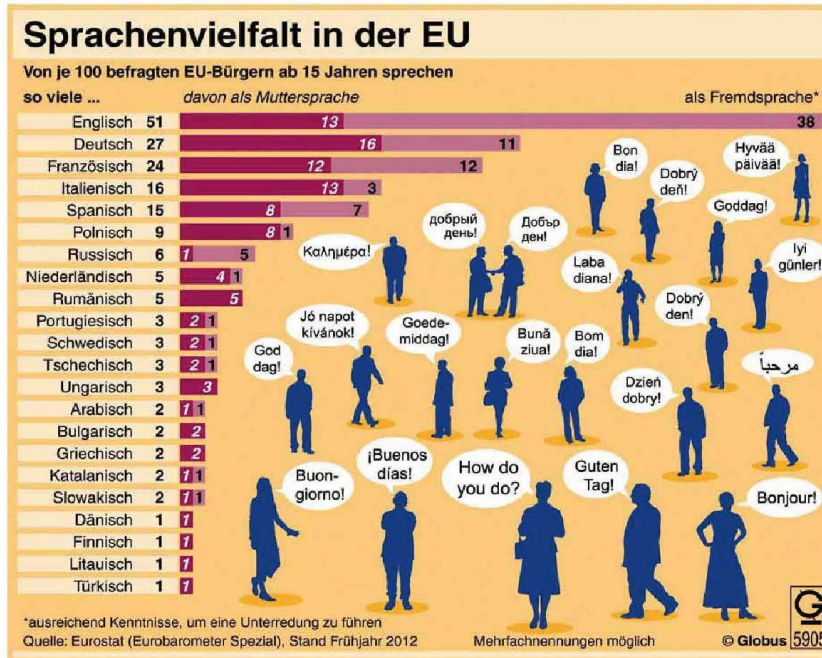
Način uvođenja sadržaja	Direktno/indirektno uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji	Indirektno
Diskriminacija i stereotipi	Diskriminacija	-
	Stereotipi	-

Radnu bilježnicu pod nazivom *Aspekte neu B2: Mittelstufe Deutsch Arbeitsbuch mit Audio-CD* napisali su Ute Koithan, Helen Schmitz, Tanja Sieber i Ralf Sonntag. Izdana je 2015. godine, a objavio ju je izdavač Klett-Langenscheidt. Radna bilježnica dio je udžbeničkog seta namijenjena odraslima koji su već usvojili jezične sadržaje na razini B1.

Na stranici devedeset i sedam u radnoj bilježnici nalazi se zadatak u kojem se treba opisati dijagram koji prikazuje sve jezike kojima govore stanovnici Europske unije i u kojem postotku. Na lijevoj strani prikaza nalazi se dijagram koji pokazuje udio govornika nekog jezika na svakih sto stanovnika Europske unije starijih od petnaest godina. Za turski je navedeno kako ga kao materinski jezik na svakih sto osoba govori jedna osoba, da se ne uči kao strani jezik ili da je broj govornika premali da bi se zabilježio. Podaci su preuzeti od Eurostata, ali su stariji od udžbenika i bili su aktualni u proljeće 2012. godine. Prema dijagramu u istoj kategoriji s turskim nalaze se danski, finski i litavski jezik. Na desnoj strani grafičkog prikaza nalaze se sjene osoba od kojih svaka pozdravlja na nekom od jezika navedenih u dijagramu. Jedna sjena pozdravlja turskim pozdravom „İyi günler“, što znači „Dobar dan“. Grafički prikaz stvara sliku o turskom kao jeziku kojim se govori u Europskoj uniji te ukazuje na jezičnu raznolikost u Europskoj uniji.

U ovom primjeru riječ je o komunikacijskom pristupu poučavanju sadržaja o kulturi i civilizaciji. Unatoč tome što se u zadatku donose činjenice navođenjem sredstava za opisivanje grafičkog prikaza potiče se na komunikaciju u svakodnevici i ostavlja se mogućnost za izražavanje osobnog mišljenja.

1a Fassen Sie die wichtigsten Informationen der Grafik schriftlich zusammen. Wählen Sie geeignete Redemittel aus der Übersicht..

Eine Grafik beschreiben

Thema der Grafik ist ... / Die Grafik zeigt ...	Die Zahl der ... ist wesentlich/erheblich höher/niedriger als die Zahl der ...
Die Angaben werden in Prozent gemacht.	Es ist festzustellen, dass ...
Die Grafik stammt von ... / aus dem Jahr ...	Die meisten/wenigsten ...
In der Grafik wird/werden ... verglichen/unterschieden.	Am meisten/wenigsten ...
Im Vergleich zu ... / Verglichen mit ...	An erster/letzter Stelle ... steht/stehen ...
Im Gegensatz/Unterschied zu ...	Auffällig/Bemerkenswert/Überraschend ist, dass ...

Die Grafik zeigt, welche Sprachen in der Europäischen Union gesprochen werden.

TIPP Eine Grafik beschreiben

Nennen Sie Titel, Thema und die wichtigsten Daten der Grafik. Nennen Sie Extremwerte und zählen Sie nicht alle Details auf. Geben Sie die Zusammenfassung gut strukturiert wieder. Man muss die Informationen verstehen können, auch wenn die Grafik nicht vorliegt.

b Tauschen Sie Ihre Texte mit einem Partner / einer Partnerin. Vergleichen Sie, welche Inhalte und Formulierungen er/sie gewählt hat.

Slika 4: Aspekte neu B2 (str. 97)

4.4.2. Usporedba predodžbi iz udžbenika i statističkih podataka za 2015. godinu

Statistički podaci koji su izdvojeni na početku ovog rada počinju od 2015. godine. Prva tema koja se ističe jest državljanstvo. Ni u jednom udžbeniku nema sadržaja koji su izravno

povezani s državljanstvom useljenika. Godine 2015. gotovo 70% ispitanika izjavilo je da u Njemačkoj želi ostati zauvijek. Podaci iz te godine pokazuju da Turci kao glavne razloge za ostanak navode činjenicu da se u Njemačkoj osjećaju kao kod kuće te da im ondje živi obitelj. Turci se u udžbenicima iz 2015. spominju, no najčešće indirektno kao dobro integrirani pripadnici njemačkog društva. U istraživanju iz 2015. godine nalazi se još jedan podatak koji potkrepljuje ovu tezu. Prema Esseru integracija ima 4 dimenzije, a to su kulturna, strukturalna, socijalna i emocionalna integracija. Kulturna dimenzija podrazumijeva preuzimanje kulturnih aspekata, odnosno znanja, životnog stila i vladajućih normi. Strukturna dimenzija znači uključivanje u socioekonomske strukture, npr. uključivanje u tržište rada. Socijalna dimenzija podrazumijeva socijalne kontakte s osobama bez migracijske pozadine, dok emocionalna dimenzija označuje povezivanje sa zemljom useljenja na emocionalnoj razini te prihvatanje zajedničkih vrijednosti.¹⁹¹ Prema podacima iz tog izvještaja Turci su barem djelomično integrirani u svima četirima dimenzijama. Kao dobar primjer za integraciju služi tekst o Fatihu Akinu. On je osoba turskog podrijetla čiji su roditelji migrirali u Njemačku. Odrastao je u turskoj kulturi, no unatoč tome sasvim je integriran u njemačko društvo.

Obrazovanje je prva tema koja se javlja i u statističkim podacima i u udžbenicima iz 2015. godine. To je jedna od najčešćih tema u kojoj se spominju Turci u udžbenicima njemačkog kao stranog jezika. U udžbenicima iz 2015. obrazovanje se spominje direktno, doduše tek usputno, samo na jednom mjestu. U udžbeniku *Aspkete neu B2* spominje se studentica ekonomije Aylin, no o njoj ne doznajemo ništa više. Statistički podaci pokazuju da kod turskih useljenika postoji velika ambicija u području obrazovanja, no tek malo više od petine turskih doseljenika iz druge generacije doseže stupanj visokog obrazovanja. Kod prve generacije doseljenika taj je udio još manji. Kao razlozi slabijeg obrazovanja Turaka navode se njihov lošiji socioekonomski položaj od stanovništva bez migracijske pozadine, nedovoljno poznavanje obrazovnog sustava, jezične zapreke i diskriminacija u školi. Na temelju udžbeničkih sadržaja ne može se zaključiti da su osobe turskog podrijetla na bilo koji način zakinite u obrazovanju, već upravo suprotno, da su redovito visoko obrazovane, kao što nastoji sugerirati primjer sa studenticom Aylin. Potrebno je istaknuti da statistički podaci iz 2015. godine pokazuju da žene turskog podrijetla u prosjeku imaju niži stupanj obrazovanja od muškaraca, što je suprotno od prikaza u tom udžbeniku.

---

¹⁹¹ Schührer, *Türkeistämmige Personen in Deutschland*, 10

Slična je situacija i s temom posao. U analiziranim udžbenicima iz 2015. godine nema sadržaja povezanih s poslom, osim u jednom udžbeniku namijenjenom učenju poslovnog njemačkog u kojem se spominju Turci u kontekstu upoznavanja i predstavljanja. Prikaz turskih useljenika u udžbeniku za učenje poslovnog njemačkog ipak na neki način podrazumijeva sudjelovanje osoba turskog podrijetla u poslovnom životu u Njemačkoj. Iako teže pronalaze posao od osoba bez migracijske pozadine, statistički podaci pokazuju da je većina osoba s migracijskom pozadinom iz Turske u radnom odnosu. Kod muškaraca postotak zaposlenih doseže 80%, što je prosjek njemačkih državljana bez migracijske pozadine. U području poslovnog života slike iz udžbenika i statistički podaci znatno se razlikuju. Statistika iz 2015. pokazuje da se 26% ispitanika osjeća diskriminirano na tržištu rada što može biti pokazatelj djelomičnog neprihvatanja turskih useljenika u poslovnom okruženju i potencijalni razlog za izostavljanje ovakvih sadržaja u udžbeniku.

Sljedeća tema iz izvještaja jest socijalizacija. Statistički podaci govore da druga generacija doseljenika ima više kontakata i s Nijemcima i s doseljenicima iz Turske od prve generacije, no dvije trećine svih ispitanika žele više kontakata s Nijemcima. To se može povezati i sa sadržajima o upoznavanju i predstavljanju koji su Turcima potrebni da bi mogli uspostaviti kontakt s Nijemcima. U udžbeniku se ostaje na površnoj razini i ne ulazi se dublje u temu komunikacije. Razlog za to može biti niža jezična razina za koju je udžbenik napisan. U udžbenicima iz 2015. nema prikaza neposredne socijalizacije turskih useljenika i Nijemaca, što se poklapa sa statističkim podacima da većina osoba turskog podrijetla živi u turskim naseljima i socijalizira se s drugim osobama s migracijskom pozadinom iz Turske. S druge strane naglašava se pozitivan primjer integracije, Fatih Akin. U tom primjeru podrazumijevaju se intenzivni kontakti s Nijemcima što statistika negira. Ove činjenice dovode do zaključka da je u određenoj mjeri prisutna spontana i dobrovoljna getoizacija osoba turskog podrijetla.

Poznavanje njemačkog jezika zadnja je tema koja je zabilježena među statističkim podacima iz 2015. godine. U statistici iz 2015. turski useljenici prve generacije procjenjuju svoje jezične sposobnosti na njemačkom jeziku kao dobre ili vrlo dobre u 60% slučajeva, dok osobe iz druge generacije to tvrde u 92% slučajeva. Nigdje u analiziranim udžbenicima nije izravno riječ o ovoj temi, no nešto se može naslutiti iz podteksta. U prvom udžbeniku iz 2015. iz podteksta se može zaključiti da osobe s migracijskom pozadinom iz Turske uče njemački jezik zbog zapošljavanja ili uspostavljanja kontakata s domicilnim stanovništvom. Kod učenika koji se koriste udžbenikom to može stvoriti pretpostavku da osobe turskog podrijetla ne znaju njemački jezik i ne koriste se njime ni na osnovnoj razini, što nije u skladu sa statističkim

podacima. U drugom udžbeniku nalazi se statistika o jezicima u Europskoj uniji. U tom grafičkom prikazu nalaze se i podaci o njemačkom kao materinskom i stranom jeziku, kao i podatak da se turski jezik govori kao materinski. Uz te informacije navedeni su i postotci, no nema nikakvih detaljnijih informacija.

Za 2015. godinu izdvojena su tri udžbenika, no po prethodno opisanim sadržajima jasno je da se prilično razlikuju od slike koju nam pokazuju statistički podaci. Jedino u čemu se udžbenici u određenoj mjeri poklapaju sa statističkim podacima jesu tema državljanstva. Državljanstvo se ne spominje u udžbenicima izravno zbog dobre integriranosti Turaka u njemačko društvo. Statistički podaci i sadržaji iz udžbenika razilaze se u temama socijalizacije, obrazovanja, poslovnog života i poznavanja njemačkog jezika. Podaci o socijalizaciji pokazuju da su kontakti između Nijemaca i osoba turskog podrijetla rijetki, dok se u udžbenicima prikazuju uzori u integraciji kao što je Fatih Akin koji podrazumijevaju intenzivne kontakte s Nijemcima. Osobe turskog podrijetla imaju velike ambicije u obrazovanju, ali su zbog brojnih faktora za to zakinite. Udžbenici pak ne prenose takve slike o osobama turskog podrijetla u obrazovanju. U kontekstu poslovnog života gotovo se i ne spominju, iako je 80% muškaraca zaposleno. U udžbenicima se stvara predodžba o lošem poznavanju njemačkog jezika među turskim useljenicima što nije u skladu sa statistikom.

4.5. Udžbenici iz 2016. godine

Tablica 5: DaF kompakt neu A1

Osnovni podaci		
Autor i naziv udžbenika	Braun, Birgit. <i>DaF kompakt neu. A1, Kurs- und Übungsbuch mit MP3-CD</i>	
Mjesto izdavanja, izdavač i godina	Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2016.	
Kriteriji		
Konceptija udžbenika	Ciljna skupina	Odrasli
	ZEROJ	A1
	Predznanje	-
	Analizirani dio udžbeničkog seta	Integrirani udžbenik i radna bilježnica
Kontekst/tema	Tečaj njemačkog/obrazovanje	Tečaj njemačkog s turskim polaznicima

	Kuhinja/hrana	Turski restoran s tradicionalnim jelima
	Poznate osobe turskog podrijetla	-
	Ostalo	-
Tekst	Didaktiziran, autentičan	Didaktizirani tekstovi
	Oblik	Dijalog, oglasi
Svrha zadatka	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje gramatičkih sadržaja	Uvođenje prezenta
	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje vokabulara	Uvođenje vokabulara povezanog s upoznavanjem i predstavljanjem
	Uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji (<i>Landeskunde</i>)	-
Način uvođenja sadržaja	Direktno/indirektno uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji	Indirektno
Diskriminacija i stereotipi	Diskriminacija	-
	Stereotipi	-

Prvi analizirani udžbenik iz 2016. godine je *DaF kompakt neu. A1* autorice Birgit Braun. Udžbenik je izdao nakladnik Ernst Klett Sprachen, a namijenjen je odraslim osobama koje tek počinju učiti njemački kao strani jezik. Odmah na početku udžbenika mogu se uočiti sadržaji povezani s Turcima i Republikom Turskom.

Na stranici osam nalazi se tekst koji polaznike uvodi u ljetni tečaj njemačkog jezika i u kojem se uvode osnovni gramatički sadržaji i vokabular povezan s temom upoznavanja i predstavljanja. U tom se tekstu, između ostalog, predstavlja Leyla, ženska osoba podrijetlom iz Turske. O njoj saznajemo da se tek priključila tečaju te da dolazi iz turskoga glavnog grada Ankare. Uz tekst su i dvije fotografije. Na jednoj od njih prikazana je Leyla kao mlada žena tamne kose. Nakon teksta slijede pripadajući zadatci u kojima se Leyla spominje kao studentica. Osim toga, Turska se ponovno javlja kao iznimka među državama uz čiji naziv uvijek stoji određeni član.

U ovom zadatku prisutan je komunikacijski pristup poučavanju kulturnih i civilizacijskih sadržaja. Sadržaji koji se navode u zadatku služe uspostavljanju komunikacije te su lako primjenjivi u svakodnevi.

1
Ich und die anderen

A Guten Tag!

1 Willkommen im Sommerkurs!

a Hören Sie die Gespräche. Welches Foto passt?

A 1-4 Gespräch 1: Foto   Gespräch 2: Foto

b Lesen Sie und ergänzen Sie.

1. ● _____ [1]. Ich bin Ihre Deutschlehrerin.
 Ich heiße Christiane Brandt. _____ [2]?
 Ich bin Tarik Amri.
 ● Freut mich, Herr Amri. _____ [3]?
 _____ [4] aus Marokko.
 ● Herzlich willkommen im Sommerkurs!

2. Hallo. Ich bin neu im Deutschkurs.
 ● _____ [1]. Ich bin Leyla. Ich lerne auch Deutsch. _____ [2]?
 Ich heiße Tarik.
 ● _____ [3]?
 Aus Marokko, aus Casablanca. Und du?
 ● _____ [4] aus der Türkei, aus Ankara.

Guten Morgen |
 Ich komme |
 Und wie heißen Sie |
 Woher kommen Sie

Grüß dich |
 Ich bin |
 Wie heißt du |
 Woher kommst du

c Hören Sie die Gespräche in 1a noch einmal und vergleichen Sie.

d Markieren Sie die Verben in 1b und ergänzen Sie.

W-Frage	Antwort
Wie heiß <u>t</u> du?	Ich heiß _____ Tarik.
Wie heiß _____ Sie?	Ich bin Leyla.
Woher komm _____ du?	Ich komm _____ aus Marokko.
Woher komm _____ Sie?	Ich komm _____ aus der Türkei.

Slika 5: DaF kompakt neu (str. 8)

› häufige mündliche Formeln verstehen › auf Begrüßungen reagieren
› sich vorstellen und reagieren

1

e Fragen Sie Ihren Partner/ Ihre Partnerin. ☺☺☺

Guten Tag. Ich heiße ... Und wie heißt du? Ich heiße .../ Ich bin .../ Mein Name ist ...

2 Woher? Aus ...

Woher kommen die Autos? Ordnen Sie zu. 🗂 A 5

TÜ IT 1024

aus Deutschland | aus Spanien | aus Liechtenstein | aus Österreich | aus Kolumbien | aus Kamerun |
aus Brasilien | aus Russland | aus Polen | aus Italien | aus der Schweiz | aus dem Libanon |
aus dem Iran | aus den Niederlanden | aus den USA | aus der Türkei

<p>(A) _____</p> <p>(BR) _____</p> <p>(CAM) _____</p> <p>(CH) _____</p> <p>(CO) _____</p> <p>(D) _____</p> <p>(E) _____</p> <p>(FL) _____</p>	<p>(I) _____</p> <p>(IR) _____</p> <p>(NL) _____</p> <p>(PL) _____</p> <p>(RL) _____</p> <p>(RUS) _____</p> <p>(TR) _____</p> <p>(USA) _____</p>
---	--

aus + Land/ Stadt :

Aber:

Ich komme aus ...

der Schweiz
der Türkei
der Ukraine
dem Oman
dem Irak
dem Senegal
den Niederlanden
den USA
den VAE

3 Was studierst du?

a Lesen und hören Sie die Studienfächer. Wie heißen sie in Ihrer Sprache?

Architektur | Chemie | Elektrotechnik | Germanistik | Informatik | Jura | Physik | Mathematik |
Kulturwissenschaften | Medizin | Philosophie | Wirtschaft

b Hören Sie das Gespräch. Was studieren die Studenten?

Tarik: Er studiert _____.

Veronika: Sie studiert _____.

Rodrigo und Leyla: Sie studieren _____.

c Machen Sie eine Liste.

Fragen Sie die anderen Kursteilnehmer/ Kursteilnehmerinnen.

<p>○ Was studierst du?</p> <p>● Ich studiere Philosophie. Und du?</p>	<p>△ Ich arbeite schon. Ich bin Ingenieur.</p>	<p>▲ Ich studiere noch nicht. Ich bin Schüler/ Schülerin.</p>
---	--	---

Wie heißt du? Woher kommst du? Was studierst du?

Enrique Bolivien Physik

... ..

☺☺☺

Ich studiere ...

noch nicht. (Ana, 15)

schon. Ich studiere Philosophie. (Louise, 17)

Ich arbeite ...

noch nicht. Ich studiere

🔊 2

🔊 3

🗂 A 6

Slika 6: DaF kompakt neu (str. 9)

U istom udžbeniku na stranici dvadeset i dva govori se o različitim restoranima te se uz tradicionalni austrijski i vegetarijanski restoran spominje i turski. Turski restoran zove se *Topkapı* kao i istoimena palača u Istanbulu koja je u vrijeme Osmanskog Carstva bila sultanska rezidencija. Uz naziv restorana spominju se turski specijaliteti *kebab* i *köfte*. Ispod oglasa restorana nalazi se zadatak sa slušnim tekstom za nadopunjavanje. Posjetitelji restorana su Jan, Stefanie i Felix te se po njihovim imenima može zaključiti da je najvjerojatnije riječ o domicilnom stanovništvu bez migracijske pozadine. U ovom zadatku prisutan je međukulturni pristup poučavanju sadržaja o kulturi i civilizaciji s naglaskom na prožimanje njemačke i turske kulture.

2 Menschen und Dinge

C Wir gehen essen

1 Welches Restaurant?

 a Lesen Sie die Anzeigen. Was ist was? Ordnen Sie zu.

das Restaurant
ein türkisches
Restaurant

Karls
Bio-Café-Restaurant

Testen Sie unsere
Veggie-Burger und Salate.
Wir haben auch vegane
Gerichte.

Mittwoch ist Suppentag!

Öffnungszeiten:
Montag – Freitag:
11.30 – 15.00 Uhr
Samstag:
11.30 – 16.00 Uhr
Sonntagvormittag:
Brunch 10 – 13 Uhr

a

Topkapi
„Die“ Adresse für Kebab + Köfte.

Menüs ab 5,40 Euro
mit Vorspeise und Dessert.

Das Topkapi ist geöffnet:
Dienstag – Freitag:
11.30 – 14.30; 17.30 – 1.00 Uhr
Samstag, Sonntag,
Feiertage: 17.30 – 1.00 Uhr

Am Montag ist unser
Restaurant geschlossen.

b

Brunnenstüberl

Wir servieren internationale
Gerichte und Spezialitäten
aus Österreich.

Freitag: Frischer Fisch!

Mo, Di, Mi, Fr:
12.00 – 15.30;
18.30 – 24.00 Uhr
Sa + So: 19.00 – 1.00 Uhr
Donnerstag Ruhetag

c

1. ein österreichisches Restaurant 2. ein türkisches Restaurant 3. ein vegetarisches Restaurant

 b Hören Sie das Telefongespräch. Was ist richtig: a, b oder c? Kreuzen Sie an.

Wochentag: **am**
Uhrzeit: **um**

1. Wer geht essen?	a. ☐ Jan und Stefanie.	2. Sie gehen essen...	a. ☐ am Montag.
	b. ☐ Jan und Felix.		b. ☐ am Dienstag.
	c. ☐ Jan, Felix und Stefanie.		c. ☐ am Donnerstag.
3. Wohin gehen sie?	a. ☐ Sie gehen türkisch essen.	4. Um wie viel Uhr?	a. ☐ Um 18 Uhr.
	b. ☐ Sie gehen österreichisch essen.		b. ☐ Um 18 Uhr 30.
	c. ☐ Sie gehen vegetarisch essen.		c. ☐ Um 19 Uhr.

c Die Woche hat sieben Tage. Wie heißen die Wochentage? Markieren Sie in den Anzeigen und ordnen Sie.

1. <u>Montag</u>	3. _____	5. _____	7. _____
2. _____	4. _____	6. _____	

d Markieren Sie in den folgenden Sätzen das Verb rot und das Subjekt grün. Was fällt auf?
Ergänzen Sie die Regel.

1. a. Am Montag ~~ist~~ das Topkapi geschlossen.	2. a. Am Sonntag ist das Brunnenstüberl geöffnet.
b. Das Topkapi ist am Montag geschlossen.	b. Das Brunnenstüberl ist am Sonntag geöffnet.

 Wortstellung Subjekt:
Beide Varianten sind möglich. Das Subjekt steht auf Position _____ oder **nach** dem Verb.

2 Was nimmst du?

 a Lesen Sie die Speisekarte oben rechts. Welche Wörter verstehen Sie? Markieren Sie.

Slika 7: DaF kompakt neu (str. 22)

Ovaj zadatak sugerira da turska kultura u Njemačkoj, a posebno turska kuhinja, nije dio kulturnoga kruga isključivo osoba turskog podrijetla, već da je postala popularna i među domicilnim stanovništvom, što potvrđuje njezinu integraciju u njemačku kulturu. Stvara se predodžba da je turska hrana, kao važan segment turske kulture, potpuno prihvaćena u

njemačkom društvu. Ipak, prihvaćanje turske hrane ne znači nužno i prihvaćanje osoba turskog podrijetla u njemačko društvo. Turska kuhinja jedna je od stereotipnih tema koje se najčešće pojavljuju u udžbenicima njemačkog jezika. Prema tome, primarni cilj je izgradnja slike o idiličnom suživotu turskih useljenika i Nijemaca, a ne prikazivanje stvarnosti.

Tablica 6: DaF leicht B1.1

Osnovni podaci		
Autor i naziv udžbenika	Jentgens, Sabine. <i>DaF leicht: B1.1: Kurs- und Übungsbuch mit DVD-ROM</i>	
Mjesto izdavanja, izdavač i godina	Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2016.	
Kriteriji		
Konceptija udžbenika	Ciljna skupina	Odrasli
	ZEROJ	B1.1
	Predznanje	A2
	Analizirani dio udžbeničkog seta	Integrirani udžbenik i radna bilježnica
Kontekst/tema	Tečaj njemačkog/obrazovanje	-
	Kuhinja/hrana	-
	Poznate osobe turskog podrijetla	-
	Ostalo	Gradovi partneri (Frankfurt i Eskişehir), putovanja raznim zemljama, između ostalog putovanje u Tursku
Tekst	Didaktiziran, autentičan	Didaktiziran
	Oblik	Dijalog
Svrha zadatka	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje gramatičkih sadržaja	Ponavljanje pridjevske deklinacije
	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje vokabulara	-
	Uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji (<i>Landeskunde</i>)	Uvođenje sadržaja o poslovnoj suradnji između Njemačke i Turske

Način uvođenja sadržaja	Direktno/indirektno uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji	Direktno (gradovi partneri), indirektno (putovanje Turskom)
Diskriminacija i stereotipi	Diskriminacija	-
	Stereotipi	-

Udžbenik pod nazivom *DaF leicht: B1.1* napisala je Sabine Jentgens, a izdao ga je nakladnik Ernst Klett Sprachen 2016. godine. Udžbenik je namijenjen odraslim osobama koje već imaju znanje njemačkog na razini A2.

Partnerstädte

Städtepartnerschaften als Tor zur Welt
Mit 17 Partnerstädten auf vier Kontinenten hat Frankfurt ausgezeichnete Kontakte in fast alle Teile der Welt. Nach dem Zweiten Weltkrieg wollte man vor allem Kontakte zwischen Menschen aus den früher feindlichen Staaten organisieren. Heute ist mehr der kulturelle, intellektuelle und wirtschaftliche Austausch der Städte wichtig. Der Wunsch nach persönlichen Begegnungen zwischen Menschen bleibt aber trotzdem groß. Städtepartnerschaften sind aber auch wichtig für die wirtschaftliche Kooperation, sie verbessern den Dialog und das gegenseitige Vertrauen.
Aktivitäten, die die Stadt Frankfurt organisiert: Austauschprogramme von Schulen und Vereinen, Entdeckungsreisen in eine Partnerstadt, den kulturellen oder gesellschaftlichen Austausch mit den Partnern, wichtige soziale Projekte in den Partnerstädten.

16a
Frankfurt. Sehen Sie die Grafik an.
Wo sind die Partnerstädte Frankfurts?

16b
Lesen Sie und machen Sie Notizen.

- allgemeine Informationen über Städtepartnerschaften
- Informationen zu Frankfurt als Partnerstadt

17a Clip 46 Seite 45 KB
Frankfurt – eine Stadt für alle! Lesen Sie.
Was finden Sie interessant? Warum?

A: Frankfurt ist die Stadt mit der größten Buchmesse – da möchte ich unbedingt mal hin!
B: Frankfurt ist die Stadt mit der Deutschen Börse.
Das finde ich sehr interessant, weil ich ...

mit der Deutschen Börse
mit dem drittgrößten Flughafen
mit den meisten Single-Männern
mit dem größten Freibad Europas
mit der größten Buchmesse der Welt
mit den weltweit meisten Fachkräften
mit den höchsten Hochhäusern Europas
mit dem weltweit größten Datenaustausch
mit dem höchsten deutschen Bürogebäude
mit der beliebtesten Einkaufsstraße Deutschlands
mit der international bekanntesten Automobilmesse IAA

17b
Was macht Frankfurt für eine Städtepartnerschaft attraktiv?
Suchen Sie eine Stadt, die gut zu Frankfurt passt.

18a Track 19 Seite 119 ÜB
Im Rhythmus. Hören Sie und lesen Sie.

Meine Lieblingsstadt, das ist die Stadt mit den nettesten Menschen und den herrlichsten Plätzen, mit dem blau-esten Himmel und den ältesten Schätzen, mit dem schön-esten Strand und den meis-ten Bäumen, mit der toll-esten Kultur und den interes-santesten Räumen, mit der lustig-esten Sprache und der cool-esten Musik, mit dem höch-esten Turm und der klein-esten Fabrik, mit dem toll-esten ...

18b
Hören Sie noch einmal und lesen Sie mit. Sprechen Sie die unbetonten Wörter schnell: mit der, mit dem ...

19a
Was gibt es in Ihrer Stadt Besonderes? Überlegen Sie:
Was ist / wäre für eine Städtepartnerschaft interessant?

... ist die Stadt mit dem / der / den ... schönsten / größten / berühmtesten ...

19b
Gibt es bereits Städtepartnerschaften mit Ihrer Stadt?
Wenn nicht, welche Stadt würde Sie interessieren? Warum?

Slika 8: DaF leicht (str. 42)

U udžbeniku se na dva mjesta indirektno spominje Turska. U obama slučajevima riječ je o tekstovima koji su prilagođeni, a ne izvorni. Prvi put se Turska spominje u tekstu „Partnerstädte“ na stranici četrdeset i dva, u kojem se govori o gradovima koji su partneri grada Frankfurta. Kao jedan od partnera navodi se turski grad Eskişehir. Tekst služi kao polazna točka za uvođenje vokabulara o toj temi i za ponavljanje pridjevske deklinacije u dativu. Po temi teksta može se zaključiti da se na Republiku Tursku gleda kao potencijalnog poslovnog partnera.

U ovom tekstu riječ je prije svega o komunikacijskom pristupu jer se informacije ponuđene u tekstu kasnije upotrebljavaju u pitanjima ispod teksta u kojima se uspoređuju gradovi. Na kraju slijedi usporedba s vlastitim gradom te navođenje njegovih pozitivnih i negativnih strana. Informacije u tekstu upotrebljavaju se kao polazišne točke za razvijanje komunikacije.

Drugi tekst pod naslovom *Autokult* nalazi se na stranici pedeset dva te pedeset i tri. U njemu se opisuje jedan automobil i sva njegova putovanja, među kojima je i putovanje Turskom. Iznad teksta nalazi se karta na kojoj je zabilježena Turska. Prema nazivima vlasnika automobila (Manfred Kaltenhauer, Gunther Mai...) može se zaključiti da je riječ o domicilnom njemačkom stanovništvu, a ne o osobi s migracijskom pozadinom iz Turske. Time se stvara slika o Turskoj kao poželjnoj turističkoj destinaciji. To može biti izraz prihvaćanja i zanimanja za tursku kulturu, što s druge strane ne podrazumijeva nužno prihvaćanje pojedinaca turskog podrijetla.

Za razliku od prvog teksta o gradovima partnerima tekst *Autokult* nije polazišna točka za razvijanje komunikacije, već za prenošenje činjenica. U ovom tekstu upotrebljava se primarno kognitivni pristup.

B | Autokult

9a

Lebenslauf Bulli T1. Sehen Sie das Auto an. Gefällt es Ihnen?
Spekulieren Sie: Was ist der Lebenslauf des Autos? AAA

Wer ist/war der/die Besitzer/in?
Was bedeutet es für ihn/sie?

Wo war das Auto schon?
Wo ist es jetzt?

9c

Zeichnen Sie die Reisen des Bulli T1 in die Landkarte
und schreiben Sie die Jahreszahlen und Besitzer dazu. AAA

9b

Lesen Sie und überprüfen Sie Ihre Vermutungen.

Geboren: Im Jahr 1965

Erstzulassung: 2. März 1966, **Erstbesitzer:** Manfred Kaltenhauer, Ingolstadt

Zweitzulassung: 1. Juni 1982, **Besitzer:** Gunther Mai, München

Stilllegung: 23. Oktober 1998

Wiederezulassung: 12. April 2015, **Besitzer:** Felix Mai, München/Leipzig

Längere Reisen:

1967–1970: durch die Balkanstaaten, die Türkei und durch den Iran bis Afghanistan 13.000 km

1978–1980: Südeuropa: Frankreich, Spanien, Portugal 6.000 km

1982–1988: Zahlreiche Reisen durch Deutschland, Österreich und die Schweiz sowie Norditalien 8.000 km

1992: Polen und Ungarn 5.000 km

1998: durch Frankreich und Spanien bis Marokko 7.000 km

2015: auf Reisen in Osteuropa 4.000 km

Funktionen:

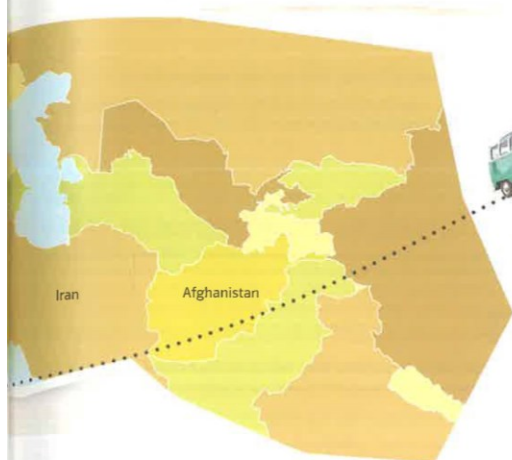
Fortbewegungsmittel, Wohnung, Zuhause

Zustand: TOP gepflegt, wie neu

Slika 11: DaF leicht (str. 52)

9d Track 26 Seite 57 KB

Hören Sie: Was erzählt der Bulli T1 über seine Besitzer?

Manfred / Gunther / Felix
 wechselt die Reifen, das Öl und pflegt den Bulli gut.
 baut ein Bett und eine Miniküche in den Innenraum.
 repariert den Motor.
 kontrolliert regelmäßig, dass alles ok ist.
 lässt den Bulli umbauen.
 lässt die Bremsen reparieren.
 lässt Öl in der Werkstatt wechseln.
 lässt mich lackieren.
 holt mich ab.
 repariert alles selbst.

„ER LÄSST ALLES REPARIEREN!“

10a

im Rhythmus. Lesen Sie den Text. Machen Sie daraus einen Rhythmustext und lesen Sie ihn vor.

Die Lernenden sprechen die Sätze vor und überlegen gemeinsam, welche Wörter betont werden sollen. Sie schreiben den Rhythmustext auf Plakate und sprechen den Text.

Ich lasse, du lässt ... Du lässt dein Auto putzen.
 Er lässt sein Auto putzen. Er lässt sein Auto putzen.
 Okay!
 Ich lasse, du lässt ... Du lässt die Reifen wechseln.
 Sie lässt die Reifen wechseln. Sie lässt die Reifen wechseln.
 Super!
 Wir lassen, ihr lasst ... Ihr lasst den Rost entfernen.
 Sie lassen den Rost entfernen. Sie lassen den Rost entfernen.
 Sehr gut!
 Ich lasse, du lässt ... Du lässt dich bunt lackieren.
 Es lässt sich bunt lackieren. Es lässt sich bunt lackieren.
 Es lässt sich bunt lackieren, weil es ein Auto ist. Cool!

10b Track 27

Hören Sie ein Beispiel. Gefällt es Ihnen? Sprechen Sie im Rhythmus mit.

11a

Ihr Lieblingsfahrzeug. Was machen Sie selbst? Was lassen Sie andere machen? Tauschen Sie sich aus.

Reifen wechseln | Bremsen reparieren | Öl kontrollieren |
 Sitze beziehen | lackieren | Rost entfernen | ...

11b

Schreiben Sie einen kurzen Text über Ihr Lieblingsfahrzeug: Lebenslauf? Besitzer? Reisen? Funktionen? Zustand?

Texte der Lernenden werden anonym im Plenum vorgelesen. Die anderen raten, wer der Verfasser / die Verfasserin des Textes ist.

Slika 12: DaF leicht (str. 53)

Tablica 7: Aspekte neu C1

Osnovni podaci	
Autor i naziv udžbenika	Koithan, Ute, Helen Schmitz, Tanja Sieber, Ralf Sonntag. <i>Aspekte neu C1: Mittelstufe Deutsch Lehr- und Arbeitsbuch: Teil 1.</i>

Mjesto izdavanja, izdavač i godina	München: Klett-Langenscheidt, 2016.	
Kriteriji		
Konceptija udžbenika	Ciljna skupina	Odrasli i mladi
	ZEROJ	C1
	Predznanje	B2
	Analizirani dio udžbeničkog seta	Integrirani udžbenik i radna bilježnica
Kontekst/tema	Tečaj njemačkog/obrazovanje	-
	Kuhinja/hrana	-
	Poznate osobe turskog podrijetla	-
	Ostalo	Rad s turskim useljenicima u interkulturnom centru
Tekst	Didaktiziran, autentičan	Didaktiziran
	Oblik	Monolog
Svrha zadatka	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje gramatičkog sadržaja	Ponavljanje gramatičkog sadržaja
	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje vokabulara	Uvođenje vokabulara povezanog s temom
	Uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji (<i>Landeskunde</i>)	-
Način uvođenja sadržaja	Direktno/indirektno uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji	Indirektno (sadržaji o turskim useljenicima u Njemačkoj)
Diskriminacija i stereotipi	Diskriminacija	-
	Stereotipi	Osobe turskog podrijetla dolaze u Njemačku bez osnovnog poznavanja jezika

Udžbenik pod nazivom *Aspekte neu C1: Mittelstufe Deutsch* napisali su Ute Koithan, Helen Schmitz, Tanja Sieber i Ralf Sonntag. Udžbenik je 2016. godine izdao Klett-Langenscheidt. Analiziran je udžbenik za prvi dio razine C1. Udžbenik je namijenjen mladima i odraslima koji već imaju znanje njemačkog jezika na razini B2.

Udžbenik i radna bilježnica integrirani su tako da se u prednjem dijelu nalazi udžbenik, nakon čega slijedi radna bilježnica. U dijelu u kojem je radna bilježnica na stranici sto pedeset i dva te sto pedeset i tri nalazi se tekst o dobrovoljnom radu. Tekst se sastoji od četiriju manjih odlomaka u kojem volonteri govore o svojim iskustvima. Cilj je zadatka odrediti tematsko težište i iz svakog odlomaka izvući određene informacije. U trećem odlomku o svojem iskustvu govori Mert koji volontira u jednom interkulturalnom centru i pomaže turskim građanima koji ne govore njemački jezik. On ih prati u situacijama kada posjećuju državne ustanove i za njih prevodi. Mert navodi kako je ondje počeo raditi kako bi pomogao svojoj sestrični te da u početku nije bio motiviran za rad. U centru radi već četiri godine i želi nastaviti raditi dokle god će mu posao dozvoljavati. Mišljenje o tom poslu promijenio je shvativši koliko bi njegovim roditeljima bilo lakše da su imali takvu pomoć kad su se doselili u Njemačku. Treba istaknuti kako se nigdje u tekstu izriječom ne spominje da je Mert turskog podrijetla, no to se iz teksta lako može zaključiti na temelju drugih informacija. Tekst pripada međukulturalnom pristupu jer donosi perspektivu osobe s migracijskom pozadinom. Zbog toga pridonosi boljem razumijevanju druge kulture i jačanju tolerancije.

Kao što je već ranije navedeno, u poglavlju o statističkim podacima iz 2016. i 2017. godine većina turskih useljenika u Njemačku dolazi zbog obitelji. Zbog toga pri useljenju u Njemačku moraju dokazati osnovno znanje njemačkog jezika. Više od šezdeset posto njih već ima položen osnovni stupanj jezika, što ipak čini većinu.¹⁹² U tom tekstu Mert pomaže doseljenicima koji ne govore njemački jezik čime se stvara slika o turskim doseljenicima kao osobama koje većinom ne posjeduju znanje njemačkog i suptilno se potiče takav otprije raširen stereotip.

---

¹⁹² Migrationsbericht 2016/2017, 133

Ehrenamtlich

1 Lesen Sie bitte die vier Texte. In welchen Texten (A–D) gibt es Aussagen zu den Themenschwerpunkten 1–5?

- Thema 1: Grund für Engagement
- Thema 2: Einstellung gegenüber Engagement vorher
- Thema 3: übernommene Arbeiten
- Thema 4: gemachte Erfahrungen
- Thema 5: Reaktion des Umfelds

TIPP

In der Prüfung

Legen Sie sich die Inhaltspunkte, nach denen Sie suchen müssen, neben den Text und unterstreichen Sie in den Texten die Stichworte, die Sie zu dem jeweiligen Inhaltspunkt finden. Übertragen Sie dann die Stichworte in die Tabelle. Am Ende dürfen nur zehn Zeilen ausgefüllt sein. Kontrollieren Sie noch einmal, ob alle Stichworte auch wirklich in der richtigen Zeile stehen.

Bei jedem Themenschwerpunkt sind ein, zwei oder drei Stichpunkte möglich, insgesamt aber nicht mehr als zehn. Sollten mehr als zehn Antworten eingetragen sein, werden nur die ersten zehn Antworten bewertet, alle anderen werden gestrichen, auch wenn es sich um richtige Lösungen handeln sollte. Schreiben Sie die Antworten in die Übersicht. Schreiben Sie nur Stichworte oder eine sinnvolle Verkürzung der Textpassage. Bitte beachten Sie auch die Beispiele.

0 Beispiel: Finden der Stelle

Text *Anzeige des Vereins Unizeitung gelesen*

Text

Text *Cousine arbeitet dort / Gefallen für Cousine*

Text

Beispiel

Text A: Helena

Ich wohne in einem Viertel in der Innenstadt, das die meisten Menschen wahrscheinlich als sozialen Brennpunkt bezeichnen würden. Die Mieten dort sind recht günstig, weshalb auch viele Studenten wie ich dort hinziehen. Irgendwann habe ich dann mal eine Anzeige von dem Verein „Großer Bruder – große Schwester“ in der Unizeitung gelesen, in der Freiwillige für ein Patenschaftsprojekt gesucht wurden. Mit diesem Projekt soll erreicht werden, dass Kinder oder Jugendliche eine verlässliche Stütze in ihrem Alltag haben; also jemanden an ihrer Seite, der da ist, wenn sie einen Rat brauchen oder über ein Problem sprechen möchten. Ich habe mich gleich beworben und eine Patenschaft für einen zehnjährigen Jungen übernommen. Wir treffen uns im Durchschnitt einmal pro Woche. Dann machen wir eigentlich ganz normale Dinge. Wir gehen zum Beispiel Eis essen, in den Zoo oder in die Bücherei. Wir verbringen viel Zeit zusammen, unternehmen Dinge, die seine Familie nicht mit ihm machen kann. Ich versuche auch, ihm bei seinen Schulproblemen zu helfen. Für Jonas sind unsere Treffen wichtig geworden, denn er weiß, dass er sich immer auf mich verlassen kann.

Text B: Lukas

Regelmäßig kann ich mich nicht engagieren, dazu fehlt mir schlichtweg die Zeit, weil ich in meinem Studium sehr eingespannt bin und ständig auf irgendwelche Prüfungen lernen muss. Aber ich helfe ein paar Mal im Jahr unentgeltlich im Bürgerzentrum bei mir in der Nachbarschaft aus, wenn Veranstaltungen wie Stadteilfeste, Konzerte oder Vorträge anstehen. Da mache ich dann alles Mögliche von der Organisation über den Aufbau der Bühne bis hin zum Getränkeauschank oder Aufräumen. Ich schreibe und drucke auch Werbeflyer, damit möglichst viele Leute zu den Veranstaltungen kommen. Auf jeden Fall möchte ich mich auch noch mehr dort einbringen, wenn ich irgendwann mal mehr Zeit habe. Von meinen Freunden bin ich eigentlich der Einzige, der ab und zu ehrenamtlich arbeitet. Sonst kenne ich niemanden, außer natürlich die anderen Helfer im Bürgerzentrum. Alle bei mir an der Uni und im Freundeskreis finden das immer ganz interessant, dass ich so etwas mache, und der eine oder andere plant auch immer wieder, sich irgendwo einzubringen, aber bei den guten Vorsätzen bleibt es dann auch meistens. Das finde ich schade, denn mein Engagement macht mir wirklich Spaß und ich habe dabei auch einen Haufen netter Leute kennengelernt. Ich habe mir vorgenommen, dass ich vor meinem nächsten Einsatz im Bürgerzentrum einfach mal ein paar Leute direkt anspreche und frage, ob sie mitkommen. Ich hoffe, dass sich dann niemand drückt.

Text C: Mert

Ich arbeite ehrenamtlich für das Interkulturelle Begegnungszentrum in Braunschweig. Meine Aufgabe besteht darin, türkische Mitbürger, die nicht gut Deutsch sprechen, in bestimmten Bereichen zu unterstützen. Das heißt, ich begleite sie zum Beispiel bei Arztbesuchen oder Behördengängen und dolmetsche da für sie. Manchmal führe ich auch wichtige Telefongespräche in ihrem Auftrag. Meine Cousine arbeitet in diesem Zentrum und als mal Not am Mann war, hat sie mich

Beispiel

Slika 13: Aspekte neu C1 (str. 152)

gefragt, ob ich einspringen könnte. Viel Lust hatte ich eigentlich nicht und habe das zunächst eigentlich nur gemacht, um **ihr einen Gefallen zu tun**. Ich wollte da so schnell wie möglich wieder aussteigen, weil ich der Meinung war, das kostet mich nur Zeit und bringt mir persönlich rein gar nichts. Jetzt bin ich allerdings bereits seit vier Jahren dabei und werde das auch weitermachen, solange mein Job es zeitlich zulässt. Wenn meine Eltern damals, als sie nach Deutschland kamen, jemanden gehabt hätten, der ihnen ein bisschen zur Seite gestanden hätte, dann wäre für sie vielleicht auch alles ein bisschen einfacher gelaufen. Dieser Gedanke hilft mir, auch wenn die Termine vielleicht mal nicht so gut passen.

Beispiel

Text D: Susi

Ich fühlte mich schon als Kind sehr stark mit der Natur verbunden, weil mein Opa, der Jäger war, mich auf seine ausgedehnten Streifzüge durch die Wälder mitnahm. Er hat mir viel über die Natur beigebracht, vor allem auch Respekt. Meine Leidenschaft für die Natur habe ich später zu meinem Beruf gemacht und habe internationale Forstwirtschaft studiert, wo ich mich auch mit den schädlichen Auswirkungen des Klimawandels beschäftigt habe. Als bei mir in der Nähe die alten Bäume einer Ahornallee gefällt werden sollten, um eine Straße zu verbreitern, habe ich einfach einen Baum besetzt. Ich informierte die Presse, spannte eine Hängematte zwischen die Äste eines Baumes und blieb dort beharrlich hocken. Erst nach Androhung einer hohen Geldstrafe verließ ich mein Lager. Diese Aktion wiederholte ich zwei Wochen später mit zwei anderen Frauen. Diesmal hängten wir uns mit Kletterseilen in drei Bäume. Unsere Aktion war ein Erfolg, denn die geplante Abholzung rückte ins öffentliche Bewusstsein. Letztendlich wurde die neue Straße nicht gebaut und die Bäume stehen noch. Mir hat es gezeigt, dass man etwas erreichen kann, wenn man sich wirklich dafür einsetzt. Und ich habe auch gelernt, dass man auch andere Menschen für eine Sache motivieren kann.

Slika 14: Aspekte neu C1 (str. 153)

Tablica 8: Sicher! C1.2

Osnovni podaci		
Autor i naziv udžbenika	Perlmann-Balme, Michaela, Susanne Schwalb, Magdalena Matussek. <i>Sicher! C1.2: Deutsch als Fremdsprache: Kurs- und Arbeitsbuch mit CD-ROM zum Arbeitsbuch</i>	
Mjesto izdavanja, izdavač i godina	München : Hueber Verlag, 2016.	
Kriteriji		
Konceptija udžbenika	Ciljna skupina	Odrasli i mladi
	ZEROJ	C1.2
	Predznanje	C1.1
	Analizirani dio udžbeničkog seta	Integrirani udžbenik i radna bilježnica
Kontekst/tema	Tečaj njemačkog/obrazovanje	-
	Kuhinja/hrana	-
	Poznate osobe turskog podrijetla	-
	Ostalo	Veliki gradovi (Istanbul)
Tekst	Didaktiziran, autentičan	Didaktiziran

	Oblik	Odgovaranje na pitanja
Svrha zadatka	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje gramatičkih sadržaja	-
	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje vokabulara	Vježbanje vokabulara o gradovima
	Uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji (<i>Landeskunde</i>)	Uvođenje sadržaja o Istanbulu kao gradu na dvama kontinentima
Način uvođenja sadržaja	Direktno/indirektno uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji	Direktno
Diskriminacija i stereotipi	Diskriminacija	-
	Stereotipi	-

Udžbenik pod nazivom *Sicher! C1.2: Deutsch als Fremdsprache* napisali su Michaela Perlmann-Balme, Susanne Schwalb i Magdalena Matussek. Udžbenik je objavila nakladnička kuća Hueber 2016. godine. Udžbenik je namijenjen mladima i odraslima. Polazi od razine C1.2, što znači da polaznici već imaju znanje njemačkog jezika na razini C1.1.

4 Quiz → AB 142/138-9

Arbeiten Sie in Kleingruppen. Versuchen Sie, die Fragen zu beantworten. Vergleichen Sie dann mit der Lösung auf Seite AB 206. Welche Gruppe hatte die meisten richtigen Antworten?

1 Auf welchem Kontinent befinden sich die einwohnerstärksten Städte der Welt?

_____

2 In welchem Land liegt die größte europäische Großstadt?

_____

3 Wie heißt die einwohnerstärkste Metropole der Europäischen Gemeinschaft?

_____

4 Welche Megastadt liegt auf zwei Kontinenten?

_____

Ich kann jetzt ...

- einen komplexen Sachtext über Stadtentwicklung verstehen. ☺ ☹ ☹
- konditionale Zusammenhänge in unterschiedlichen Strukturen verstehen und anwenden. ☐ ☐ ☐

112

Slika 15: Sicher C1.2 (str. 112)

U udžbeniku se Turska spominje u sklopu zadatka o velikim gradovima. U zadatku se spominje Istanbul kao grad na dva kontinenta, a priložena je i slika Istanbula. Svrha zadatka je vježbanje vokabulara o gradovima te se direktno uvode sadržaji o kulturi i civilizaciji. U zadatku je primijenjen međukulturni pristup poučavanju sadržaja o kulturi i civilizaciji. Zadatak se radi u grupama i funkcionira kao kviz, što potiče pojedince iz grupe na razgovor i razmjenu mišljenja o različitim gradovima na različitim kontinentima.

4.6. Udžbenici iz 2017. godine

Tablica 9: Schritte international Neu 3+4 A2

Osnovni podaci		
Autor i naziv udžbenika	Hilpert, Silke, Daniela Niebisch, Sylvette Penning-Hiemstra, Angela Pude, Franz Specht. <i>Schritte international Neu 3+4 A2, Kursbuch Deutsch als Fremdsprache</i>	
Mjesto izdavanja, izdavač i godina	München: Hueber Verlag, 2017.	
Kriteriji		
Konceptija udžbenika	Ciljna skupina	Odrasli i mladi
	ZEROJ	A2
	Predznanje	A1
	Analizirani dio udžbeničkog seta	Udžbenik
Kontekst/tema	Tečaj njemačkog/obrazovanje	-
	Kuhinja/hrana	Prilagodba na njemačku kuhinju, turski restoran
	Poznate osobe turskog podrijetla	Nogometašica Deniz Özer
	Ostalo	Turistički vodič o Istanbulu
Tekst	Didaktiziran, autentičan	Didaktiziran
	Oblik	Monolog, intervju, naslovnica knjige
Svrha zadatka	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje gramatičkih sadržaja	Vježbanje komparacije pridjeva
	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje vokabulara	Uvođenje vremenskih priloga

	Uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji (<i>Landeskunde</i>)	Informacije o turskoj kuhinji, informacije o Deniz Özer
Način uvođenja sadržaja	Direktno/indirektno uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji	Direktno (turska kuhinja i Deniz Özer) i indirektno
Diskriminacija i stereotipi	Diskriminacija	-
	Stereotipi	-

Udžbenik *Schritte international Neu 3+4 A2* napisali su Silke Hilpert, Daniela Niebisch, Sylvette Penning-Hiemstra, Angela Pude i Franz Specht. Udžbenik je objavila izdavačka kuća Hueber 2017. godine. Namijenjen je mladima i odraslima na razini A2.

Prvi analizirani tekst iz ovog udžbenika nalazi se na stranici trideset i šest. Tekst je sastavljen od izjava ljudi koji opisuju svoje prehrambene navike. Valeria na početku postavlja pitanje kako se tko hrani, a Jan, Sören i Arzu opisuju svoje prehrambene navike. Po imenu se za Arzu može pretpostaviti da je turskog podrijetla, a sama u tekstu izjavljuje da se prije trideset godina doselila u Njemačku. Ona govori kako je preuzela brojne prehrambene navike Nijemaca, što se vidi i u njezinu doručku. Arzu objašnjava da jede njemačka jela s mesom, ali da ne jede svinjetinu. Cilj zadatka je uvođenje vremenskih priloga.

A1 Wie oft ...?
 1 56-59 a Wie oft essen die Personen Fleisch? Hören Sie und kreuzen Sie an.

	100%					0%
	immer	meistens	oft	manchmal	selten	nie
1 Eva	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2 Dimi	☐	☐	☐	☒	☐	☐
3 Niki	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4 Tim	☐	☐	☐	☐	☐	☐

b Und Sie? Wie oft essen Sie Fleisch? Erzählen Sie.

A2 Was essen und trinken Jan, Sören und Arzu? Wie oft und wann?
 Machen Sie eine Tabelle und notieren Sie.

Internet-Forum

VALERIA: Man sagt: Die Deutschen essen gern Fleisch und Kartoffeln. Und sie trinken oft Bier. Aber das stimmt doch nicht, oder? Schreibt mir: Was esst und trinkt ihr so?

JAN: Ich bin viel unterwegs und habe oft keine Zeit für eine richtige Mahlzeit. Dann hole ich mir mittags oft nur schnell eine Wurst. Und ich liebe Kaffee. Morgens, mittags, abends – Kaffee kann ich immer trinken. Acht Tassen pro Tag sind es bestimmt.

SÖREN: Ich finde gesundes Essen wichtig. Zum Frühstück gibt es meistens Obst oder Joghurt. Zum Mittagessen gehe ich in die Kantine. Ich nehme fast immer das vegetarische Gericht. Am Abend esse ich oft einen Salat, manchmal Fisch mit Kartoffeln.

ARZU: Ich lebe seit 30 Jahren in Deutschland und habe viele Gewohnheiten übernommen. Zum Frühstück esse ich fast immer ein Marmeladenbrot. Deutsche Fleischgerichte esse ich auch manchmal, aber kein Schweinefleisch.

	Was?	Wie oft?	Wann?
Jan	Wurst Kaffee	oft ...	mittags

zum Frühstück
Mittagessen
Abendessen

fast immer (95–99%)
fast nie (1–5%)

SCHON FERTIG?
Antworten Sie Valeria.

Slika 16: Schritte international Neu 3+4 A2 (str. 36)

Drugi analizirani tekst nalazi se na stranici četrdeset i pet. Tekst govori o turskom restoranu Mustafas Gemüse Kebab u Berlinu. Njemica Trixie Ehlers objašnjava da je to njezin najdraži restoran u Berlinu. U tekstu spominje vrste jela koja se ondje mogu kušati. Posebno ističe tipična turska jela *kebab*, *döner kebab* i *dürüm*. Dalje navodi da je mjesto jako popularno i da je u njemu uvijek gužva. Na kraju teksta daje informacije kako doći do lokala. Ispod teksta slijedi zadatak u kojem treba prepoznati točne i netočne informacije iz teksta. U ovom se tekstu, za razliku od prvog, direktno uvodi tema povezana s turskom kulturom.

Mustafas Gemüse Kebab

So heißt mein Lieblingsimbiss in Berlin. Bei Mustafa gibt es Gemüsekebab, Dürüm mit oder ohne Fleisch, Pommes, Salat und ... hmmm ... Hähnchendöner mit Gemüse!

5 Ich habe noch nirgendwo einen besseren bekommen. Er schmeckt einfach frisch und lecker. Leider finden das viele andere Leute auch. Deshalb sieht es bei Mustafa ziemlich oft so aus wie auf dem Foto. Wer es eilig hat, sollte lieber woanders essen.

10 Tja, Mustafas Döner sind eben wirklich beliebt. Es kann schon mal eine Stunde dauern. Aber dann hat man endlich einen und ... hmmm! Na, möchten Sie jetzt auch einen? Sie bekommen ihn im Stadtteil Kreuzberg, am Mehringdamm 32, nur ein paar Schritte von der U-Bahn-Station Mehringdamm (U6, U7) entfernt. Mustafas Gemüse Kebab hat

15 jeden Tag ab 10:30 Uhr geöffnet. Ach ja, noch was: Auch Mustafas Internetseite ist super: <http://mustafas.de>. Sie ist bunt, laut und lustig.

**Trixie Ehlers
Mein Berlin**

**Heute: Mein
Lieblingsimbiss**

Lesen Sie den Text. Was ist richtig? Kreuzen Sie an. Korrigieren Sie dann die falschen Sätze.

- 1 Bei Mustafa kann man sehr gute Döner essen.
- 2 Man bekommt sein Essen immer sehr schnell. *Man muss oft lange warten.*
- 3 Mit der U3 kann man zum Mehringdamm fahren.
- 4 Am Wochenende hat Mustafa geschlossen.
- 5 Mustafas Internetseite ist interessant und gut gemacht.

PROJEKT

Mein Lieblingsimbiss

Sicher essen Sie auch gern mal etwas zwischendurch. Vielleicht nur einen Apfel oder ein Stück Schokolade? Oder gehen Sie zu einer Imbissbude? Ja? Na wunderbar! In diesem Projekt können Sie Ihren Lieblingsimbiss vorstellen. Wie heißt er? Wo ist er? Wann hat er geöffnet? Was gibt es dort zu essen und zu trinken? Und was ist Ihr Lieblingsessen dort?

- 1 Lesen Sie den Text. Machen Sie dann Notizen zu Ihrem Lieblingsimbiss. Machen Sie auch Fotos von dem Imbiss und Ihrem Lieblingsessen dort.
- 2 Arbeiten Sie in Gruppen. Erzählen Sie von Ihrem Lieblingsimbiss und zeigen Sie Ihre Fotos.

Ich liebe Jannipas Frühlingssrollen. Die sind so lecker! Aber es gibt auch viele Reis- und Nudelgerichte. Sie schmecken alle sehr gut.

Mein Lieblingsimbiss heißt „Jannipas Asien-Markt“.

fünfundvierzig 45 KB **LEKTION 3**

Slika 19: Schritte international Neu 3+4 A2 (str. 45)

Sljedeći tekst je intervju s nogometašicom Deniz Özer i nalazi se na stranici šezdeset i osam. Deniz je stvarna osoba i igra za njemačku žensku nogometnu reprezentaciju. Njezin se otac doselio u Njemačku, a majka joj je Njemica. Prije doseljenja Denizin je otac igrao nogomet u turskom prvoligaškom klubu, no nakon dolaska u Njemačku našao je posao u Opel. Njezin je brat također nogometaš. Na kraju teksta novinarka joj postavlja pitanje kuca li njezino srce za Njemačku ili za Tursku. Deniz na to odgovara da ne želi birati, nego da uvijek odabire obje države. U tom se tekstu ponovo izravno donose informacije povezane s Turcima.

Frau Özer bleibt am Ball

Frau Özer, Ihr Vater Salih ist Türke und Ihre Mutter Barbara ist Deutsche. Erzählen Sie uns ein bisschen über Ihre Familie?

Mein Vater kommt aus Muş im Osten der Türkei. Er ist 1985 nach Deutschland gekommen, als Erster aus seiner Familie. Ein paar Jahre später ist dann seine ältere Schwester auch hierher gekommen. Papa hat bei Opel in Rüsselsheim gearbeitet. Gewohnt hat er in Mainz-Bischofsheim. Dort hat er meine Mutter kennengelernt. Sie kommt von da und hat Bürokauffrau gelernt.

Ihr Vater spielte früher als Fußballprofi beim türkischen Erstliga-Klub Muşspor, später dann auch für Eintracht Frankfurt und Darmstadt 98. Sie selbst spielen in der deutschen Bundesliga und auch Ihr Bruder Can ist ein leidenschaftlicher Fußballspieler ...

Jetzt haben Sie noch meine Mutter vergessen. Sie interessiert sich auch sehr für Fußball und sie hat für uns vieles erst möglich gemacht. Immer hat sie uns zum Training oder zu den Spielen gefahren. Auch heute noch kümmert sie sich um alles und ist überall mit dabei.

Die Özers sind also eine richtige Fußball-Familie?

Ja, das stimmt. Fußball ist für uns sehr wichtig. Für mich war es zuerst ja nur ein Hobby. Erst später habe ich gesehen, dass ich sogar einen Beruf daraus machen kann.

Und so haben Sie heute zwei Berufe.

Richtig. Nach meinem Realschulabschluss habe ich auch eine Ausbildung als Kauffrau für Bürokommunikation gemacht. Ich musste mich ja darum kümmern, wie ich später mein Geld verdiene.

Das klingt sehr vernünftig. Sie stehen mit beiden Beinen voll im Leben. Kann man das so sagen?

Na ja, ich denke immer positiv. Und ich möchte immer mein Bestes geben. Ich glaube, wenn man wirklich etwas will, dann kann man alles schaffen. Dann kann man auch Träume wahr machen.

Schlägt Ihr Herz mehr für Deutschland oder für die Türkei?

Ich bin in Deutschland aufgewachsen. Hier lebe und arbeite ich und hier fühle ich mich zu Hause. Aber ein großer Teil meiner Familie ist türkisch und dann habe ich auch viele Freunde aus ganz verschiedenen Ländern. Deshalb sage ich nicht „oder“. Ich sage lieber „und“: Mein Herz schlägt also für Deutschland und für die Türkei.

Deniz Özer

Geboren: 1987 in Flörsheim am Main · Berufe: Profifußballerin, Kauffrau · Verein: TSV Schott Mainz · Staatsangehörigkeit: deutsch und türkisch · Das mag sie gern: Lachen, Döner essen, mit Freunden zusammen sein, Schokolade

1 Lesen Sie den Text. Was ist richtig? Kreuzen Sie an.

- a Deniz ist in Deutschland geboren.
- b Alle in der Familie interessieren sich für Fußball, nur die Mutter nicht.
- c Deniz hat keine Ausbildung.
- d Deniz fühlt sich in der Türkei und in Deutschland wohl.
- e Deniz hat einen deutschen Pass.

2 Was ist Ihre Meinung zum Thema „Fußball“?

Für mich ist Fußball nicht so wichtig. Ich interessiere mich mehr für ...

Ich spiele selbst gern Fußball. Mein Verein heißt ...

Na stranici sto jedanaest nalazi se nekoliko zadatka u kojima se vježba komparacija pridjeva. Među tim zadatcima nalazi se jedan u kojem su sadržaji o kulturi i civilizaciji indirektno uvedeni. U zadatku su navedeni različiti pokloni koji se mogu kupiti Dorini, liku iz knjige. Među njima su i tri turistička vodiča za gradove London, Prag i Istanbul. Treba istaknuti kako su u prethodnom zadatku označene Dorinine preferencije te je Istanbul naveden kao njezin najdraži grad od triju navedenih gradova.

C3 Dorina hat viele Interessen.

a Was mag sie? Was macht sie gern/lieber ...? Sprechen Sie.

Ausgehen:	Theater ++	Kino ++	Fußballstadion +++
Musik:	Jazz +	Rock ++	Hip-Hop +++
Sport:	Tischtennis +	Tennis ++	Fußball ++
Essen:	Pizza +	Salat ++	Pudding +++
Städte:	London +	Prag ++	Istanbul +++

Komparation mit *als* und *wie*

... schöner <i>als</i> ...	≠
... (<i>genau</i>)so gern <i>wie</i> ...	=

Dorina geht *genauso* gern ins Kino *wie* ins Theater.

Sie mag Rockmusik *lieber als* Jazz. Am liebsten mag sie Hip-Hop.

b Dorina hat Geburtstag. Was schenken Sie ihr? Sie haben 40 Euro. Arbeiten Sie zu dritt. Wählen Sie mindestens drei verschiedene Dinge aus dem Schaufenster und sprechen Sie.

- London, PRAG, Istanbul: 12,- €
- Tennisracket: 39,- €
- Tabletttennis: 10,- €
- Soccer ball: 17,- €
- KINO: 9,- €
- Eintrittskarte: 11,- €
- DEUTSCHES THEATER: 27,- €
- Musik für dein Handy, Tablet oder deinen PC je: 20,- €
- Italiensche Küche: 8,- €
- RAFFINIERTER PUDDING: 14,- €
- INTERNATIONALE SALATE: 8,- €

- Also, ich schlage vor, wir kaufen eine Karte fürs Kino.
- Aber sie geht doch lieber ins Stadion. Und ein Fußballticket ist nur zwei Euro teurer als eine Kinokarte.
- Ja, und einen Musikgutschein finde ich auch gut. Sie mag am liebsten Hip-Hop.
- Ja, genau. Und sie mag ...

C4 Im Kurs: Machen Sie ein „Plakat der Superlative“.
Finden Sie weitere Fragen.

Wer ist ... (groß/jung)? Wer ist ... (lange) verheiratet? Wer wohnt ... (weit) entfernt?
Wer kocht ... (häufig) selbst? Wer fährt ... (lange) zum Deutschkurs? ...

- Wer fährt am längsten zum Kurs? Amir, brauchst du nicht eine Stunde?
- Ja, aber ich glaube, Milena fährt noch länger.
- Ja, das stimmt, ich fahre eine Stunde und 20 Minuten.

SCHON FERTIG? Was mögen Sie gern/lieber/am liebsten? Schreiben Sie.

Wer fährt am Längsten zum Kurs?
Milena: 1:20 Stunden

Slika 21: Schritte international Neu 3+4 A2 (str. 111)

Prva dva opisana teksta pripadaju međukulturnom pristupu jer se u njima naglašava prožimanje njemačke i turske kulture te njihovo međudjelovanje. U prvom primjeru (Arzu) riječ je o osobi turskog podrijetla koja je zbog utjecaja njemačke kulture djelomično promijenila

svoje prehrambene navike, dok je u drugom primjeru (Trixie Ehlers) vidljiv vrlo jak utjecaj turske kuhinje na domicilno stanovništvo u Njemačkoj. Ostali tekstovi pripadaju primarno komunikacijskom pristupu jer se u njima nakon iznošenja informacija od polaznika traži da iznese svoja razmišljanja povezana s temom.

Tekstovi u udžbeniku pokazuju velik utjecaj turske kulture na njemačku, posebice turske kuhinje, koja je dobro prihvaćena i među Nijemcima. Također, ponavlja se pozitivan prikaz osoba turskog podrijetla koje su u Njemačkoj druga generacija useljenika. To se proteže u tekstovima o Arzu, turskoj kuhinji i nogometašici Deniz. Ti se tekstovi mogu shvatiti kao poticaj za nove useljenike i dobri su primjeri integracije Turaka u njemačko društvo. O osobama turskog podrijetla stvara se slika da su potpuno integrirane u njemačko društvo. Naglašavanjem vrlo uspješnih primjera integracije, kao što je tekst o nogometašici Deniz Özer, stvara se idealizirana predodžba o životu osoba turskog podrijetla u Njemačkoj, koja ipak nije realna za većinu useljenika.

Tablica 10: Studio (express) B1

Osnovni podaci		
Autor i naziv udžbenika	Funk, Hermann, Christina Kuhn. <i>Studio (express): Kompaktkurs Deutsch: Deutsch als Fremdsprache. B1, Kursbuch, Übungsbuch</i>	
Mjesto izdavanja, izdavač i godina	Berlin: Cornelsen Verlag, 2017.	
Kriteriji		
Konceptcija udžbenika	Ciljna skupina	Odrasli
	ZEROJ	B1
	Predznanje	A2
	Analizirani dio udžbeničkog seta	Integrirani udžbenik i vježbenica
Kontekst/tema	Tečaj njemačkog/obrazovanje	-
	Kuhinja/hrana	-
	Poznate osobe turskog podrijetla	Redatelj Fatih Akin
	Ostalo	Migracije, Njemačka kao useljenička zemlja, turski običaji
Tekst	Didaktiziran, autentičan	Didaktiziran
	Oblik	Monolog, natuknice uz slušni tekst

Svrha zadatka	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje gramatičkih sadržaja	-
	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje vokabulara	Uvođenje vokabulara povezanog s temom migracija
	Uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji (<i>Landeskunde</i>)	Uvođenje sadržaja o migracijama, <i>gastarbajterima</i> , informacije o Fatihu Akinu
Način uvođenja sadržaja	Direktno/indirektno uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji	Direktno
Diskriminacija i stereotipi	Diskriminacija	-
	Stereotipi	-

Hermann Funk i Christina Kuhn autori su udžbenika *Studio (express): Kompaktkurs Deutsch: Deutsch als Fremdsprache. B1*. Udžbenik je izdao nakladnik Cornelsen 2017. godine. Namijenjen je odraslima koji su savladali razinu A2 i kreću na razinu B1. U usporedbi s drugim udžbenicima u njemu se nalazi više sadržaja povezanih s Turcima i Turskom.

Unternehmen+Märkte | Gesellschaft Wer die internationalen Kommunikationsregeln nicht kennt, bekommt Probleme in einer zusammenwachsenden Welt.

Andere Länder, andere Sitten

Der britische Biologe Desmond Morris teilt die Nationen nach Arm-Zonen: In Ellenbogen-Ländern wie Spanien, Italien, Griechenland, Türkei, Indien und Südamerika beträgt der Abstand zum Gesprächspartner gerade mal Oberarmlänge. Hier sind persönliche Beziehungen wichtig und oft Voraussetzung für spätere Geschäftsverhandlungen. Alles Private ist deshalb ein passendes Smalltalk-Thema. Komplimente dürfen direkt und sehr persönlich sein. In Handgelenk-Kulturen wie Frankreich, USA, Russland, den arabischen Ländern, China und Australien beträgt der Abstand, den Gesprächspartner als angenehm empfinden, Fast-Armlänge. Obwohl Smalltalk-Themen auch Privates betreffen, ist man indirekter. Ein Gespräch über einen Prominenten ist deshalb passender als die Frage nach der Familie.

Komplimente für gute Leistungen sind besser als ein oberflächlich wirkendes Lob für gutes Aussehen. In Fingerspitzen-Staaten wie Deutschland, England, den skandinavischen Ländern, Kanada oder Japan ist körperlicher Abstand wichtig. Gespräche über das Privatleben sind teilweise tabu. Komplimente über Beruf und Firma hört man in diesen Ländern gern, ein Lob zur Person oder zur Kleidung ist dagegen unpassend. Unabhängig von der Arm-Zonen-Theorie gelten für das professionelle Plaudern folgende Regeln: Fragen nach regionalen Speisen, am besten mit einem Lob für die Küche verbunden, sowie Komplimente über lokale Sehenswürdigkeiten werden weltweit als passender Gesprächsanfang akzeptiert. Auch das Wetter ist ein überzeugendes Thema, aber nur, wenn man es loben kann.

b) Ergänzen Sie die Tabelle mit den Informationen aus dem Zeitungsartikel in a).

	Länder/Regionen	Das sollte man tun.	Das sollte man nicht tun.
Ellenbogen-Länder.	Spanien, Italien, ...	.....	.....

c) Und Sie? In welcher Arm-Zone leben Sie? Stimmen die Aussagen? Diskutieren Sie.

Slika 22: Studio (express) (str. 81)

Prvi tekst nalazi se na stranici osamdeset i jedan, pod naslovom „Andere Länder, andere Sitten“. Govori o internacionalnim pravilima komunikacije, o različitom shvaćanju osobnog

prostora u različitim zemljama te o temama koje se smatraju prihvatljivima, odnosno tabu u neobaveznom razgovoru. U tom tekstu Turska je svrstana među zemlje u kojima ljudi razgovaraju na najmanjoj udaljenosti, što podrazumijeva da su Turci vrlo otvoren narod i da kod njih postoji manji broj tabu tema u svakodnevnom razgovoru. Za njih je razgovor o privatnom životu sasvim prihvatljiv, dok bi narodi iz drugih dviju skupina to smatrali neprikladnim.

Migration gehört zu Deutschland

Deutschland erlebte in seiner Geschichte Einwanderung und Auswanderung. Geschichte aktuell-Reporter Pieter Hofer präsentiert Ihnen einige Fakten. Testen Sie Ihr Wissen!

<p>1. Wohin wanderten die meisten Deutschen aus?</p> <p>☐ In die USA.</p> <p>☐ Nach Australien.</p> <p>☐ Nach Brasilien.</p>	<p>3. Woher kommen viele Migranten, die in Deutschland leben?</p> <p>☐ Aus den USA.</p> <p>☐ Aus der Schweiz.</p> <p>☐ Aus der Türkei.</p>	<p>5. 1933 wanderten viele Menschen aus Deutschland wegen ...</p> <p>☐ der Nationalsozialisten aus.</p> <p>☐ der Arbeitslosigkeit aus.</p> <p>☐ einer Naturkatastrophe aus.</p>
<p>2. Wie viele Migranten leben heute in Deutschland?</p> <p>☐ Zwei Millionen.</p> <p>☐ Fünf Millionen.</p> <p>☐ Sieben Millionen.</p>	<p>4. Ende des 19. Jahrhunderts zogen viele polnische Arbeiter ...</p> <p>☐ nach Hamburg.</p> <p>☐ ins Ruhrgebiet.</p> <p>☐ nach Bayern.</p>	<p>Migrat j on, die, lateinisch migratio = (Aus)wanderung, zu: migrare = wandern, wegziehen; a. Wanderung oder Bewegung bei Gruppen von Tieren oder Menschen; b. Abwanderung in ein anderes Land, in eine andere Gegend, an einen anderen Ort</p>

II Geschichte aktuell | Wissen

1 Migration: gehen und ankommen

1 Was ist Migration? Lesen Sie die Definition zum Begriff *Migration* im Magazin und die Sätze 1.–4. Wer ist ausgewandert? Kreuzen Sie an und vergleichen Sie.

1. Romano Amato zog 1964 wegen der Arbeit nach Deutschland und blieb da.
2. Sylvia und Peter Walter machen neun Wochen Urlaub auf Hawaii.
3. Annette Franck zieht von den Eltern in eine WG. Sie bleibt aber in ihrer Heimatstadt.
4. Frau Kranz ist eine Zahnärztin aus Deutschland. Sie lebt und arbeitet in Norwegen.

2 Ein- und Auswanderung in Deutschland

01-2

- a) Machen Sie den Wissenstest oben.
- b) Lesen Sie nur die ersten Sätze der Magazin-Beiträge auf Seite 103 und bringen Sie die Abschnitte in eine zeitliche Reihenfolge.
- c) Lesen Sie die Magazin-Beiträge komplett und überprüfen Sie Ihre Antworten aus a). Sammeln Sie Informationen zu den Auswanderergruppen.

Gastarbeiter – Auswanderer nach Übersee – polnische Arbeiter – Menschen, die von den Nationalsozialisten verfolgt wurden – Spätaussiedler – Flüchtlinge

Slika 23: Studio (express) (str. 102)

Drugi tekst nalazi se na stranici sto dva i sto tri. Tekst govori o povijesti migracija u Njemačkoj, točnije o migracijama iz Njemačke i u Njemačku. U tom tekstu Turci se spominju kao useljenici koji su došli u Njemačku nakon gospodarskog razvitka pedesetih godina dvadesetog stoljeća.

Für das „Wirtschaftswunder“ in den 1950er Jahren brauchten deutsche Firmen dringend Arbeitskräfte. Sie ließen sie in Italien, Spanien, Portugal oder in der Türkei anwerben. Am 10. September 1964 kam der millionste sogenannte Gastarbeiter nach Deutschland. Es war der Portugiese Armando Rodrigues. Er kehrte später in seine Heimat zurück, aber viele sind geblieben. Heute leben mehr als sieben Millionen Migrantinnen und Migranten in Deutschland.

Ende des 19. Jahrhunderts wurden mit dem Beginn der Industrialisierung Arbeitskräfte in Deutschland knapp. Deshalb wanderten Menschen aus Polen nach Deutschland ein. Die meisten zogen ins Ruhrgebiet. Sie arbeiteten im Bergbau oder in der Stahlindustrie. Ab 1933 mussten viele Menschen Deutschland verlassen, weil sie von den Nationalsozialisten verfolgt wurden. Diese Emigranten flohen unter anderem in die USA, nach Südamerika, in die Türkei oder nach Skandinavien.

Im 19. Jahrhundert wanderten viele Menschen aus Deutschland und anderen Ländern Europas aus. Es gab viele Gründe: fehlender Landbesitz, hohe Arbeitslosigkeit, religiöse oder politische Verfolgung, oder einfach der Wunsch nach mehr Freiheit. Die meisten Auswanderer gingen nach „Übersee“. Obwohl die Reise teuer und gefährlich war, schifften sich bis 1914 ca. vier Millionen Deutsche in die USA, 89.000 nach Brasilien, 86.000 nach Kanada und 56.000 nach Australien aus.

Seit Ende der 1980er Jahre sind mehr als zwei Millionen deutsche Spätaussiedler aus Russland, Rumänien oder Kasachstan nach Deutschland gekommen. Zurzeit wandern jährlich wieder über 100.000 Deutsche aus. Die Schweiz und die USA sind die beliebtesten Ziele. Viele Auswanderer suchen aber auch Arbeit in den Nachbarländern Polen und Österreich oder auf den britischen Inseln. Die meisten wollen irgendwann nach Deutschland zurückkehren. 2015 war Deutschland das Ziel von 1,1 Millionen Flüchtlingen vor allem aus dem Nahen Osten, Afghanistan und Nordafrika.

Geschichte aktuell | Wissen 12

3 Textinhalte wiedergeben

03

a) Sammeln Sie die Daten und Zahlen in einem Zeitstrahl und vergleichen Sie.

b) Berichten Sie über die neuere Ein- und Auswanderungsgeschichte Deutschlands.

***

4 Gründe für Migration. Warum wandern Menschen aus ihrer Heimat aus? Sprechen Sie über Gründe und schreiben Sie einen Bericht.

Textbausteine

Gründe für Migration

Die Menschen verlassen ihr Land wegen politischer Konflikte / weil ...
 Sie sind unzufrieden mit ... Deshalb ...
 Es gibt Flüchtlinge, die Asyl beantragen, weil ...
 Sie haben Angst, dass ... / Das größte Problem ist wahrscheinlich ...
 Sie wollen/hoffen ... / Sie wünschen sich, dass ...

einhundertdrei

103

Sljedeći tekst nalazi se u sklopu iste lekcije na stranici sto i šest. Riječ je o tekstu koji se bavi Fatihom Akinom. U njemu Fatih Akin govori o svojem projektu, filmu o talijanskim useljenicima u Njemačkoj. Pojašnjava kako je jako želio sudjelovati u tom projektu jer se radnja odvija u vrijeme kad su se njegovi roditelji doselili u Njemačku.

33 Migration

7 Das ist die Generation meiner Eltern. Lesen Sie den Artikel über Fatih Akin. Sammeln Sie Informationen zu den Punkten und berichten Sie.

Fatih Akin (Alter, Geburtsort, Beruf, Interessen) – Akins Gründe, diesen Film zu machen – die Amatos: eine türkische Familie? – die Themen des Films

Film* Revue

„Da geht es um Gastarbeiter, die Generation meiner Eltern, um Familie, Heimat.“

Film* Revue berichtet über großartiges Kino

Regisseur Fatih Akin: „Solino“

Fatih Akin, dessen Eltern aus der Türkei kommen, wurde 1973 in Hamburg-Altona geboren. Er ist ein sehr erfolgreicher Regisseur, Schauspieler und Produzent. Fatih Akin erzählt von Menschen, deren Lebenswege schwierig aber spannend sind, weil sie aus der Heimat weggegangen sind. Ein Bericht von Ursula Betge

Mit viel Gefühl erzählt Fatih Akin die Migrationserfahrungen der italienischen Familie Amato im Ruhrpott. Fatih Akin, dessen türkische Wurzeln auch für dieses Filmprojekt von Vorteil waren, zeigt sich mit „Solino“ italienischer als ein Italiener. Er erklärt: „Das Drehbuch war einfach wie maßgeschneidert für mich! Schon

beim Lesen wusste ich: Das muss ich machen! Da geht es um Gastarbeiter, die Generation meiner Eltern, um Familie, Heimat. Die Amatos hätten ebenso gut Türken sein können. Für mich sind das einfach Gastarbeiter, unsere Leute! Jetzt sehe ich den Film auch als Denkmal für die erste Generation, für meine Onkel und Tanten.“

Der Film thematisiert also nicht nur das private Schicksal einer Gastarbeiterfamilie in Deutschland, sondern zeigt einen Teil deutsch-italienischer Geschichte. Man lernt viel über die Schwierigkeiten, die sich mit dem Weggehen und Heimkehren verbinden und was es bedeutet, sich fremd zu fühlen. Das ist großes Kino!

8 Relativpronomen im Genitiv

14 U8-9

a) Lesen Sie die Sätze und markieren Sie die Verben im Nebensatz wie im Beispiel.

Hauptsatz 1

Hauptsatz 2

- Fatih Akin wurde 1973 in Hamburg-Altona geboren. Seine Eltern kommen aus der Türkei.
Fatih Akin, dessen Eltern aus der Türkei kommen, wurde 1973 in Hamburg geboren.
- Das Restaurant war die erste Pizzeria im Ruhrgebiet. Sein Name ist „Solino“.
Das Restaurant, dessen Name „Solino“ ist, war die erste Pizzeria im Ruhrgebiet.
- Rosa wollte nicht nach Deutschland. Ihr Vater war gerade gestorben.
Rosa, deren Vater gerade gestorben war, wollte nicht nach Deutschland.
- Gigi und Giancarlo treffen sich nach zehn Jahren wieder. Ihre Lebenswege sind unterschiedlich.
Gigi und Giancarlo, deren Lebenswege unterschiedlich sind, treffen sich nach zehn Jahren wieder.

Slika 25 Studio (express) (str. 106)

Na stranici sto i osam nalazi se slušni tekst o Hatice Aykün i Franki Potente. Hatice Aykün je stvarna osoba, novinarka i spisateljica turskog podrijetla koja se s roditeljima uselila u Njemačku.

Migrationsgeschichten: Ich lebe in ...

a) Hören Sie den Radiobeitrag. Welche Aussagen sind richtig? Kreuzen Sie an.

Hatice Akyün,
Journalistin und
Schriftstellerin
türkischer Herkunft

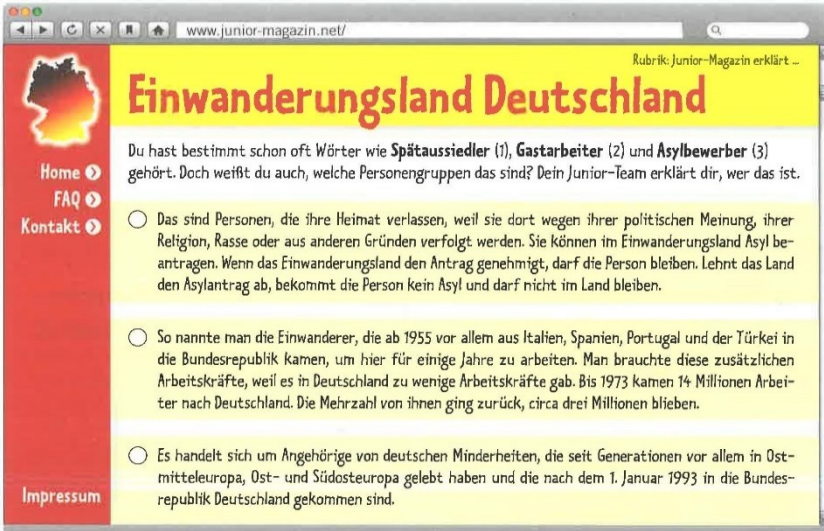
Franka Potente,
Schauspielerin und
Schriftstellerin
deutscher Herkunft

1. Sie lebt in Deutschland, weil ihre Eltern Gastarbeiter in Berlin waren.
2. Ihre Eltern sprechen wenig Deutsch, sie haben keinen Deutschkurs gemacht.
3. Sie spricht nicht so gut Türkisch. Deshalb schreibt sie auf Deutsch.
4. Sie war viele Male in den USA – zum Studium, beruflich und auch privat.
5. Potente lebt jetzt wegen der guten Angebote in Film und Fernsehen in den USA.
6. Sie spricht fließend Englisch und spielt auch in amerikanischen Serien und Filmen.

b) Sind Hatice Akyün und Franka Potente Migrantinnen? Lesen Sie noch einmal die Definition auf Seite 102. Begründen Sie dann Ihre Meinung schriftlich.

Slika 29 Studio (express) (str. 108)

a) Lesen Sie den Online-Artikel. Ordnen Sie die Begriffe einer Definition zu.

Rubrik: Junior-Magazin erklärt ...

Einwanderungsland Deutschland

Du hast bestimmt schon oft Wörter wie **Spätaussiedler** (1), **Gastarbeiter** (2) und **Asylbewerber** (3) gehört. Doch weißt du auch, welche Personengruppen das sind? Dein Junior-Team erklärt dir, wer das ist.

- Das sind Personen, die ihre Heimat verlassen, weil sie dort wegen ihrer politischen Meinung, ihrer Religion, Rasse oder aus anderen Gründen verfolgt werden. Sie können im Einwanderungsland Asyl beantragen. Wenn das Einwanderungsland den Antrag genehmigt, darf die Person bleiben. Lehnt das Land den Asylantrag ab, bekommt die Person kein Asyl und darf nicht im Land bleiben.
- So nannte man die Einwanderer, die ab 1955 vor allem aus Italien, Spanien, Portugal und der Türkei in die Bundesrepublik kamen, um hier für einige Jahre zu arbeiten. Man brauchte diese zusätzlichen Arbeitskräfte, weil es in Deutschland zu wenige Arbeitskräfte gab. Bis 1973 kamen 14 Millionen Arbeiter nach Deutschland. Die Mehrzahl von ihnen ging zurück, circa drei Millionen blieben.
- Es handelt sich um Angehörige von deutschen Minderheiten, die seit Generationen vor allem in Ostmitteleuropa, Ost- und Südosteuropa gelebt haben und die nach dem 1. Januar 1993 in die Bundesrepublik Deutschland gekommen sind.

Impressum

b) Lesen Sie noch einmal und beantworten Sie die Fragen.

1. Wann kann eine Person Asyl beantragen?
2. Woher kommen die meisten Spätaussiedler, die heute in Deutschland leben?
3. Warum kamen in den 1950er Jahren viele Migranten nach Deutschland?

Slika 26 Studio (express) (str. 108)

Zadnji tekst nalazi se odmah ispod slušnog teksta na stranici sto osam. Tekst govori o Njemačkoj kao useljenskoj zemlji. Tri su odlomka, odnosno definicije useljenika koje treba povezati s trima pojmovima. U odlomku o *gastarbajterima* ponovno se spominje Turska kao zemlja iz koje je došao jedan dio radnika. Cilj zadatka je usvajanje pojmova *Spätaussiedler*¹⁹³,

¹⁹³ hrv. pripadnici njemačkih manjina koji su generacijama živjeli u Istočnoj i Južnoj Europi te dijelom u Aziji

*Gastarbeiter*¹⁹⁴, *Asylbewerber*¹⁹⁵, dakle riječ je o direktnom poučavanju sadržaja o kulturi i civilizaciji.

Tekst o pravilima komunikacije i tekst o Fatihu Akinu pripadaju međukulturnom pristupu. Prvi tekst navodi polaznika da preispita svoje reakcije i postupke prema komunikacijskim navikama ljudi koji dolaze iz različitih zemalja, dok tekst o Fatihu Akinu donosi perspektivu osobe s migracijskom pozadinom, što doprinosi boljem razumijevanju strane kulture. Ostali tekstovi pripadaju diskurzivnom pristupu kojim se pojedinca uključuje u diskurs povezan s temom migracija i Njemačke kao useljeničke zemlje.

Predodžba koja se stvara navedenim tekstovima jest ta da su migracije i useljenici sastavni dio njemačke kulture i povijesti te da su uobičajena pojava u svakodnevnom životu Njemačke. Dio teksta o povijesti migracija pojašnjava zašto su se stranci uselili u Njemačku i što je to značilo za državu, što može doprinijeti većem razumijevanju među ljudima te potaknuti rušenje predrasuda. Moguće objašnjenje za tako veliku količinu informacija o migracijama i useljenicima u usporedbi s prijašnjim godinama jest migrantska kriza koja je 2015. godine pogodila Europu, a posebno Njemačku.¹⁹⁶

Tablica 11: Mit uns B1+

Osnovni podaci		
Autor i naziv udžbenika	Breitsameter, Anna, Klaus Lill, Christiane Seuthe, Margarethe Thomasen. <i>Mit uns B1+ Kursbuch</i>	
Mjesto izdavanja, izdavač i godina	München: Hueber Verlag, 2017.	
Kriteriji		
Konceptcija udžbenika	Ciljna skupina	Mladi
	ZEROJ	B1+
	Predznanje	B1
	Analizirani dio udžbeničkog seta	Udžbenik
Kontekst/tema	Tečaj njemačkog/obrazovanje	Učenica iz Turske jednu godinu u austrijskoj školi

¹⁹⁴ hrv. radnik na privremenom radu

¹⁹⁵ hrv. tražitelj azila

¹⁹⁶ Sanja Bježančević, „Migrantska kriza u Europskoj uniji – izazovi, europska sigurnost i zaštita temeljnih prava“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 40 (2019), 1232

	Kuhinja/hrana	-
	Poznate osobe turskog podrijetla	-
	Ostalo	-
Tekst	Didaktiziran, autentičan	Didaktiziran
	Oblik	Dijalog, monolog
Svrha zadatka	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje gramatičkih sadržaja	Vježbanje konjunktiva II
	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje vokabulara	Vokabular povezan s temom učenika u inozemstvu
	Uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji (<i>Landeskunde</i>)	-
Način uvođenja sadržaja	Direktno/indirektno uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji	Indirektno (uvođenje osnovnih sadržaja o Istanbulu i obrazovanju)
Diskriminacija i stereotipi	Diskriminacija	-
	Stereotipi	-

Udžbenik *Mit uns B1+* napisali su autori Anna Breitsameter, Klaus Lill, Christiane Seuthe i Margarethe Thomasen. Izdavačka kuća Hueber udžbenik je objavila 2017. godine. Set čine udžbenik i radna bilježnica, a namijenjeni su mladima.

Tekst za analizu nalazi se na stranicama šezdeset šest i šezdeset sedam. Prvi dio napisan je u obliku razgovora između Zehre i njezine obitelji kod koje će stanovati u Austriji. Njezina nova austrijska obitelj javlja joj se s informacijama gdje i kada će doći po nju. Puno više o Zehri i njezinom iskustvu doznajemo na sljedećoj stranici. Zehra ima šesnaest godina i kao učenica dolazi na jednu godinu u Austriju. Dolazi iz Istanbula, gdje pohađa njemačku školu. Dio nastave sluša na njemačkom, tako da već prilično dobro govori njemački. Iako je prije dolaska u Wels u Austriji već dugo učila njemački, pri sporazumijevanju je u početku zbog dijalekta imala probleme. Na kraju teksta Zehra navodi kako je za vrijeme svojeg boravka u Austriji uspjela savladati i dijalekt. Ispod teksta slijedi zadatak koji se koristi sadržajem teksta, a nakon toga se u zadatku na primjerima rečenica iz teksta vježba konjunktiv II.

U ovom primjeru radi se primarno o međukulturnom pristupu poučavanju o kulturi i civilizaciji. Zehra donosi priču o zemlji njemačkoga govornog područja, ali iz perspektive strankinje, što potiče pojedinca na bolje razumijevanje strane kulture.

9

www.zeitimausland.at/erfahrungsberichte

Von Istanbul nach Wels

Die 16-jährige Zehra aus der Türkei hat es gewagt und ein Auslandsschuljahr in Österreich verbracht. Sie hat für euch ihre Erfahrungen aufgeschrieben.

1 Berge, Mozart und Wiener Schnitzel – das war schon fast alles, was ich über Österreich wusste, bevor ich in der kleinen oberösterreichischen Stadt Wels ein Auslandsschuljahr gemacht habe. Eigentlich wäre ich lieber in eine Großstadt gegangen, denn ich komme aus Istanbul. Aber ich habe einen Platz in Wels bekommen.

2 Ich gehe in Istanbul auf eine deutsche Schule. Bei uns werden viele Fächer auf Deutsch unterrichtet. Ich spreche also schon ganz gut Deutsch. Allerdings ist das österreichische Deutsch ganz anders als Hochdeutsch. Kartoffeln heißen hier z. B. *Erdäpfel* und Tomaten *Paradeiser*. Wenn man im Supermarkt eine Tüte möchte, muss man ein *Sackerl* verlangen. In den ersten Wochen habe ich fast nichts verstanden und musste dauernd nachfragen. Manchmal habe ich einfach so getan, als ob ich alles verstanden hätte.

3 Der Unterricht in der Schule war ziemlich anstrengend. Fächer wie Wirtschaft oder Geschichte fand ich am Anfang ziemlich schwer. Ich konnte oft nicht richtig folgen, weil ich viele Wörter nicht verstanden habe. Trotzdem bin ich gern in die Schule gegangen. Meine Mitschüler waren total neugierig auf die Türkei und haben mir viele Fragen gestellt. Wenn die Schule nicht gewesen wäre, hätte ich sicher nicht so viele nette Leute kennengelernt.

4 Auch zu meiner Gastfamilie hatte ich ein gutes Verhältnis. Für mich als Mädchen und Einzelkind war es ungewohnt, drei Brüder zu haben. Zum Shoppen oder Weggehen hätte ich schon gerne eine Gastschwester gehabt. Aber die Jungs¹ waren total nett und haben mir ganz viel geholfen, übrigens auch bei diesem Text. Am besten haben mir die Familienausflüge nach Wien und Salzburg gefallen. In Salzburg steht übrigens auch das Geburtshaus von Mozart.

5 Natürlich hatte ich manchmal auch ein bisschen Heimweh. Richtig schlimm war das aber nur, als mir meine Mutter am Telefon gesagt hat, dass mein Hund krank ist. Da wäre ich² am liebsten in den nächsten Flieger² gestiegen und nach Hause geflogen. Zum Glück wurde mein Hund bald wieder gesund. Seit zwei Wochen bin ich wieder zurück in der Türkei. Wenn ich meine österreichischen Freunde vermisse, chatte ich mit ihnen, manchmal sogar auf Österreichisch. Das kann ich inzwischen.

1 umgangssprachliche Pluralform für Jungen 2 umgangssprachlich für Flugzeug

c Lies den Online-Zeitschriftenartikel in b noch einmal. Was erfährst du über die Themen a – e ?
Mach Notizen und vergleiche dann mit deiner Partnerin / deinem Partner.

<p style="font-size: 10px; margin: 0;"><i>Gastland</i></p> <ul style="list-style-type: none"> <li style="margin: 2px 0;">– wusste nicht viel darüber <li style="margin: 2px 0;">– lieber in Großstadt <li style="margin: 2px 0;">– ... 	<ul style="list-style-type: none"> <li style="margin: 2px 0;">• Zum Thema ... habe ich mir notiert, dass Zehra ... Hast du das auch? <li style="margin: 2px 0;">• Ja, das habe ich auch aufgeschrieben. Ich habe auch noch notiert, dass .../Nein, das habe ich nicht aufgeschrieben. Aber ich habe notiert, dass ...
---	---

© AB, Ü14–15

Slika 32 Mit uns B1+ (str. 67)

4.6.1. Usporedba predodžbi iz udžbenika i statističkih podataka za 2016. i 2017. godinu

Statistički podaci za 2016. i 2017. godinu objavljeni su zajedno, zbog čega je teško razdvojiti podatke koji se zasebno odnose na jednu i drugu godinu. Iz tog razloga statistički podaci iz tih dviju godina bit će uspoređeni zajedno s udžbenicima iz 2016. i 2017. godine. Izvještaj za 2016. i 2017. godinu znatno je kraći od ostalih te ističe samo dvije velike teme, a to su posao i obrazovanje te poznavanje njemačkog jezika. Što se tiče područja poslovnog života i obrazovanja, statistički podaci pokazuju da su posao i obrazovanje, odmah nakon

obiteljskih razloga, dva najčešća razloga za useljenje Turaka u Njemačku. Turci se u usporedbi s drugim useljenicima znatno koriste tzv. plavom kartom, što znači da se useljavaju i visokoobrazovani stručnjaci različitih područja. Poznavanje njemačkog jezika jedan je od uvjeta za preseljenje u Njemačku ako je razlog preseljenja životni partner. Kao rezultat toga više od 60% onih koji dolaze u Njemačku iz obiteljskih razloga već ima najmanje osnovno znanje njemačkog jezika.

2016. i 2017. godine nakon migrantske krize u Njemačku se uselio vrlo velik broj stranih državljana. Ta je okolnost utjecala na svijest domicilnog stanovništva o useljenicima u zemlji, a odrazila se i u udžbenicima njemačkog jezika za strance. U 2016. i 2017. godini izdano je više udžbenika s turskim sadržajima, a i svaki od tih udžbenika u usporedbi s drugim analiziranim udžbenicima sadrži više sadržaja o Turcima. Već u prvom analiziranom udžbeniku *DaF kompakt neu* nailazimo na tekst koji govori o ljetnom tečaju njemačkog jezika u kojem sudjeluje i studentica Leyla iz Ankare. Tim se tekstom, s jedne strane, ponovo stvara slika o turskim useljenicima bez osnovnih jezičnih kompetencija, što je suprotno statističkim podacima za to razdoblje. S druge pak strane, sadržaj teksta istovremeno upućuje na zainteresiranost turskih useljenika za integracijom u njemačko društvo, o čemu svjedoče i statistički podaci već iz 2015. godine.

Tema poslovnog života nastavlja se i u sljedećem analiziranom udžbeniku *DaF leicht*. U njemu nalazimo tekst o poslovnoj suradnji između gradova Frankfurta i Eskişehir. Možemo pretpostaviti da turski grad u tekstu nije izabran nasumično. Tekst upućuje na poslovnu povezanost Turske i Njemačke o kojoj svjedoče i statistički podaci koji su zabilježili dolazak turskih stručnjaka u Njemačku.

U udžbeniku iz 2016. godine, *Aspekte neu C1*, nailazimo na tekst o volontiranju. Mert je volonter turskog podrijetla, koji u interkulturalnom centru pomaže turskim useljenicima koji ne znaju njemački jezik. Ovo je jedini tekst u udžbenicima koji spominje postojanje takvih centara za pomoć useljenicima koji nisu rijetkost u Njemačkoj. Kroz priču o Mertu vidimo da se u udžbenicima opet ustraje na predodžbi o turskim useljenicima koji dolaze u Njemačku bez znanja jezika, iako statistički podaci to osporavaju i pokazuju da veći udio useljenika dolazi s najmanje osnovnim znanjem njemačkog jezika. Zadnje što se može zamijetiti u tekstu je to da je Mert nerado počeo volontirati. Ta činjenica sugerira da unutar skupine turskih useljenika u Njemačkoj postoje potencijalni problemi ili nesolidarnost. U tekstu je naglašeno da se sam Mert nije doselio u Njemačku, već da pripada drugoj generaciji useljenika. Njegovi roditelji imaju iskustvo migracije, dok je on prikazan kao osoba sasvim integrirana u njemačko društvo: radi,

uz to volontira i govori njemački jezik na višoj razini, možda čak i kao materinski jezik. Nameće se zaključak da udžbenički tekst nove useljenike prikazuje negativnije od useljenika koji već duže vrijeme žive u Njemačkoj. To je vrlo zanimljivo s obzirom na podatke koje pokazuju statistike. Prema njima noviji su useljenici visoko obrazovani. Visoko obrazovani useljenici koji dolaze s određenim poslovnim ciljevima bolji su za generalni razvitak gospodarstva i potencijalne poslovne suradnje. Ipak, sve to treba sagledati u kontekstu migrantske krize. Moguće je da zbog vrlo velikog broja novih useljenika, ne samo turskog podrijetla, postoji općenito bolji stav prema useljenicima koji žive u Njemačkoj duže vrijeme i već su integrirani u njemačko društvo.

Udžbenik *Studio (express)* iz 2017. godine donosi sasvim drugu sliku o Turcima. Naime, u tom udžbeniku spominju se teme migracije, Njemačke kao useljeničke zemlje, turskih običaja te primjeri poznatih osoba turskog podrijetla. U direktnu vezu sa statističkim podacima može se dovesti tekst koji opisuje Njemačku kao useljeničku zemlju u kojem se, između ostalog, definira pojam *Gastarbeiter* te tekst o povijesti migracija u Njemačkoj. Migracije su u 2017. godini vrlo aktualna tema jer velik broj novih useljenika ulazi u zemlju, među kojima su osobe iz Republike Turske. To potvrđuju i statistički podaci. Kao i u prethodnim dvama udžbenicima i u ovome udžbeniku poznate ličnosti iz svijeta književnosti i filma služe kao dobri primjeri integracije Turaka u njemačko društvo, no u oba je primjera riječ o pripadnicima druge generacije turskih useljenika. Treba naglasiti da je to jedini udžbenik koji direktno tematizira migracije, što je pokazatelj da udžbenici taj dio realnosti uglavnom ne prikazuju.

U udžbeniku *Mit uns B1+* direktno se govori o obrazovanju i poznavanju njemačkog jezika. U statističkim podacima za 2016. i 2017. godinu o obrazovanju imamo vrlo malo informacija, no tema je dovoljno važna da se pojavi u udžbeniku. Govori se o djevojci Zehri koja kao učenica dolazi u njemačko govorno područje. Ona svoje iskustvo opisuje vrlo pozitivno, ne navodeći nikakve nedostatke. U tekstu se Zehra opisuje kao djevojka koja izvrsno govori njemački jezik već tijekom dolaska u zemlju, ali ima neke probleme u razumijevanju dijalekta. U tom primjeru može se zamijetiti poboljšanje u prikazu osoba turskog podrijetla. U udžbenicima iz 2015. godine Turci su prikazani kao useljenici koji ne poznaju osnove njemačkog jezika, dok Zehra posjeduje visok stupanj poznavanja jezika koji joj omogućuje samostalnu komunikaciju i obrazovanje na njemačkom jeziku. To je također u skladu sa statistikom koja pokazuje da ipak većina useljenika dolazi u Njemačku s predzadnjem njemačkog jezika.

Iz 2017. godine analiziran je i udžbenik *Schritte international Neu 3+4* u kojem nema tema direktno povezanih sa statističkim podacima. Ipak, iz konteksta možemo zaključiti da su osobe turskog podrijetla prikazane kao uspješni govornici njemačkog jezika. Ipak treba naglasiti da je u primjerima iz udžbenika riječ o osobama koje su rođene u Njemačkoj ili žive ondje već jako dugo, što znači djelomično poklapanje sa statističkim podacima iz 2016. i 2017, ali tu činjenicu odražavaju i podaci iz 2015. godine.

Zbog velikog broja analiziranih udžbenika iz 2016. i 2017. godine teško je donijeti zaključke koji bi se odnosili na sve udžbenike. Može se ipak zaključiti da su sadržaji udžbenika iz 2016. djelomično u skladu sa statističkim podacima, a sadržaji udžbenika iz 2017. većinom u skladu sa statističkim podacima koji su izneseni u prvom dijelu rada. Kada je riječ o poklapanju udžbeničkih sadržaja s podacima koje donose službena izvješća, treba istaknuti tekstove iz udžbenika *Studio (express)* koji donose objektivne informacije o povijesti migracija i važnim pojmovima vezano za tu temu.

4.7. Udžbenici iz 2018. godine

Tablica 12: Schritte international NEU B1.1

Osnovni podaci		
Autor i naziv udžbenika	Hilpert, Silke, Marion Kerner, Jutta Orth-Chambach, Angela Pude, Anja Schümann, Franz Specht, Dörte Weers, Barbara Gottstein-Schramm, Susanne Kalender, Isabel Krämer-Kienle, Daniela Niebisch, Monika Remann. <i>Schritte international NEU 5. Niveau B1.1. Deutsch als Fremdsprache. Kursbuch und Arbeitsbuch</i>	
Mjesto izdavanja, izdavač i godina	München: Hueber Verlag, 2018.	
Kriteriji		
Konceptija udžbenika	Ciljna skupina	Mladi
	ZEROJ	B1.1
	Predznanje	A2
	Analizirani dio udžbeničkog seta	Integrirani udžbenik i radna bilježnica
Kontekst/tema	Tečaj njemačkog/obrazovanje	Učenje stranog jezika
	Kuhinja/hrana	-
	Poznate osobe turskog podrijetla	-

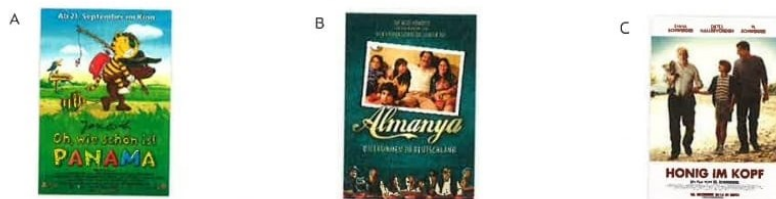
	Ostalo	Njemačko-turski film, poslovne ideje, praznovjerja
Tekst	Didaktiziran, autentičan	Didaktiziran
	Oblik	Monolog
Svrha zadatka	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje gramatičkih sadržaja	-
	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje vokabulara	Uvođenje vokabulara povezanog uz različite teme
	Uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji (<i>Landeskunde</i>)	Uvođenje sadržaja o turskom urokljivom oku, o preseljenju iz Turske u Njemačku, o životu Turaka u Njemačkoj
Način uvođenja sadržaja	Direktno/indirektno uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji	Direktno i indirektno
Diskriminacija i stereotipi	Diskriminacija	-
	Stereotipi	-

Schritte international NEU 5 udžbenik je grupe autora, a objavila ga je izdavačka kuća Hueber 2018. godine. Udžbenik je napisan za one koji počinju s razinom B1. U prvom dijelu publikacije nalazi se udžbenik, nakon čega slijedi radna bilježnica.

Na stranici dvadeset i osam nalaze se tri filmska plakata. Među njima je njemačko-turski film „Almanya: Willkommen in Deutschland“. Ispod slike nalazi se kratki opis filma. Radnja filma prikazuje Hüseyina Yilmaza i njegovu obitelj koja se šezdesetih godina prošlog stoljeća preselila u Njemačku. Film prati tursku obitelj s troje djece na njihovu zajedničkom putovanju u Tursku. Ispod se nalazi zadatak u kojem polaznici uče kako izraziti slaganje, neslaganje ili dati neki prijedlog. Zbog centralnog položaja oca na slici plakat stvara sliku tradicionalne turske obitelji u kojoj je otac autoritet supruzi i djeci. Zanimljivo je da unatoč tome majka u obitelji nije prikazana s hidžabom.

C1 Lesen Sie die Texte und ordnen Sie die Plakate zu.

- 1 Die Komödie erzählt mit viel Humor und Einfühlungsvermögen die Geschichte von Hüseyin Yilmaz und seiner Familie, die Ende der 1960er-Jahre ihre Heimat Türkei verlassen und nach Deutschland auswandern. Der Film begleitet die Familie auf eine gemeinsame Reise in die Türkei – und damit in ihre Vergangenheit.
- 2 Zeichentrickfilm für Groß und Klein: Der kleine Tiger und der kleine Bär leben zufrieden in ihrem Häuschen am Fluss. Eines Tages wird eine Kiste ans Ufer gespült. Außen steht „Panama“ – innen riecht sie nach Bananen. Die beiden Freunde möchten das Land unbedingt finden. Auf ihrer Reise begegnen sie vielen Tieren und erleben zahlreiche Abenteuer.
- 3 Die Geschichte einer ganz besonderen Liebe: die Liebe zwischen der 11-jährigen Tilda und ihrem an Alzheimer erkrankten Großvater Amandus. Amandus soll auf Wunsch von Tildas Eltern in ein Pflegeheim, doch das will Tilda auf keinen Fall. Sie will ihrem Großvater ohne das Wissen ihrer Eltern einen Wunsch erfüllen: noch einmal Venedig sehen. Und so beginnt ein ganz besonderes Abenteuer.

C2 Diskussion: sich einigen

a Ein Satz in jeder Kategorie passt nicht. Streichen Sie ihn und ordnen Sie richtig zu.

etwas vorschlagen	Wir könnten doch ... Das ist sicher interessant/lustig/spannend, weil ... Wie wäre es, wenn ...? Lasst uns doch ... ~~Ich finde das nicht so gut.~~ Ich habe da einen Vorschlag: Wollen wir ...?
etwas ablehnen	Das kommt für mich nicht infrage. Ich bin (auch) dafür. Gute Idee! ... mag ich nicht so gern, weil ... Muss das sein? Das ist doch langweilig. Also, ich weiß nicht, das hört sich nicht so interessant an. Ich finde das keine so gute Idee. Das möchte ich wirklich nicht. Das Thema interessiert mich nicht (so). ~~Ich finde das nicht so gut.~~
einen Gegenvorschlag machen	Ich würde lieber ... Ich finde das besser, weil ... Nein, auf keinen Fall. Ich mag lieber ... Ja, das ist schon möglich, aber ...
zustimmen / sich einigen	Das finde ich auch. Da hast du völlig recht. Das ist ein guter Vorschlag! Gut, dann ... Einverstanden! Genau! In Ordnung. Lass uns das machen. Okay, das machen wir. Habt ihr Lust auf ...?

b Arbeiten Sie zu dritt. Jeder sucht sich einen anderen Film aus C1 aus. Erklären Sie, warum alle „Ihren“ Film ansehen sollten.

- ★ Wie wäre es, wenn wir uns heute Abend „Honig im Kopf“ ansehen?
Es geht um ein Mädchen, das ...
- Also ich weiß nicht, das hört sich nicht so interessant an.
- ★ ...

Slika 33 Schritte international NEU 5 (str. 28)

Na stranici sedamdeset i tri nalazi se tekst o poslovnim idejama. U zadnjem odlomku Ahmet Demir govori o svojoj poslovnoj ideji. Ahmet je turskog podrijetla i kao dijete živio je u Njemačkoj. Njegova obitelj preselila se natrag u Tursku, a on se kao student vratio u Njemačku. Sada živi u Njemačkoj sa svojom suprugom i djetetom. Ahmet je studirao germanistiku i turkologiju te sada radi kao profesor. Njegova želja je otvoriti u Berlinu vlastitu školu stranih jezika i uvjeren je da to može ostvariti. Uz tekst je Ahmetova slika. Prikazan je kao muškarac tamnije puti s crnom kosom i crnom kozjom bradicom. Tamnija put i kosa prototipni je način prikazivanja osoba turskog podrijetla. Ispod teksta je zadatak u kojem treba

zabilježiti informacije o brojevima koji se spominju u tekstu. Taj tekst stvara predodžbu o turskim useljenicima kao dobro obrazovanima i poduzetnima.

6

15 Urszula Mizak, 27 Jahre
 Computerspiele habe ich schon immer geliebt. Dass ich jetzt seit drei Jahren mit meiner eigenen Firma selbst welche entwickle, darauf bin ich sehr stolz. Ich genieße die Freiheit, eigene Ideen zu realisieren. Wir erfinden einfache, kurze Online-Spiele. In unserem letzten musste man einen Bauernhof führen: 20 das Vieh füttern, Getreide anbauen, Pflanzen gießen, Gemüse ernten. Zehn Millionen Menschen auf der ganzen Welt haben es gespielt. Dass man durch Computerspiele ganz andere Welten kennenlernen kann, hat mich schon als kleines Mädchen fasziniert. Ich habe auch schon immer gern gezeichnet und bin Grafikerin geworden. Da ich immer etwas mit Computerspielen machen wollte, habe ich auch noch eine Ausbildung zur Spiele- 25 entwicklerin gemacht. Vor fünf Jahren bin ich nach Österreich gekommen, weil es hier viele junge Unternehmen gibt. Ich habe sofort einen Job in einer größeren Firma in Wien gefunden. Doch ich hatte schnell Zweifel und habe gespürt, dass das nichts für mich ist. Ich wollte lieber in einem kleineren Betrieb arbeiten. Außerdem hatte ich selbst so viele Ideen für tolle Spiele. Also haben ein Freund und ich uns selbstständig gemacht. Das war zwar ein finanzielles Risiko, aber es hat geklappt. Mittlerweile haben wir acht Mitarbeiter. Unser Büro ist sehr klein, wir sitzen alle in einem 30 Raum und arbeiten eng zusammen. Obwohl ich viel arbeite und nicht viel Geld verdiene, hat es sich gelohnt. Die Arbeit macht Spaß, und ich bin meine eigene Chefin.

Ahmet Demir, 32 Jahre
 Ich bin vor zehn Jahren nach Deutschland gekommen, um zu studieren. Davor hatte ich auch als Kind schon in Deutschland gewohnt. Als ich acht 35 Jahre alt war, ist meine Familie zurück in die Türkei gegangen. An meine Kindheit in Deutschland hatte ich immer schöne Erinnerungen. Es war immer mein Traum, später in Deutschland zu studieren. Es war nicht einfach, aber ich habe mich angestrengt und es geschafft, einen Studienplatz und ein 40 Studentenvisum zu bekommen. Ich habe in Berlin Germanistik und Turkologie studiert und vor vier Jahren meinen Master gemacht. Seitdem unterrichte ich in verschiedenen Firmen Türkisch. Bezahlt werde ich pro Stunde. Ich gebe auch Privatunterricht. Momentan gebe ich Kurse an der Volkshochschule und für ein deutsches Unternehmen, das in der Türkei Autoteile produziert. Letztes Jahr habe ich geheiratet und kürzlich bin ich Vater geworden. Meine 45 Frau und ich leben sehr sparsam. Anders könnte ich als selbstständiger Sprachlehrer meine Familie nicht versorgen. Mein Traum ist es, in zwei bis drei Jahren vielleicht eine eigene Sprachenschule in Berlin zu gründen, und ich bin davon überzeugt, dass ich das schaffen kann.

b Lesen Sie die Texte noch einmal und markieren Sie alle Zahlen. Machen Sie Notizen und sprechen Sie.

Hung Nguyen	Urszula Mizak	Ahmet Demir
29: <u>Alter</u>	27: _____	32: _____
1980: _____	3: _____	10: <u>nach Deutschland</u>
23: _____	10 Mio.: _____	8: _____
3: _____	5: _____	4: _____
	8: _____	2-3: _____

A4 Welche Geschäftsidee aus A3 finden Sie gut? Oder haben Sie eine eigene Geschäftsidee? Erzählen Sie.

Mein Traum wäre ein eigenes Kosmetikstudio. Es ist sicher nicht leicht, selbstständig zu sein, aber es wäre schön, ...

dreiundsiebzig 73 KB LEKTION 6

Slika 34 Schritte international NEU 5 (str. 73)

Prvi analizirani tekst iz dijela radne bilježnice nalazi se na stranici osamnaest. Tekst govori o predmetima ili ritualima za koje se vjeruje da donose sreću u različitim državama svijeta. Osim o običajima iz Turske govori se o običajima iz Senegala i Irana. U odlomku o Turskoj Filiz govori o urokljivom oku. Za njega se u Turskoj vjeruje da donosi sreću i štiti od nesreće. Prema Filiznim riječima urokljivo oko najčešće stoji na vratima dnevne sobe ili u automobilu, ali mnogi ga nose i kao nakit. Ispod teksta nalazi se nekoliko pitanja o sadržaju teksta. Praznovjerja su često smatrana znakom neznanja, tako da naglašavanje važnosti urokljivog oka među Turcima stvara sliku o njima kao praznovjernom narodu.

E Glücksbringer

21 Glücksbringer aus aller Welt
a Lesen Sie und ordnen Sie zu.

1

2

3

Bild	Text
1	
2	
3	

Unsere Reporterin Karin war wieder unterwegs und hat Menschen aus verschiedenen Ländern interviewt zum Thema: „Was bringt in Ihren Heimatländern Glück?“

A Amadou K. aus dem Senegal berichtet: „Immer, wenn ich wieder nach Deutschland reise, macht meine Mutter ein Glücksritual. Ich ziehe an der Haustür einen Schuh aus und sie gießt kaltes Wasser über meinen Fuß auf den Sandboden. Den nassen Sand legt meine Mutter in ein Tuch. Das hängt sie dann im Haus auf. Das bringt Glück und bedeutet, dass ich gesund wiederkomme. An einem Dienstag oder Freitag sollte man übrigens bei uns nicht reisen, denn das sind Unglückstage.“

B „Bei uns in der Türkei ist das blaue Auge der wichtigste Glücksbringer“, berichtet Filiz T. aus der Türkei. „Es beschützt die Menschen vor Unglück, einem Unfall oder Krankheit. Wenn ein Baby geboren wird, schenkt man oft das blaue Auge, man hängt es an die Wohnungstür oder ins Auto oder trägt es als Schmuck am Körper. Manche Leute malen es sogar an die Wohnzimmerwand. Ja, das blaue Auge findet man bei uns überall.“

C „Also, bei uns in Iran ist das persische Neujahr das wichtigste Fest im ganzen Jahr“, erzählt Keyvan I. „Ein sehr altes Ritual gibt es bei uns in der Nacht vom letzten Dienstag des Jahres auf Mittwoch. Man sieht dann überall in der Stadt und auf dem Land viele schöne kleine und große Feuer, die die Menschen extra für Neujahr gemacht haben. Alle Menschen, auch alte Leute, springen oder steigen darüber. Das bringt Glück. Man ‚verbrennt‘ dabei alle Krankheiten und bekommt die Energie vom Feuer. Dieses Fest ist immer ein besonderes Erlebnis für alle.“

Prüfung b Lesen Sie noch einmal die Texte in a und die Aufgaben 1–4. Entscheiden Sie, welche Lösung (a, b oder c) richtig ist.

1 In diesem Zeitungsartikel berichten Personen

a über ihre persönlichen Glücksbringer.

b über ein glückliches Erlebnis.

c darüber, was in ihrer Kultur Glück bringt.

3 Das blaue Auge

a kann man nicht als Schmuckstück tragen.

b findet man an jeder Wohnzimmerwand.

c wird oft bei einer Geburt verschenkt.

2 Der nasse Sand bedeutet, dass

a auf einer Reise nichts passiert.

b man seine Schuhe putzen muss.

c man nicht an einem Dienstag reisen soll.

4 Wenn die Menschen über das Feuer steigen,

a feiern sie den letzten Mittwoch im Jahr.

b möchten sie Gesundheit und Energie für das neue Jahr bekommen.

c verbrennen sie sich die Kleider.

Slika 35 Schritte international NEU 5 (str. 18)

D Fremdsprachen lernen – aber wie?

16 Fremdsprachen lernen – aber wie?

a Wer sagt was? Lesen Sie und ordnen Sie zu.

1 ☒ Ich möchte meine Aussprache verbessern.	4 ☐ Ich möchte nach der Schule in England arbeiten.
2 ☐ Ich höre oft anderen Menschen zu.	5 ☐ Ich sehe Filme und Serien auf Deutsch.
3 ☐ Auf dem Weg zur Arbeit lerne ich Wörter.	6 ☐ Ich schreibe keine Wortkarten mehr.

A Ich finde es sehr wichtig, neue Wörter zu lernen und sie immer wieder zu wiederholen. Früher habe ich immer Wortkarten geschrieben: auf einer Seite war das fremdsprachige Wort und auf der anderen Seite die Übersetzung in meine Muttersprache. Diese Kärtchen hatte ich immer in meiner Handtasche. So habe ich im Zug zur Uni immer Wörter gelernt. Jetzt habe ich eine super App zum Wörterlernen auf meinem Smartphone. Ich fahre jeden Tag eine halbe Stunde mit dem Bus zur Arbeit. Das ist langweilig. Daher lerne ich im Bus Wörter mit der App.

Laura, 25 Jahre

B Ich lerne seit vier Jahren Englisch in der Schule und die Grammatik kann ich schon ganz gut. Schwierigkeiten habe ich noch beim Hören. Deswegen habe ich viele MP3s mit Übungen aus dem Englischbuch und für die Aussprache auf meinem Smartphone. Außerdem habe ich im Internet gute kostenlose Übungen gefunden. Die höre ich, wenn ich unterwegs bin. Ich möchte irgendwann nach der Schule mal ein Jahr nach London gehen und mir dort einen Job suchen. Darum will ich gut Englisch sprechen und auch meine Aussprache verbessern.

Hakan, 19 Jahre

C Ich bin vor drei Jahren nach Deutschland gekommen. Und vor zwei Jahren habe ich einen Deutschkurs begonnen. Mittlerweile kann ich schon ganz gut Deutsch. Viel Zuhören ist für mich am allerwichtigsten. Deswegen habe ich im Bus, in der U-Bahn, einfach überall immer den Deutschen zugehört und viel deutsches Fernsehen gesehen. Einfache Filme oder Serien. So habe ich viele Wörter und kleine Sätze der Alltagssprache gelernt. Immer nur Grammatik und Wörter lernen, das strengt mich zu sehr an und ich finde es auch langweilig.

Danila, 23 Jahre

b Korrigieren Sie.

- Laura hat früher immer im Bus zur Uni Wörter gelernt.
- Heute lernt Laura Wörter mit Wortkarten.
- Hakan hat viele Grammatikübungen auf seinem Smartphone.
- Hakan möchte ein Jahr in London zur Schule gehen.
- Danila macht seit drei Jahren einen Deutschkurs.
- Nebenbei hat Danila durch Lesen viel Alltagssprache gelernt.

Zug

Slika 36 Schritte international NEU 5 (str. 48)

Na stranici četrdeset i osam u dijelu radne bilježnice nalazi se tekst od tri odlomka o učenju stranih jezika. Drugi odlomak govori o Hakanu. Hakan ima devetnaest godina i uči engleski već četiri godine, ali i dalje ima problema sa zadatcima za slušanje te zbog toga više radi na njima. Jednog dana želi otići u London i ondje naći posao. Nigdje se izravno ne spominje da je Hakan turskog podrijetla, ali se to iz njegova imena može pretpostaviti. Uz tekst stoji slika koja prikazuje Hakana. Prikazan je kako gleda u mobitel i ima slušalice. Na glavi ima naočale i kapu. Prema tom prikazu teško bi bilo zaključiti da se radi o osobi turskog podrijetla, što može

upućivati na asimiliranost Hakana u njemačko društvo. Ispod teksta nalazi se kratak zadatak u kojem treba ispraviti rečenice s informacijama iz teksta. U tom tekstu stvara se predodžba o turskim useljenicima koji su toliko integrirani u njemačko društvo da su potpuno prihvatili njemačku kulturu, a svoju tradicionalnu ostavili po strani.

Svi opisani tekstovi pripadaju međukulturnom pristupu, osim zadnjeg teksta s Hakanom koji pripada komunikacijskom pristupu. Tekstovi s međukulturnim pristupom daju perspektive stranaca te time pobuđuju razumijevanje i toleranciju. Tekst s komunikacijskim pristupom govori o svakodnevicu.

4.7.1. Usporedba predodžbi iz udžbenika i statističkih podataka za 2018. godinu

Podaci za 2018. godinu ponovo potvrđuju da su novi turski useljenici jedna od najvećih useljeničkih skupina. Osim toga bilježi se porast populacije turskog podrijetla koja je uključena u integracijske tečajeve. Dvije velike teme o kojima izvještavaju statistički podaci iz 2018. godine su poslovni život i obrazovanje te poznavanje njemačkog jezika. Zabilježen je porast korištenja plavom kartom, što znači da se u Njemačku useljavaju stručnjaci turskog podrijetla. Osim toga statistički podaci bilježe porast broja studenata turskog podrijetla. Što se tiče poznavanja njemačkog jezika, zabilježeno je da već u Turskoj postoji velik interes za stjecanje znanja njemačkog jezika jer je to prednost kod dobivanja vize.

Sa statističkim podacima direktno je povezan samo jedan tekst iz gore analiziranog udžbenika: tekst o Ahmetu Demiru koji spaja temu studenata i poslovnog života. Sadržaj teksta poklapa se s podacima o sve većem broju turskih studenata i obrazovanih stručnjaka turskog podrijetla. Sa sve većim brojem turskih studenata mogao bi se povezati i tekst o Hakanu, no to je samo pretpostavka jer nigdje izričito ne piše da Hakan studira.

Zanimljivo je primijetiti kako statistički podaci za 2018. bilježe pozitivan migracijski saldo osoba turskog podrijetla, posebno studenata i stručnjaka iz Turske, no unatoč tome u 2018. znatno je manje sadržaja koji se bave njima u odnosu na udžbenike iz 2016. i 2017. godine. Prema tome, može se zaključiti da samo dio udžbeničkih sadržaja odražava stanje koje pokazuju statistički podaci.

4.8. Udžbenici iz 2019. godine

Tablica 13: Netzwerk neu A1.1

Osnovni podaci

Autor i naziv udžbenika	Dengler, Stefanie, Tanja Sieber, Paul Rusch, Helen Schmitz. <i>Netzwerk neu A1.1, Kurs- und Übungsbuch mit Audios und Videos</i>	
Mjesto izdavanja, izdavač i godina	Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2019.	
Kriteriji		
Konceptija udžbenika	Ciljna skupina	Mladi
	ZEROJ	A1.1
	Predznanje	-
	Analizirani dio udžbeničkog seta	Integrirani udžbenik i radna bilježnica
Kontekst/tema	Tečaj njemačkog/obrazovanje	-
	Kuhinja/hrana	-
	Poznate osobe turskog podrijetla	-
	Ostalo	Upoznavanje i predstavljanje
Tekst	Didaktiziran, autentičan	Didaktiziran
	Oblik	Natuknice
Svrha zadatka	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje gramatičkih sadržaja	-
	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje vokabulara	Uvođenje osnovnog vokabulara i vokabulara za predstavljanje
	Uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji (<i>Landeskunde</i>)	-
Način uvođenja sadržaja	Direktno/indirektno uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji	Indirektno
Diskriminacija i stereotipi	Diskriminacija	-
	Stereotipi	-

Udžbenik pod nazivom *Netzwerk neu A1.1* napisali su Stefanie Dengler, Tanja Sieber, Paul Rusch i Helen Schmitz. Objavljen je 2019. godine u Stuttgartu, a izdavač je Ernst Klett Sprachen. Udžbenik je namijenjen mladima koji počinju učiti njemački jezik.

Na samom početku udžbenika nalaze se sadržaji povezani s Turskom. Na stranici šest nalaze se riječi koje su iste ili slične u njemačkom i nekom drugom jeziku. Iz turskog je uzeta riječ za autocestu, *otoban*, što je vrlo slično njemačkoj riječi *Autobahn*. Tu je riječ o komunikacijskom pristupu jer je naglasak na usporedbi jezika. Polazi se od onoga što je poznato i zajedničko s ciljnim jezikom, u ovom slučaju njemačkim. Tako dolazi do pozitivnog transfera koji omogućuje lakšu komunikaciju već na samom početku učenja.

grüßen und verabschieden | sich und andere vorstellen | nach dem Befinden fragen und darauf reagieren | über sich und andere sprechen | Zahlen bis 20 nennen | Telefonnummer und E-Mail-Adresse nennen |

Guten Tag!

1 бутерброд (~ buterbrod) (Russisch)

2 クランケ (~ kuranke) (Japanisch)

3 otoban (Türkisch)

4 handuk (Indonesisch)

5 wurstel (Italienisch)

6 nudli (Ungarisch)

7 kindergarten (Englisch)

8 кyфap (~ kufar) (Bulgarisch)

9 flaša (Serbisch)

1 a Deutsch international. Was gehört zusammen? Ordnen Sie zu.
1 – F

6 sechs

Slika 39 Netzwerk neu A1.1 (str. 6)

Na stranici trinaest Turska i turski jezik ponovo se spominju u kontekstu upoznavanja i predstavljanja. Naziv za Tursku na njemačkom jeziku nalazi se u tablici zemalja i treba ga spojiti s njemačkim izrazom za turski jezik. Turska se također spominje kao iznimka za države u ženskom rodu koje se u njemačkom jeziku upotrebljavaju s određenim članom. U ovom zadatku korišten je komunikacijski pristup jer se informacije upotrebljavaju za uspostavljanje komunikacije u svakodnevici.

b Ergänzen Sie Land oder Sprache.

Deutsch | ~~Deutschland~~ | Englisch | Portugiesisch | Frankreich | Italien | Japanisch | Polen | Russland | Spanisch | Türkisch | Arabisch | Deutsch

Land	Sprache	Land	Sprache
Deutschland	Deutsch		Polnisch
Österreich		die Türkei	
die Schweiz	Französisch, Italienisch, Rätoromanisch,		Russisch
	Französisch	Algerien	
Brasilien		Japan	
	Italienisch	die USA	
Spanien		mein Land:	meine Sprache:

c Sprechen Sie zu zweit. Woher kommen Sie? Welche Sprachen sprechen Sie? Welche Sprachen lernen Sie?

Welche Sprachen sprichst du? *Ich spreche ...*

Woher ...?

! Woher kommst du? – Aus ...
aus Spanien – aus Mexiko – ...
aber:
aus **der** Schweiz – aus **der** Türkei –
aus **der** Ukraine – aus **den** USA – ...

d Wie heißen die Länder aus 8b in Ihrer Sprache?

e Wer sind Sie? Schreiben Sie einen kurzen Text.

Name | Land | Stadt | Sprachen

dreizehn **13**

Slika 40 Netzwerk neu A1.1 (str.13)

U ovom udžbeniku ne navode se osobe turskog podrijetla niti su predstavljene kao važna etnička skupina u Njemačkoj. Kao zemlja podrijetla Turska se spominje na početku udžbenika, a izražavanje podrijetla jezični je sadržaj koji se obrađuje na najnižoj razini, u početku učenja stranog jezika. Ta činjenica insinuira da velik broj osoba turskog podrijetla uči njemački jezik na osnovnoj razini. Uključivanjem turskog jezika na samom početku udžbenika suptilno se iznosi stav o prihvaćanju turske kulture, ali ne nužno i o prihvaćanju osoba turskog podrijetla jer su one iz udžbenika sasvim izostavljene.

4.8.1. Usporedba predodžbi iz udžbenika i statističkih podataka za 2019. godinu

Statistički podaci iz 2019. godine pokazuju nastavak trendova prijašnjih godina: pozitivan migracijski saldo koji se povećava godinama te veći broj studenata i poslovnih stručnjaka turskog podrijetla. Najčešći razlog doseljenja i u 2019. godini jest obitelj, a svi koji su se doselili iz obiteljskih razloga morali su unaprijed dokazati svoje poznavanje njemačkog jezika. Unatoč tome iste godine raste i broj osoba turskog podrijetla koje su uključene u integracijske tečajeve na kojima se uči njemački jezik.

Sadržaj turske tematike u analiziranom udžbeniku za 2019. godinu vrlo je siromašan. Iako statistički podaci pokazuju povećanje broja turskih useljenika, oni su kao pripadnici njemačkog društva sasvim izostavljeni. Ne nameće se neko logično objašnjenje za ovako malu količinu sadržaja turske tematike u udžbenicima. Ono što bismo možda mogli zaključiti jest to da ako statistika pokazuje sve veći udio turskih useljenika, a sadržaj je o njima vrlo oskudan, udžbenik ne prati aktualne društvene promjene.

4.9. Udžbenici iz 2020. godine

Tablica 14: Das Leben A1

Osnovni podaci		
Autor i naziv udžbenika	Kuhn, Christina, Hermann Funk, Rita von Egging, Gunther Weimann. <i>Das Leben, Deutsch als Fremdsprache, A1: Gesamtband Kurs- und Übungsbuch</i>	
Mjesto izdavanja, izdavač i godina	Berlin: Cornelsen Verlag, 2020.	
Kriteriji		
Konceptija udžbenika	Ciljna skupina	Odrasli
	ZEROJ	A1
	Predznanje	-
	Analizirani dio udžbeničkog seta	Integrirani udžbenik i radna bilježnica
Kontekst/tema	Tečaj njemačkog/obrazovanje	Ljetni tečaj njemačkog jezika, student turskog podrijetla
	Kuhinja/hrana	Turska jela
	Poznate osobe turskog podrijetla	-
	Ostalo	Brojevi na turskom

Tekst	Didaktiziran, autentičan	Didaktiziran
	Oblik	Dijalog, natuknice
Svrha zadatka	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje gramatičkih sadržaja	-
	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje vokabulara	Uvođenje vokabulara za upoznavanje i predstavljanje, uvođenje brojeva, uvođenje vokabulara povezanog uz svakodnevicu i studij
	Uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji (<i>Landeskunde</i>)	-
Način uvođenja sadržaja	Direktno/indirektno uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji	Indirektno
Diskriminacija i stereotipi	Diskriminacija	-
	Stereotipi	-

Udžbenik pod naslovom *Das Leben, Deutsch als Fremdsprache, A1* napisali su autori Christina Kuhn, Hermann Funk, Rita von Egging i Gunther Weimann. Udžbenik je izdao nakladnik Cornelsen 2020. godine, a namijenjen je odraslima koji tek počinju učiti njemački jezik te za njega nije potrebno predznanje.

Slika 41 Das Leben (str. 18)

S Turskom se u udžbeniku prvi put susrećemo na stranici osamnaest, gdje polaznici uče izraziti porijeklo i državu iz koje dolaze. Turska je spomenuta kao iznimka među državama čiji nazivi nisu srednjeg, nego ženskog roda i koje se u njemačkom jeziku upotrebljavaju s određenim članom.

Na stranici dvadeset nalazi se kratki dijalog u kojem razgovara troje ljudi. Muškarac i žena predstavljaju se drugoj ženi. Oni žive u Grazu u Austriji, ali dolaze iz Turske te govore turski i engleski jezik. Budući da su se preselili, sada uče njemački jezik. Uz tekst se nalazi slika koja prikazuje troje nasmijanih ljudi u razgovoru. Prikaz je idealiziran i ne odražava realnost.

2 Sprachschatten
Hören Sie und spielen Sie den Dialog.

- Wir leben in Österreich.
- Aha, in Österreich.
- Wir wohnen in Graz.
- Oh, in Graz.
- Wir kommen aus der Türkei.
- Aha, aus der Türkei.
- Wir sprechen Türkisch und Englisch.
- Oh, Türkisch und Englisch.
- Wir lernen Deutsch.
- Oh, Deutsch.

Slika 42 Das Leben (str.20)

Na stranici dvadeset i četiri nalazi se zadatak u kojem je cilj iz natuknica napisati rečenicu o tome tko dolazi iz koje zemlje. Među primjerima se nalazi Gülay. Gülay dolazi iz Turske, a živi u Njemačkoj.

8 Gülay kommt aus ... und wohnt in ...
a) Schreiben Sie Sätze wie im Beispiel.

1 Gülay: die Türkei, Deutschland <i>Gülay kommt aus der Türkei und lebt in Deutschland.</i>	4 Ahmed: der Iran, Tschechien
2 Alba: Dänemark, die Niederlande	5 Peter: die USA, Italien
3 Tim: die Schweiz, Polen	6 Julien: Frankreich, Indonesien

b) Wo oder woher? Lesen Sie die Antworten und schreiben Sie Fragen.

1 _____	Tien kommt aus Vietnam.
_____	Er wohnt in Moskau.
2 _____	Yuto kommt aus Japan.
_____	Er wohnt in Madrid.
3 _____	Sven kommt aus Norwegen.
_____	Er wohnt in Amsterdam.

Slika 43 Das Leben (str.24)

Odmah na sljedećoj stranici nalazi se skupina riječi koje dolaze iz drugih jezika, ali se njima koristi i u njemačkom jeziku. Među njima je i naziv za tursko jelo *döner*. To pokazuje velik utjecaj i raširenost turske hrane u Njemačkoj.

SOMMERKURS IN LEIPZIG 1

10 Internationale Wörter

a) Wortwolke. Welche Wörter kennen Sie? Lesen Sie und ordnen Sie zu.

Technik	Transport	Kultur	Restaurant	Sport
		Musik		

b) Lesen Sie den Artikel. Welche Wörter kennen Sie? Markieren Sie.

Verstehen Sie Deutsch?

Verstehen Sie die Wörter *Restaurant* und *Sport*? Die Wörter sind international. *Sport* und *Computer* sind Englisch. *Restaurant* und *Appetit* sind Französisch. Trinken Sie *Kaffee*? *Kaffee* ist Arabisch.

c) Wie heißen die Wörter aus a) und b) in Ihrer Sprache? Ergänzen Sie.

Wörter aus dem Text	Meine Sprache
<i>Restaurant</i>	.....
.....	.....

Slika 44 Das Leben (str. 25)

1 Zahlen verstehen

a) Hören und lesen Sie.

b) Lesen Sie die Zahlen laut. Erst langsam, dann schnell.

0 null	10 zehn	20 zwanzig	30 dreißig	
1 eins	11 elf	21 einundzwanzig	40 vierzig	
2 zwei	12 zwölf	22 zweiundzwanzig	50 fünfzig	
3 drei	13 dreizehn	23 dreiundzwanzig	60 sechzig	
4 vier	14 vierzehn	24 vierundzwanzig	70 siebzig	
5 fünf	15 fünfzehn	25 fünfundzwanzig	80 achtzig	120 einhundertzwanzig
6 sechs	16 sechzehn	26 sechsundzwanzig	90 neunzig	200 zweihundert
7 sieben	17 siebzehn	27 siebenundzwanzig	100 einhundert	300 dreihundert
8 acht	18 achtzehn	28 achtundzwanzig	101 einhunderteins	400 vierhundert
9 neun	19 neunzehn	29 neunundzwanzig	110 einhundertzehn	1000 tausend (eintausend)

c) Sie hören zehn Zahlen. Markieren Sie in b).

d) Ergänzen Sie die Zahlen und hören Sie zur Kontrolle.

dreißig, vierzig, _____ zig, sechzig, siebzig, _____ zig, _____ zig, hundert

e) Ihr Partner / Ihre Partnerin diktiert acht Zahlen. Schreiben und vergleichen Sie.

2 Zahlen international

Vergleichen Sie.

 24 Englisch twentyfour	 24 Türkisch yirmi dört	 24 Französisch vingtquatre	 24 Deutsch vierundzwanzig
---	---	---	--

Slika 47 Das Leben (str. 31)

Na stranici trideset i jedan objašnjeno je iskazivanje brojeva u Njemačkom. Ispod se za usporedbu nalazi nekoliko brojeva iskazanih na drugim svjetskim jezicima. Između ostalih, je

i broj zapisan na turskom jeziku. Uz turski i njemački brojevi su zapisani na engleskom i francuskom. Ovako pojavljivanje turskog jezika uz francuski i engleski, koje se uče u Njemačkoj kao strani jezici, pokazatelj je važnosti i prisutnosti turskog jezika u njemačkom govornom području.

Na kraju svake velike cjeline u udžbeniku nalazi se stranica posvećena književnosti. Na stranici šezdeset i osam nalaze se tri kratke pjesme. Prva od njih je verzija njemačke brojalice 1, 2 Polizei. Brojevi u brojatici su ostavljeni, ali je tekst zamijenjen s tekstom o djevojci turskog podrijetla koja svira klavir i smije se.

GEDICHTE, GEDICHTE!

Literatur

— EINS, ZWEI, DREI ... —
1 und 2
Sie kommt aus der Türkei.
3 und 4
Sie spielt sehr gern Klavier.
5 6 7 8
Und sie lacht.
9 und 10
Auf Wiedersehen!

Slika 49 Das Leben (str. 68)

Ich bin Luis. Ich studiere im achten Semester Medizin hier in Innsbruck. Ich liebe Yoga. Ich gehe immer am Mittwoch und am Freitag und manchmal auch am Wochenende zum Yogakurs.

Mein Name ist Anina. Ich wohne in Innsbruck und studiere hier Sport und Deutsch. Ich bin jetzt im zweiten Semester. Ich mag Natur und Sport. Am Dienstag und Donnerstag gehe ich klettern. Und am Wochenende gehe ich gern wandern.

Ich heiße Erkan. Ich wohne auch hier in Innsbruck und studiere im dritten Semester Mathematik. Mein Hobby? Ich lese gern und spiele am Samstag Fußball.

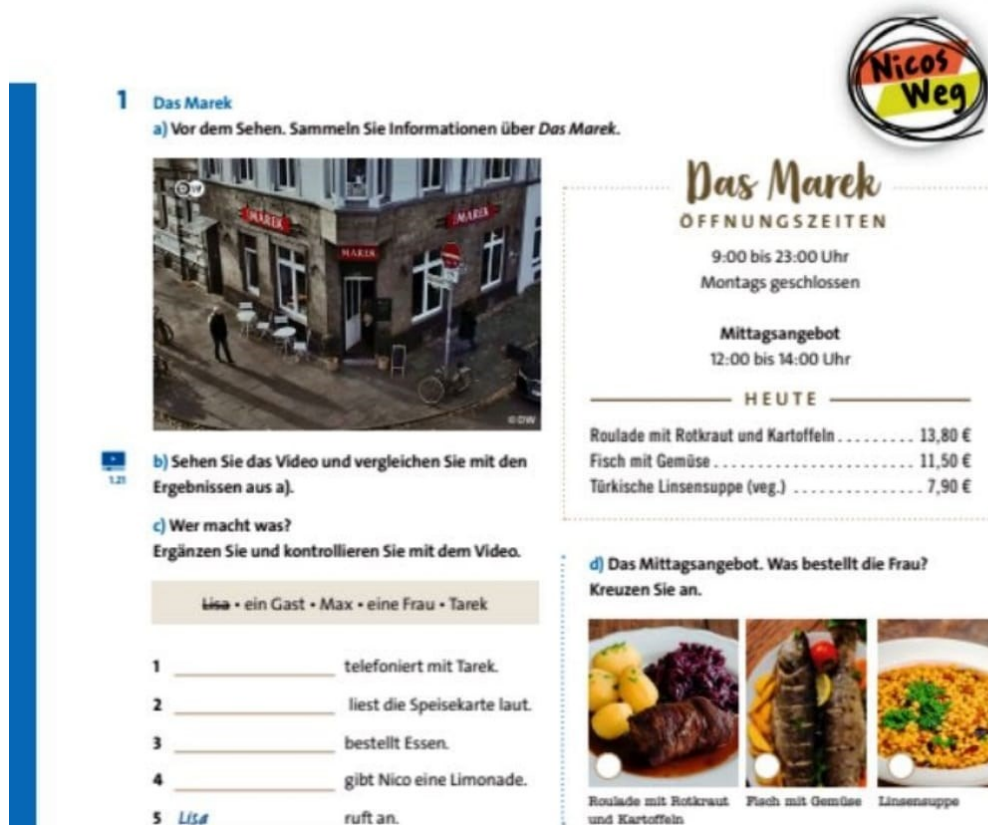
a) Was machen Luis, Anina und Erkan gern? Lesen Sie und ergänzen Sie.

Name	Hobby	Wochentag
Luis		

Slika 50 Das Leben (str. 113)

Studij je jedna od tema koja se obrađuje u ovom udžbeniku. Na stranici sto trinaest u šestom zadatku nalaze se tri osobe koje se predstavljaju u nekoliko rečenica. Jedna od njih je Erkan. Erkan živi u Innsbrucku i studira matematiku. U slobodno vrijeme čita i igra nogomet. Nigdje se izravno ne spominje da je Erkan turskog podrijetla, no to se može zaključiti iz njegova imena.

Na stranici sto osamnaest nalazi se dodatak u kojem se obrađuje sadržaj iz serije *Nicos Weg* koju je njemačka medijska kuća *Deutsche Welle* izradila upravo za potrebe učenja njemačkog kao stranog jezika. Na toj stranici spominje se restoran Marek koji poslužuje između ostalog tursku juhu od leće. Druga jela iz ponude restorana nisu turska što upućuje na prihvaćenost i udomaćenost tog tradicionalnog turskog jela u Njemačkoj.

1 Das Marek
a) Vor dem Sehen. Sammeln Sie Informationen über Das Marek.

b) Sehen Sie das Video und vergleichen Sie mit den Ergebnissen aus a).
c) Wer macht was? Ergänzen Sie und kontrollieren Sie mit dem Video.

1 Lisa • ein Gast • Max • eine Frau • Tarek

- _____ telefoniert mit Tarek.
- _____ liest die Speisekarte laut.
- _____ bestellt Essen.
- _____ gibt Nico eine Limonade.
- Lisa** ruft an.

Das Marek
OFFNUNGSZEITEN
9:00 bis 23:00 Uhr
Montags geschlossen

Mittagsangebot
12:00 bis 14:00 Uhr

HEUTE

Roulade mit Rotkraut und Kartoffeln	13,80 €
Fisch mit Gemüse	11,50 €
Türkische Linsensuppe (veg.)	7,90 €

d) Das Mittagsangebot. Was bestellt die Frau? Kreuzen Sie an.

Roulade mit Rotkraut und Kartoffeln   Fisch mit Gemüse   Linsensuppe

Slika 51 Das Leben (str. 118)

Prva četiri primjera te brojalica o djevojci turskog podrijetla pripadaju komunikacijskom pristupu jer se radi o uspostavi komunikacije u svakodnevici. Primjer s internacionalnim brojevima i primjer iz serije *Nicos Weg* pripadaju međukulturnom pristupu zbog usporedbi i prožimanja različitih kultura.

U udžbeniku iz 2020. sadržaji turske tematike puno su zastupljeniji nego u udžbeniku iz 2019. godine, što bi moglo navesti na zaključak da autori udžbenika iz 2020. nastoje promovirati sliku o Turcima kao osobama uključenima u njemačko društvo. Druga dominantna predodžba iz tog udžbenika jest ona o integriranosti turske kulture u njemačku kao posljedica duge kontinuirane prisutnosti osoba turskog podrijetla u Njemačkoj. To se posebno očituje u primjerima s turskom kuhinjom i navođenju brojeva na turskom jeziku. Ipak, i pored toga u udžbeniku se u više navrata stvara predodžba o Turcima kao useljenicima bez znanja njemačkog te je u cjelini naglasak na turskoj kulturi općenito, a ne na pojedincima turskog podrijetla i njihovim životnim pričama.

4.9.1. Usporedba predodžbi iz udžbenika i statističkih podataka za 2020. godinu

Statistički podaci iz 2020. godine donose informacije o trima važnim temama: posao i obrazovanje, poznavanje njemačkog jezika i državljanstvo te religija. Statistički podaci pokazuju da se zbog posla uglavnom useljavaju muškarci te je njihova zarada u obiteljima s migracijskom pozadinom još uvijek glavni izvor prihoda za cijelu obitelj. To je trend iz prijašnjih godina, a bio je prisutan i u ranijim udžbenicima, npr. u udžbeniku *Schritte international NEU 5*, gdje je Ahmet Demir (otac obitelji u tom tekstu) prikazan kao poslovni čovjek. Međutim u udžbeniku *Das Leben* iz 2020. godine prikaz je drugačiji i muškarci se više ne izdvajaju u poslovnom svijetu. Naime na stranici dvadeset u kratkom dijalogu prikazan je par koji se preselio u njemačko govorno područje, ali se posebno ne ističe tko od njih dvoje radi. Oboje uz turski jezik govore engleski, zbog čega možemo zaključiti da se radi o osobama višeg stupnja obrazovanja, što podupiru statistički podaci o školovanim useljenicima. Nadalje studenti turskog podrijetla najviše odabiru studije tehničkih smjerova. U udžbeniku *Das Leben* spominje se student Erkan. On, doduše, ne studira u području tehničkih znanosti, nego studira matematiku, no matematika i tehničke znanosti pripadaju STEM¹⁹⁷ (njem. MINT¹⁹⁸) područjima znanosti, tako da možemo govoriti o podudaranju sadržaja u udžbeniku i statističkih podataka navedenih u izvještajima.

U udžbeniku iz 2020. i dalje je prisutna slika o Turcima useljenicima koji ne vladaju osnovama njemačkog jezika. Podatak da se Turci i dalje useljavaju u Njemačku je točan. Oni imaju dugi kontinuitet naseljenosti u Njemačkoj, što pokazuju i sami udžbenici stavljajući veliki fokus u svojim sadržajima na tursku kulturu. Ipak osobe turskog podrijetla prikazuju se u udžbeniku samo kao početnici u jeziku, s iznimkom studenta Hakana. S obzirom na to da je

---

¹⁹⁷ eng. STEM: science, technology, engineering, and mathematics

¹⁹⁸ njem. MINT: Mathematik, Informatik, Naturwissenschaften und Technik

2020. godine postotak osoba koje su se uselile u Njemačku s predznanjem njemačkog bio niži, može se govoriti o djelomičnom preklapanju statističkih podataka i predodžbi iz udžbenika. S druge strane i razina udžbenika (A1) ima utjecaj na oblikovanje sadržaja, pa je i to jedan od mogućih razloga zašto su osobe turskog porijekla gotovo uvijek prikazane kao početnici u ovladavanju njemačkim jezikom. Nameće se ipak pitanje zašto su u tim situacijama izabrane baš osobe turskog podrijetla kada je poznato da u Njemačkoj žive i brojne druge useljeničke skupine koje pohađaju integracijske tečajeve. Odabir upravo Turaka kao početnika u učenju njemačkog mogao bi navesti na zaključak da je stereotip o slabom poznavanju njemačkog jezika osoba turskog podrijetla još uvijek vrlo prisutan i raširen u njemačkom društvu.

U udžbeniku su osim već spomenutih tekstova i sadržaja prisutne i druge teme kao što su turska hrana, književnost i brojevi. Te se teme ne mogu direktno povezati sa statističkim podacima o turskim useljenicima, kao što je već bio slučaj i u ranije analiziranim udžbenicima. Usporedbom sadržaja iz udžbenika i statističkih podataka dolazimo do zaključka da za 2020. postoji djelomično preklapanje između predodžbi o Turcima u udžbenicima njemačkog i njihove svakodnevice u Njemačkoj.

4.10. Udžbenici iz 2021. godine

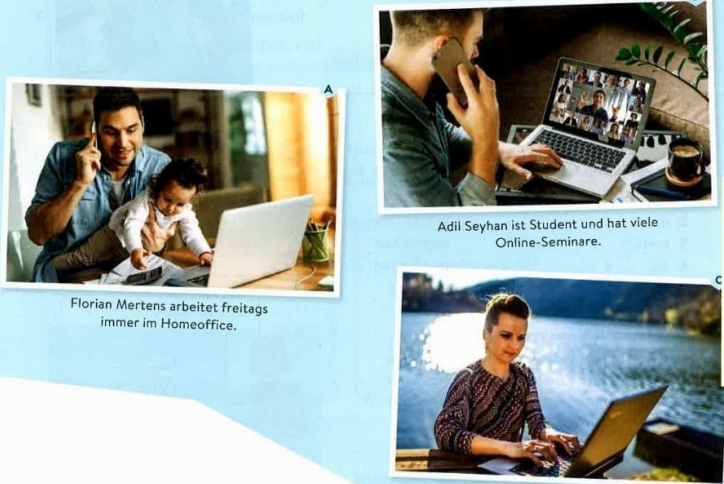
Tablica 15: Momente A2.1

Osnovni podaci		
Autor i naziv udžbenika	Braun-Podeschwa, Julia, Angela Pude, Anja Schümann, Anna Hila, Franz Specht. <i>Momente A2.1 Kursbuch plus interaktive Version</i>	
Mjesto izdavanja, izdavač i godina	München: Hueber Verlag, 2021.	
Kriteriji		
Konceptija udžbenika	Ciljna skupina	Odrasli i mladi
	ZEROJ	A2.1
	Predznanje	A1
	Analizirani dio udžbeničkog seta	Udžbenik
Kontekst/tema	Tečaj njemačkog/obrazovanje	-
	Kuhinja/hrana	-
	Poznate osobe turskog podrijetla	-
	Ostalo	Turska imena

Tekst	Didaktiziran, autentičan	Didaktiziran
	Oblik	Dijalog, natuknice
Svrha zadatka	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje gramatičkih sadržaja	-
	Uvođenje/vježbanje/ponavljanje vokabulara	-
	Uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji (<i>Landeskunde</i>)	-
Način uvođenja sadržaja	Direktno/indirektno uvođenje sadržaja o kulturi i civilizaciji	Indirektno
Diskriminacija i stereotipi	Diskriminacija	-
	Stereotipi	-

Udžbenik *Momente A2.1* napisali su Julia Braun-Podeschwa, Angela Pude, Anja Schümann, Anna Hila i Franz Specht, a izdala ga je izdavačka kuća Hueber 2021. godine. Udžbenik je namijenjen mladima i odraslima, za razinu jezika A2.1.

Florian Mertens arbeitet freitags immer im Homeoffice.

Adil Seyhan ist Student und hat viele Online-Seminare.

Julia Bouraoui geht nur selten in die Firma. Sie kann überall arbeiten.

1 Ich bin gleich im Online-Meeting. AB 1-2
08-10 a Sehen Sie die Bilder an und lesen Sie die Bildunterschriften. Hören Sie dann. Welche Situation passt? Ordnen Sie zu: A, B oder C.

Kellner   Kollegin Hanna   ein Werbespot für ein Müsli   ein Projekt mit Neumann & Partner
 Freundin Susa   ein Referat

b Was ist richtig? Hören Sie die Gespräche noch einmal und kreuzen Sie an.

1 Die Präsentation muss bis Dienstag Freitag fertig sein.
Florian schafft das. ist sehr gestresst.

2 Adil schaltet sein Mikro aus. Der Dozent schaltet Adils Mikro aus.
Adil nimmt am Online-Seminar teil. telefoniert weiter mit Susa.

3 Der Kellner Julia findet einen Werbespot: Müller! Da geht die Müsliportion auf.

siebenundzwanzig
27

Slika 52 Momente (str. 27)

U tom udžbeniku nema sadržaja koji je direktno povezan s Turskom ili Turcima, no likovi s turskim imenima pojavljuju se na više mjesta. Na stranici dvadeset i sedam spominje se Adil Seyhan. Adil je student s mnogo obaveza. Prikazan je kako radi na seminaru.

Na stranici devedeset nalazi se crtani prikaz *speed datinga* u kojem sudjeluje više osoba, no zapisani su dijalozi između dvaju parova. U jednom paru je Cihan. Cihan je tursko ime, što nam govori da je on osoba turskog podrijetla.

Speed-Dating

Wer kommt mit? Wählen Sie eine Veranstaltung aus dem Bildlexikon.
Fragen Sie und antworten Sie im Kurs. Sagt Ihre Partnerin / Ihr Partner zu?
Dann notieren Sie den Namen und gehen Sie weiter zur nächsten Person.

in eine Ausstellung / Zaubershow / Oper / ...
in ein Theaterstück / Ballett / Musical / ...
⚠️ zu einem Basketballspiel / Festival / Krimidinner / ...

Charles, wollen wir zu einem ...

Tut mir leid, das finde ich nicht so interessant.

Ja, gern. Das ist eine gute Idee!

Cihan, möchtest du vielleicht mit in ein Musical gehen?

Slika 53 Momente (str. 90)

Na temelju toga možemo zaključiti da se u 2021. godini osobe turskog podrijetla žele prikazati kao djelomično ili potpuno integrirani članovi njemačkog društva. U tim primjerima riječ je o međukulturnom pristupu jer se prikazuje integracija osoba različitog podrijetla u jedno društvo i međudjelovanje različitih kultura zbog integracije useljenika u novu državu.

Udžbenik iz 2021. godine fokusira se na osobe turskog podrijetla, a ne na tursku kulturu, kao što je to bio slučaj u udžbeniku iz 2020. godine. Turci su prikazani kao sasvim integrirani i aktivni članovi njemačkog društva bez posebnog naglašavanja njihovog podrijetla.

4.10.1. Usporedba predodžbi iz udžbenika i statističkih podataka za 2021. godinu

U Njemačkoj postoji dugi kontinuitet useljavanja osoba turskog podrijetla koje su već dobro integrirane, no statistički podaci iz 2021. ističu velik broj novih useljenika. Turski useljenici iz udžbenika spominju se u kontekstu studentskog života, objava na internetskom forumu i *speed datinga*. Adil Seyhan je student koji ima puno obaveza. U 2021. godini studenti turskog podrijetla čine treću najveću skupinu među stranim studentima u Njemačkoj. To je jedino od sadržaja iz ovog udžbenika što bismo izravno mogli povezati sa statističkim podacima i možemo reći da između njih postoji određeno preklapanje.

Indirektno sa statističkim podacima možemo povezati i temu poznavanja njemačkog jezika. U svakom primjeru iz ovog udžbenika osobe turskog podrijetla vladaju njemačkim jezikom. Iako je te godine prolaznost na ispitima Goethe-Instituta bila nešto niža u usporedbi s drugim zemljama, još uvijek više od 60% Turaka koji se doseljavaju iz obiteljskih razloga dolazi barem s minimalnim poznavanjem njemačkog jezika. Ipak, u konkretnom primjeru riječ je o udžbeniku koji je napisan za razinu A2.1, što znači da su osobe koje se njime koriste već savladale osnove jezika što isto može biti razlog za takav prikaz turskih likova. Zbog toga je teško utvrditi je li prikaz likova odraz svakodnevice ili samo element u službi didaktike i metodike.

Usporedbom statističkih podataka i udžbenika iz 2021. godine dolazimo do zaključka da se oni samo djelomično poklapaju. S obzirom na to da su osobe turskog podrijetla najveća skupina s migracijskom pozadinom te da je u 2021. godini ponovo zabilježen velik broj turskih useljenika, iznenađuje mala količina sadržaja turske tematike u udžbeniku. Možda je to stoga što ovaj udžbenik želi predstaviti idealiziranu sliku integriranih turskih useljenika koji bi brojnim novim useljenicima mogli biti uzor.

4.11. Tema religije i diskriminacije

Religija i diskriminacija teme su koje se nigdje ne spominju u udžbenicima, što može stvoriti predodžbe da diskriminacija uopće nije prisutna u njemačkom društvu ili da osobe turskog podrijetla nisu religiozne, dok statistički podaci pokazuju sasvim drugo. Izostavljanjem bilo kakvih sadržaja o religiji i diskriminaciji udžbenici već šalju određene poruke. Statističke podatke o religiji i diskriminaciji nije moguće zanemariti i potrebno je analizirati kakve slike udžbenici žele stvoriti izbjegavanjem tih tema.

Podaci iz službenih izvješća pokazuju da se osobe s migracijskom pozadinom iz Turske ne osjećaju diskriminirano u svakodnevicu, već u određenim situacijama. U potrazi za stanom

79% osoba turskog podrijetla muslimanske vjeroispovijesti osjeća se diskriminirano, a slična situacija ponavlja se na tržištu rada. U svim situacijama najviše su diskriminirane pokrivene žene, kojih je oko 30%, što nije zanemariv broj s obzirom na ukupan broj turskih useljenika u Njemačkoj.

Oko 80% turskih doseljenika u Njemačkoj izjašnjavaju se kao muslimani. Polovica muslimana doživjela je osobnu ili grupnu diskriminaciju koja je imala utjecaj na njihov osobni ili poslovni život. Iako su muslimani u Njemačkoj prošli određeni proces sekularizacije, statistika pokazuje da su i dalje češće od drugih vjeroispovijesti pripadnici nekih radikalnih skupina. Zbog navedenih činjenica postavlja se pitanje o međudjelovanju radikalizacije i diskriminacije, odnosno je li moguće da diskriminacija potiče radikalizaciju ili je slučaj obrnut. Odgovor na to pitanje izlazi iz okvira ovog rada, ali treba biti svjestan te mogućnosti u promatranju statističkih podataka.

Stereotip da su pokrivene žene bliže radikalnim vjerskim skupinama mogao bi biti razlog za namjerno i sustavno izostavljanje prikaza pokrivenih žena turskog podrijetla u udžbenicima njemačkog kao stranog jezika. S obzirom na to da se ne radi o zanemarivom broju osoba, potpuni izostanak spomena i prikaza pokrivenih Turkinja tim više je iznenađujuć. Kada se to uspoređi sa statističkim podacima nameće se zaključak kako je izostavljanje vjerskih sadržaja o Turcima u udžbenicima njemačkog namjerno. U ovom primjeru riječ je o prikrivenoj diskriminaciji jer su pokrivene žene turskog podrijetla dio svakodnevnog života u Njemačkoj.

Izbjegavanjem tema vezanih uz vjersku diskriminaciju i religiju u njemačkim se udžbenicima predstavlja idealizirana slika o suživotu različitih vjerskih zajednica, potiču se nerealne predodžbe o osobama turskog podrijetla u Njemačkoj i indirektno se podupire daljnja diskriminacija. S druge strane, izbjegavanje neriješenih problema iz njemačkog društva dijelom je i razumljivo jer bi to stvorilo negativnu sliku o Nijemcima, njemačkom društvu ili državi. To je u suprotnosti sa ciljevima udžbenika nekog stranog jezika koji želi polaznike zainteresirati za novu kulturu.

5. Zaključak

U prvom dijelu ovog diplomskog rada prikazani su statistički podaci o osobama turskog podrijetla u Njemačkoj od 2015. do 2021. godine. Podaci su prezentirani u kategorijama državljanstvo, religija, obrazovanje, posao, socijalizacija te poznavanje njemačkog jezika. Većina osoba turskog podrijetla u Njemačkoj ima još uvijek tursko državljanstvo te se izjašnjavaju kao muslimani. Turski useljenici imaju velike ambicije u obrazovanju, no ne

uspijevaju ih redovito ostvariti. S druge strane godinama se sve više useljavaju visoko obrazovani pojedinci koji dolaze u Njemačku s određenim poslovnim ciljevima. Većina je osoba turskog podrijetla zaposlena, a postotak radno aktivnih muškaraca jednak je postotku radno aktivnih muškaraca domicilnog stanovništva. Glavni razlog useljavanja za Turke su obiteljski razlozi i zbog njih moraju dokazati najmanje osnovno poznavanje njemačkog jezika.

Drugi dio diplomskog rada temeljio se na analizi trinaest udžbenika njemačkog kao stranog jezika koji su objavljeni između 2015. i 2021. godine. Svaki udžbenik analiziran je prema kriterijima specijalno sastavljenima za ovaj diplomski rad. Analiza udžbenika prvo je prikazana u tabličnom obliku, a zatim slikama i tekstualnim opisima. Nakon analize udžbenika za pojedinu godinu uslijedila je usporedba sa statističkim podacima za tu godinu, a na samom kraju tog velikog poglavlja izdvojene su teme religije i diskriminacije o kojima ima mnogo statističkih podataka, dok su iste u udžbenicima su izostavljene.

Prije početka analize pregledan je velik broj udžbenika, no izabrani su oni u kojima se pojavljuju sadržaji o Turcima i Turskoj. Najviše udžbenika je iz 2016. i 2017. godine, što se može protumačiti posljedicom migrantske krize. Vrijedi istaknuti da u količini sadržaja o Turcima udžbenik *Das Leben* iz 2018. godine nadmašuje sve druge. Nakon 2018. godine u udžbenicima se uočava sve manje sadržaja o osobama turskog podrijetla.

Osim količine sadržaja pažnju privlači način na koji se sadržaji o Turcima prezentiraju. Najveći broj udžbenika koristi se primarno međukulturnim pristupom poučavanju sadržaja o kulturi i civilizaciji. Glavni cilj međukulturnog pristupa je da pojedinac upoznavanjem vlastite i tuđe kulture prevlada stereotipe te razvije razumijevanje i toleranciju prema stranim kulturama.¹⁹⁹ Drugi najzastupljeniji pristup je komunikacijski pristup. Po učestalosti korištenja slijedi kognitivni, a najmanje se koristi diskurzivni pristup. Diskurzivni pristup najmoderniji je među navedenima i njegov je glavni cilj uključivanje pojedinca u aktivan život zajednice u kojoj koegzistiraju različite kulture koje istovremeno djeluju jedna na drugu i na pojedinca.²⁰⁰ S obzirom na kontinuirani priljev useljenika u Njemačku možemo zaključiti da je međukulturni pristup još uvijek vrlo potreban, da je potrebno stvaranje ozračja tolerancije i međusobnog razumijevanja među kulturama koje koegzistiraju u Njemačkoj i razbijanje stereotipa. Korištenje međukulturnim pristupom svjedoči da postoji želja za izgradnjom boljeg odnosa među različitim kulturama, ali da društvo još uvijek nije doseglo razinu na kojoj svaki pojedinac

---

¹⁹⁹ Storch, *Deutsch als Fremdsprache*, 287

²⁰⁰ Hamann et al, *Mitreden: diskursive Landeskunde für Deutsch als Fremd- und Zweitsprache*, 10

može potpuno sudjelovati u svakom aspektu života, što pretpostavlja diskurzivni pristup. Također treba napomenuti da je vrlo pozitivno što se kognitivni pristup upotrebljava u manjem broju zadataka. Upoznavanje s činjenicama nužno je kako bi pojedinac mogao graditi svoje znanje i vještine, no samo usvajanje činjenica ne bi smjelo biti cilj učenja.

Od trinaest analiziranih udžbenika u njih sedam sadržaji o kulturi i civilizaciji uvode se samo indirektno. U četirima udžbenicima prisutno je direktno i indirektno uvođenje sadržaja, a samo dva udžbenika uvode sadržaje o Turcima direktno. To nam govori da se poruke o Turcima većinom šalju suptilno. Od svih analiziranih tekstova u udžbenicima samo je jedan autentičan, dok su ostali didaktizirani. Iako je očekivano da se na nižim jezičnim stupnjevima većinom pojavljuju didaktizirani tekstovi, začuđuje što ostali udžbenici koji su sastavljeni za više stupnjeve nemaju autentične tekstove o ovoj tematici. Nameće se pretpostavka da je želja autora ili izdavača udžbenika prenijeti predodžbe o Turcima koje su već raširene među njemačkom populacijom, no prema statističkim podacima navedenima u ovom radu one nisu u skladu sa stvarnošću.

U statističkim podacima teme su ograničene i ne pokrivaju sve teme u analiziranim udžbenicima, no s obzirom na ono što se direktno ili indirektno moglo povezati generalni zaključak jest da su sadržaji u udžbenicima samo djelomično usklađeni ili da nisu usklađeni sa statističkim podacima. Sadržaji udžbenika iz 2017. najviše su u skladu sa statističkim podacima. Ipak potrebno je naglasiti da je izvještaj za 2017. godinu vrlo sažet u usporedbi s ostalima te je to jedan od faktora koji je utjecao na poklapanje sa sadržajima iz udžbenika. Neke od najčešćih predodžbi koje se javljaju u udžbenicima jesu da osobe turskog podrijetla loše poznaju njemački jezik, da su Turci u Njemačkoj jako dobro integrirani te da je turska kultura postala dijelom njemačke kulture. Statistički podaci negiraju da osobe turskog podrijetla imaju loše znanje njemačkog jezika. Zbog kontinuiranog useljavanja Turaka, koje pokazuju statistički podaci, može se zaključiti da istovremeno postoje izvrsno integrirane osobe turskog podrijetla i one koje nisu integrirane, što znači da je ta predodžba djelomično točna. Statistički podaci ne govore ništa o turskoj kulturi. U udžbenicima se puno govori o turskoj hrani, a spominju se i turski gradovi, turizam, praznovjerja i druge teme. Treba ipak naglasiti da prihvaćanje neke druge kulture ne znači ujedno prihvaćanje ljudi, a to se pokazuje u temama religije i diskriminacije.

U zasebnom poglavlju obrađene su teme religije i diskriminacije, koje nisu uključene u udžbenike. Zaključak tog poglavlja jest da je izostavljanje religije i diskriminacije nepotpuno predstavljanje realne slike života u Njemačkoj te da ono indirektno podupire nastavak

pokrivenene diskriminacije prema osobama turskog podrijetla, muslimanima, a posebno prema pokrivenim ženama.

O prikazu Turaka u udžbenicima može se općenito zaključiti da su prva generacija useljenika i njihovi potomci prikazani pozitivnije nego noviji useljenici. Za to su dani dobri primjeri, kao što su Fatih Akin, Hatice Aykün i Deniz Özer. Iako prema statističkim podacima noviji useljenici imaju viši stupanj obrazovanja te bolje poznaju njemački jezik, pripadnici prve generacije i njihovi potomci daleko su bolje integrirani u njemačko društvo. Razlog za to je dulji boravak u Njemačkoj te integracija u društvo na više razina. Taj djelomični zaokret u odnosu prema osobama turskog podrijetla može se objasniti i migrantskom krizom koja je sigurno ostavila trag u percepciji stranaca u Njemačkoj.

Iako je ovaj diplomski rad nastojao dati zaokruženu sliku ove teme, tijekom pisanja rada uočeno je da postoji još mnogo različitih mogućnosti za buduća istraživanja. Neke teme koje se mogu dalje istraživati su međudjelovanje diskriminacije i radikalizacije muslimana u Njemačkoj i prikaz žena turskog podrijetla u udžbenicima. S obzirom na povijesni prikaz kriterija i fokus na sadržajima o kulturi i civilizaciji ovaj rad može biti polazišna točka za druga istraživanja sadržaja o kulturi i civilizaciji u udžbenicima stranih jezika.

Literatura

1. Adar, Sinem, and Stiftung Wissenschaft und Politik. 'Eine Neubetrachtung der politischen Einstellungen türkischer Migranten in Deutschland'. German Institute for International and Security Affairs, 2020. <https://www.swp-berlin.org/10.18449/2020S06/> (20.11.2023)
2. Biagini, Antonello, *Povijest moderne Turske*. Zagreb: Srednja Europa, 2012
3. Bildungsstand der Bevölkerung. *Bundeszentrale für politische Bildung* <https://www.bpb.de/kurz-knapp/zahlen-und-fakten/soziale-situation-in-deutschland/61656/bildungsstand-der-bevoelkerung/> (26. 2. 2024)
4. Bevölkerung mit Migrationshintergrund. *Bundeszentrale für politische Bildung* <https://www.bpb.de/kurz-knapp/zahlen-und-fakten/soziale-situation-in-deutschland/61646/bevoelkerung-mit-migrationshintergrund/> (12.12.2023)
5. Bježančević, Sanja. „Migrantska kriza u Europskoj uniji – izazovi, europska sigurnost i zaštita temeljnih prava“, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci* 40 (2019), 1231-1252
6. Blažević, Nevenka. *Grundlagen der Didaktik und Methodik des Unterrichts Deutsch als Fremdsprache*. Rijeka: Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2007
7. Brand, von Tilman, Florian Radvan, ur, *Handbuch Lehr- und Lernmittel für den Deutschunterricht: Bestandaufnahmen, Analysen und didaktische Reflexionen*. Hannover: Kallmeyer in Verbindung mit Klett, 2019
8. Buğday, Korkut, „The image of Turkey reflected in the German magazine der Spiegel“. U *Historical image of the Turk in Europe: 15th Century to the present; political and civilisational aspects*, uredio Mustafa Soykut, 295-308. İstanbul: Isis Press, 2003
9. Cangil, Binnur Erişkon, „Das Türkenbild in den DaF-Lehrwerken“ u *Globalisierte Germanistik: Sprache, Literatur, Kultur: Tagungsbeiträge; XI. Türkischer Internationaler Germanistik-Kongress 20 - 22. Mai 2009*, uredio Yadigar Eğit, 651-667. İzmir : Ege Üniversitesi Matbaası, 2010
10. Cunningsworth, Alan. *Choosing your Coursebook*. London: Oxford Heinemann Publishers, 1995

11. Çelikleş Etki, Meltem. „Türken in der Bundesrepublik Deutschland: Demographische Struktur der türkischen Gesellschaft in der Bundesrepublik Deutschland“, *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi* 11 (2009), 21-35
12. Dukić, Davor. „Predgovor: O imagologiji“. U *Kako vidimo strane zemlje*, uredili Davor Dukić, Zrinka Blažević, Lahorka Plejić Poje i Ivana Brković, 5-22. Zagreb: Srednja Europa, 2009
13. Funk, Hermann. „Qualitätsmerkmale von Lehrwerken prüfen – ein Verfahrensvorschlag“. *Babylonia* 3 (2004), 41-47
14. Gastarbajter. *Hrvatski jezični portal* <https://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (11.12.2023)
15. Göbenli, Mediha. „Turkish migrants in the Federal Republic of Germany: from „guest worker“ to minority“. U *Historical image of the Turk in Europe: 15th Century to the present; political and civilisational aspects*, uredio Mustafa Soykut, 287-294. İstanbul: Isis Press, 2003
16. Hamann, Eva, Christine Magosch, Caterina Mempel, Björn Vondran, Rebecca Zabel von Eva Hamann, Christine Magosch, Caterina Mempel, Björn Vondran, Rebecca Zabel. *Mitreden: diskursive Landeskunde für Deutsch als Fremd- und Zweitsprache*. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2016
17. Hansen Kokoruš, Renata et al. *Njemačko-hrvatski univerzalni rječnik*. Zagreb: Nakladni zavod Globus: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, 2005
18. Heyd, Gertraude. *Deutsch lehren: Grundwissen für den Unterricht in Deutsch als Fremdsprache*. Frankfurt am Main: Moritz Diesterweg, 1991
19. Integrationskurse: Inhalt und Ablauf. *Bundesamt für Migration und Flüchtlinge* https://www.bamf.de/DE/Themen/Integration/ZugewanderteTeilnehmende/Integration_kurse/InhaltAblauf/inhaltablauf-node.html (26.2.2024)
20. Kast, Bernd i Gerhard Neuner, *Zur Analyse, Begutachtung und Entwicklung von Lehrwerken für den fremdsprachlichen Deutschunterricht*. Berlin: Langenscheidt, 1994
21. „Landeskunde“ u Duden online. <https://www.duden.de/rechtschreibung/Landeskunde> (31.1.2024)
22. Litz, David. „Textbook evaluation and ELT management: A South Korean case study“. *Asian EFL journal* 48 (2009), 1-53
23. Lütze-Miculinić, Marija. „Kriterienraster zur Analyse und Beurteilung von DaF-Lehrwerken“. Izlaganje, Krapina, 18. veljače 2014

24. Moura, Jean-Marc. „Kulturena imagologija: pokušaj povijesne i kritičke sinteze“. U *Kako vidimo strane zemlje*, uredili Davor Dukić, Zrinka Blažević, Lahorka Plejić Poje i Ivana Brković, 151-168. Zagreb: Srednja Europa, 2009
25. Salimovna, Tursunova Odina. „Die Rolle der Landeskunde im DaF-Unterricht“, *DaF – Unterricht im digitalen Zeitalter* (2021), 107-109
26. Schulpflicht. *Bundeszentrale für politische Bildung* <https://www.bpb.de/kurz-knapp/lexika/das-junge-politik-lexikon/321098/schulpflicht/> (12.12.2023)
27. Soykut, Mustafa, ur. *Historical image of the Turk in Europe: 15th Century to the present; political and civilisational aspects*. İstanbul: Isis Press, 2003
28. Storch, Günter. *Deutsch als Fremdsprache – eine Didaktik*. München: Wilhelm Fink, 2008
29. Straube, Hanne, „Images of turkish migrant workers: In Germany they are Foreigners, in Turkey they are Almancılar“. U *The image of the Turk in Europe from the declaration of the Republic in 1923 to the 1990s*, uredio Nedret Kuran Burçoğlu, 143-156. İstanbul: Isis Press, 2000
30. Temel Askerlik, *Milli Savunma Bakanlığı*, <https://www.msb.gov.tr/Askeralma/icerik/temel-askerlik> (14.9.2023)
31. Toktaş, Şule. „Introduction: 50 Years of Emigration from Turkey to Germany - A Success Story?“, *PERCEPTIONS XVII* (2012), 5-9
32. Truck-Biljan, Ninočka. Mali rječnik i pojmovnik iz područja *Ovladavanja inim jezikom*, <https://www.ffos.unios.hr/download/mali-rjecnik-i-pojmovnik-iz-podrucja-ovij-a-2015.pdf> (27.2.2024)
33. Udžbenik. *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. <https://www.enciklopedija.hr/clanak/udzbenik> (29.4.2024)
34. Zürcher, Erik J, *Turkey: a modern history*. London: I.B. Tauris, 2007

Primarna literatura

1. Gelebte Vielfalt: Familien mit Migrationshintergrund in Deutschland, 2022 <https://www.bmfsfj.de/bmfsfj/service/publikationen/gelebte-vielfalt-familien-mit-migrationshintergrund-in-deutschland-116882> (20.11.2023)
2. *ICT – Karte*. Die Bundesregierung <https://www.make-it-in-germany.com/de/unternehmen/einreise/arbeitsmarktzulassung/ict-karte> (26.10.2023)

3. Integration in Deutschland. Erster Bericht zum indikatoren­gestützten Integrations­monitoring, 2021 <https://www.bib.bund.de/Publikation/2021/Integration-in-Deutschland-Erster-Bericht-zum-indikatoren-gestuetzten-Integrationsmonitoring.html?nn=1219558> (20.11.2023)
4. Migrationsbericht der Bundesregierung: Migrationsbericht 2016/2017 https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2016-2017.pdf?__blob=publicationFile (20.11.2023)
5. Migrationsbericht der Bundesregierung: Migrationsbericht 2018 https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2018.pdf?__blob=publicationFile&v=6 (20.11.2023)
6. Migrationsbericht der Bundesregierung: Migrationsbericht 2019 <https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2019.html?nn=403964> (20.11.2023)
7. Migrationsbericht der Bundesregierung: Migrationsbericht 2020 https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2020.pdf?__blob=publicationFile&v=19 (20.11.2023)
8. Migrationsbericht der Bundesregierung: Migrationbericht 2021, 12 <https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Migrationsberichte/migrationsbericht-2021.html;jsessionid=F0ADBD26D5DE01C68BCFBB55532A7594.internet282> (20.11.2023)
9. Pfündel, Katrin, Anja Sticks and Kerstin Tanis, *Muslimisches Leben in Deutschland 2020* https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/Forschungsberichte/fb38-muslimisches-leben.pdf?__blob=publicationFile&v=15 (20.11.2023)
10. Sauer, Martina i Dirk Halm, *Der Einfluss muslimischer Religiosität auf die gesellschaftliche Integration von Einwanderern in Deutschland*. Opladen, Berlin, Toronto: Verlag Barbara Budrich, 2019
11. Schührer, Susanne, *Türkeistämmige Personen in Deutschland*, 2018 <https://www.bamf.de/SharedDocs/Anlagen/DE/Forschung/WorkingPapers/wp81-tuerkeistaemmige-in-deutschland.html;jsessionid=2289A5593930980456DB03AB3DFE06D2.intranet242?nn=282388> (2.3.2023)

Udžbenici

1. Braun, Birgit. *DaF kompakt neu. A1, Kurs- und Übungsbuch mit MP3-CD*. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2016
2. Braun-Podeschwa, Julia, Angela Pude, Anja Schümann, Anna Hila, Franz Specht. *Momente A2.1 Kursbuch plus interaktive Version*. München: Hueber, 2021
3. Breitsameter, Anna, Klaus Lill, Christiane Seuthe, Margarethe Thomasen. *Mit uns B1+ Kursbuch*. München: Hueber, 2017
4. Dengler, Stefanie, Tanja Sieber, Paul Rusch, Helen Schmitz. *Netzwerk neu A1.1, Kurs- und Übungsbuch mit Audios und Videos*. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2019
5. Funk, Hermann, Christina Kuhn. *Studio (express): Kompaktkurs Deutsch: Deutsch als Fremdsprache. B1, Kursbuch, Übungsbuch*. Berlin: Cornelsen, 2017
6. Hilpert, Silke, Daniela Niebisch, Sylvette Penning-Hiemstra, Angela Pude, Franz Specht. *Schritte international Neu 3+4 A2, Kursbuch Deutsch als Fremdsprache*. München: Hueber, 2017
7. Hilpert, Silke, Marion Kerner, Jutta Orth-Chambach, Angela Pude, Anja Schümann, Franz Specht, Dörte Weers, Barbara Gottstein-Schramm, Susanne Kalender, Isabel Krämer-Kienle, Daniela Niebisch, Monika Remann. *Schritte international NEU 5. Niveau B1.1. Deutsch als Fremdsprache. Kursbuch und Arbeitsbuch*. München: Hueber, 2018
8. Koithan, Ute, Helen Schmitz, Tanja Sieber, Ralf Sonntag. *Aspekte neu B2: Mittelstufe Deutsch Lehrbuch*. München: Klett-Langenscheidt, 2015
9. Koithan, Ute, Helen Schmitz, Tanja Sieber, Ralf Sonntag. *Aspekte neu B2 : Mittelstufe Deutsch Arbeitsbuch mit Audio-CD*. München: Klett-Langenscheidt, 2015
10. Koithan, Ute, Helen Schmitz, Tanja Sieber, Ralf Sonntag. *Aspekte neu C1: Mittelstufe Deutsch Lehr- und Arbeitsbuch: Teil 1*. München: Klett-Langenscheidt, 2016
11. Kuhn, Christina, Hermann Funk, Rita von Eggling, Gunther Weimann. *Das Leben, Deutsch als Fremdsprache, A1: Gesamtband Kurs- und Übungsbuch*. Berlin: Cornelsen, 2020
12. Jentgens, Sabine. *DaF leicht: B1.1: Kurs- und Übungsbuch mit DVD-ROM*. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2016
13. Perlmann-Balme, Michaela, Susanne Schwalb, Magdalena Matussek. *Sicher! C1.2: Deutsch als Fremdsprache: Kurs- und Arbeitsbuch mit CD-ROM zum Arbeitsbuch*. München: Hueber, 2016

14. Sander, Ilse. *DaF im Unternehmen. A1, Kurs- und Übungsbuch mit Audios und Filmen online*. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2015

Popis slika:

Slika 1: Sander, Ilse. *DaF im Unternehmen. A1, Kurs- und Übungsbuch mit Audios und Filmen online*. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2015, str. 9

Slika 2: Koithan, Ute, Helen Schmitz, Tanja Sieber, Ralf Sonntag. *Aspekte neu B2: Mittelstufe Deutsch Lehrbuch*. München: Klett-Langenscheidt, 2015, str. 20

Slika 3: Koithan, Ute, Helen Schmitz, Tanja Sieber, Ralf Sonntag. *Aspekte neu B2: Mittelstufe Deutsch Lehrbuch*. München: Klett-Langenscheidt, 2015, str. 42

Slika 4: Koithan, Ute, Helen Schmitz, Tanja Sieber, Ralf Sonntag. *Aspekte neu B2 : Mittelstufe Deutsch Arbeitsbuch mit Audio-CD*. München: Klett-Langenscheidt, 2015, str. 97

Slika 5: Braun, Birgit. *DaF kompakt neu. A1, Kurs- und Übungsbuch mit MP3-CD*. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2016, str. 8

Slika 6: Braun, Birgit. *DaF kompakt neu. A1, Kurs- und Übungsbuch mit MP3-CD*. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2016, str. 9

Slika 7: Braun, Birgit. *DaF kompakt neu. A1, Kurs- und Übungsbuch mit MP3-CD*. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2016, str. 22

Slika 8: Jentgens, Sabine. *DaF leicht: B1.1: Kurs- und Übungsbuch mit DVD-ROM*. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2016, str. 42

Slika 9: Jentgens, Sabine. *DaF leicht: B1.1: Kurs- und Übungsbuch mit DVD-ROM*. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2016, str. 52

Slika 10: Jentgens, Sabine. *DaF leicht: B1.1: Kurs- und Übungsbuch mit DVD-ROM*. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2016, str. 53

Slika 11: Koithan, Ute, Helen Schmitz, Tanja Sieber, Ralf Sonntag. *Aspekte neu C1: Mittelstufe Deutsch Lehr- und Arbeitsbuch: Teil 1*. München: Klett-Langenscheidt, 2016, str. 152

Slika 12: Koithan, Ute, Helen Schmitz, Tanja Sieber, Ralf Sonntag. *Aspekte neu C1: Mittelstufe Deutsch Lehr- und Arbeitsbuch: Teil 1*. München: Klett-Langenscheidt, 2016, str. 153

Slika 13: Perlmann-Balme, Michaela, Susanne Schwalb, Magdalena Matussek. *Sicher! C1.2: Deutsch als Fremdsprache: Kurs- und Arbeitsbuch mit CD-ROM zum Arbeitsbuch*. München: Hueber, 2016, str. 112

Slika 14: Hilpert, Silke, Daniela Niebisch, Sylvette Penning-Hiemstra, Angela Pude, Franz Specht. *Schritte international Neu 3+4 A2, Kursbuch Deutsch als Fremdsprache*. München: Hueber, 2017, str. 36

Slika 15: Hilpert, Silke, Daniela Niebisch, Sylvette Penning-Hiemstra, Angela Pude, Franz Specht. *Schritte international Neu 3+4 A2, Kursbuch Deutsch als Fremdsprache*. München: Hueber, 2017, str. 45

Slika 16: Hilpert, Silke, Daniela Niebisch, Sylvette Penning-Hiemstra, Angela Pude, Franz Specht. *Schritte international Neu 3+4 A2, Kursbuch Deutsch als Fremdsprache*. München: Hueber, 2017, str. 68

Slika 17: Hilpert, Silke, Daniela Niebisch, Sylvette Penning-Hiemstra, Angela Pude, Franz Specht. *Schritte international Neu 3+4 A2, Kursbuch Deutsch als Fremdsprache*. München: Hueber, 2017, str. 111

Slika 18: Funk, Hermann, Christina Kuhn. *Studio (express): Kompaktkurs Deutsch: Deutsch als Fremdsprache. B1, Kursbuch, Übungsbuch*. Berlin: Cornelsen, 2017, str. 81

Slika 19: Funk, Hermann, Christina Kuhn. *Studio (express): Kompaktkurs Deutsch: Deutsch als Fremdsprache. B1, Kursbuch, Übungsbuch*. Berlin: Cornelsen, 2017, str. 102

Slika 20: Funk, Hermann, Christina Kuhn. *Studio (express): Kompaktkurs Deutsch: Deutsch als Fremdsprache. B1, Kursbuch, Übungsbuch*. Berlin: Cornelsen, 2017, str. 103

Slika 21: Funk, Hermann, Christina Kuhn. *Studio (express): Kompaktkurs Deutsch: Deutsch als Fremdsprache. B1, Kursbuch, Übungsbuch*. Berlin: Cornelsen, 2017, str. 106

Slika 22: Funk, Hermann, Christina Kuhn. *Studio (express): Kompaktkurs Deutsch: Deutsch als Fremdsprache. B1, Kursbuch, Übungsbuch*. Berlin: Cornelsen, 2017, str. 108

Slika 23: Funk, Hermann, Christina Kuhn. *Studio (express): Kompaktkurs Deutsch: Deutsch als Fremdsprache. B1, Kursbuch, Übungsbuch*. Berlin: Cornelsen, 2017, str. 108

Slika 24: Breitsameter, Anna, Klaus Lill, Christiane Seuthe, Margarethe Thomasen. *Mit uns B1+ Kursbuch*. München: Hueber, 2017, str. 67

Slika 25: Hilpert, Silke, Marion Kerner, Jutta Orth-Chambach, Angela Pude, Anja Schümann, Franz Specht, Dörte Weers, Barbara Gottstein-Schramm, Susanne Kalender, Isabel Krämer-Kienle, Daniela Niebisch, Monika Remann. *Schritte international NEU 5. Niveau B1.1. Deutsch als Fremdsprache. Kursbuch und Arbeitsbuch*. München: Hueber, 2018, str. 28

Slika 26: Hilpert, Silke, Marion Kerner, Jutta Orth-Chambach, Angela Pude, Anja Schümann, Franz Specht, Dörte Weers, Barbara Gottstein-Schramm, Susanne Kalender, Isabel Krämer-Kienle, Daniela Niebisch, Monika Remann. *Schritte international NEU 5. Niveau B1.1. Deutsch als Fremdsprache. Kursbuch und Arbeitsbuch*. München: Hueber, 2018str. 73

Slika 27: Hilpert, Silke, Marion Kerner, Jutta Orth-Chambach, Angela Pude, Anja Schümann, Franz Specht, Dörte Weers, Barbara Gottstein-Schramm, Susanne Kalender, Isabel Krämer-Kienle, Daniela Niebisch, Monika Remann. *Schritte international NEU 5. Niveau B1.1. Deutsch als Fremdsprache. Kursbuch und Arbeitsbuch*. München: Hueber, 2018, str. 18

Slika 28: Hilpert, Silke, Marion Kerner, Jutta Orth-Chambach, Angela Pude, Anja Schümann, Franz Specht, Dörte Weers, Barbara Gottstein-Schramm, Susanne Kalender, Isabel Krämer-Kienle, Daniela Niebisch, Monika Remann. *Schritte international NEU 5. Niveau B1.1. Deutsch als Fremdsprache. Kursbuch und Arbeitsbuch*. München: Hueber, 2018, str. 48

Slika 29: Dengler, Stefanie, Tanja Sieber, Paul Rusch, Helen Schmitz. *Netzwerk neu A1.1, Kurs- und Übungsbuch mit Audios und Videos*. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2019, str. 6

Slika 30: Dengler, Stefanie, Tanja Sieber, Paul Rusch, Helen Schmitz. *Netzwerk neu A1.1, Kurs- und Übungsbuch mit Audios und Videos*. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen, 2019, str.13

Slika 31: Kuhn, Christina, Hermann Funk, Rita von Eggling, Gunther Weimann. *Das Leben, Deutsch als Fremdsprache, A1: Gesamtband Kurs- und Übungsbuch*. Berlin: Cornelsen, 2020, str. 18

Slika 32: Kuhn, Christina, Hermann Funk, Rita von Eggling, Gunther Weimann. *Das Leben, Deutsch als Fremdsprache, A1: Gesamtband Kurs- und Übungsbuch*. Berlin: Cornelsen, 2020, str.20

Slika 33: Kuhn, Christina, Hermann Funk, Rita von Eggling, Gunther Weimann. *Das Leben, Deutsch als Fremdsprache, A1: Gesamtband Kurs- und Übungsbuch*. Berlin: Cornelsen, 2020, str.24

Slika 34: Kuhn, Christina, Hermann Funk, Rita von Eggling, Gunther Weimann. *Das Leben, Deutsch als Fremdsprache, A1: Gesamtband Kurs- und Übungsbuch*. Berlin: Cornelsen, 2020, str. 25

Slika 35: Kuhn, Christina, Hermann Funk, Rita von Eggling, Gunther Weimann. *Das Leben, Deutsch als Fremdsprache, A1: Gesamtband Kurs- und Übungsbuch*. Berlin: Cornelsen, 2020, str. 31

Slika 36: Kuhn, Christina, Hermann Funk, Rita von Eggling, Gunther Weimann. *Das Leben, Deutsch als Fremdsprache, A1: Gesamtband Kurs- und Übungsbuch*. Berlin: Cornelsen, 2020, str. 113

Slika 37: Kuhn, Christina, Hermann Funk, Rita von Eggling, Gunther Weimann. *Das Leben, Deutsch als Fremdsprache, A1: Gesamtband Kurs- und Übungsbuch*. Berlin: Cornelsen, 2020, str. 68

Slika 38: Kuhn, Christina, Hermann Funk, Rita von Eggling, Gunther Weimann. *Das Leben, Deutsch als Fremdsprache, A1: Gesamtband Kurs- und Übungsbuch*. Berlin: Cornelsen, 2020, str. 118

Slika 39: Braun-Podeschwa, Julia, Angela Pude, Anja Schümann, Anna Hila, Franz Specht. *Momente A2.1 Kursbuch plus interaktive Version*. München: Hueber, 2021, str. 27

Slika 40: Braun-Podeschwa, Julia, Angela Pude, Anja Schümann, Anna Hila, Franz Specht. *Momente A2.1 Kursbuch plus interaktive Version*. München: Hueber, 2021, str. 90

Sažetak

Ovaj diplomski rad bavi se analizom sadržaja o osobama turskog podrijetla u udžbenicima njemačkog kao stranog jezika i usporedbom sa statističkim podacima o toj populaciji u Njemačkoj. Rad je podijeljen u dva dijela. Prvi dio donosi pregled statističkih podataka o osobama turskog podrijetla u Njemačkoj u razdoblju od 2015. do 2021. godine, uključujući kategorije kao što su državljanstvo, religija, obrazovanje, zaposlenje, socijalizacija i poznavanje njemačkog jezika. Drugi dio rada analizira trinaest udžbenika njemačkog jezika koji su izdani u istom razdoblju, s ciljem identifikacije i analize sadržaja povezanih s Turcima i Turskom. Udžbenici su analizirani po specifičnim kriterijima osmišljenim za potrebe ovog istraživanja. Nakon analize udžbenika za svaku godinu uslijedila je usporedba sa statističkim podacima. Glavni zaključak rada jest da se udžbenici i statistički podaci podudaraju samo djelomično ili nimalo ovisno o godini.

Ključne riječi: migracije, statistička izvješća, Turci u Njemačkoj, udžbenici njemačkog kao stranog jezika, analiza udžbenika, pristupi poučavanju kulture i civilizacije

Abstract*Representations of Turks in German as a Foreign Language Textbooks Compared to Official Data on Turks in Germany*

This thesis deals with the analysis of content about people of Turkish origin in German as a foreign language textbooks for foreign learners and compares it with statistical data on this population in Germany. The thesis is divided into two parts. The first part provides an overview of statistical data on people of Turkish origin in Germany from 2015 to 2021, including categories such as citizenship, religion, education, employment, socialization, and German language proficiency. The second part analyzes thirteen German language textbooks published in the same period, to identify and analyze content related to Turks and Turkey. The textbooks are analyzed according to specific criteria designed for this research. After analyzing the textbooks for each year, a comparison with the statistical data followed. The main conclusion of the thesis is that the textbooks and statistical data match only partially or not at all depending on the year.

Keywords: migrations, statistical reports, Turks in Germany, GFL textbooks, textbook analysis, culture and civilisation concepts